

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui **ARCHU** vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:

Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Jiří K O V T U N :

Z MODLITEB SVATEHO JANA Z KŘÍŽE

PARAFRÁZE 136. ŽALMU

/Super flumina Babylonis./

Na březích řek Babylonu
unavený used jsem.
Moje slzy jako řeky
promáčely cizí zem.

Sione, já na tebe jsem
znova v lásce vzpomínal.
Vzpomínání to mě těší,
proto neustal můj žal.

Odložil jsem závoj smutku,
starý slavnostní svůj šat.
Na větvičku zavěsil jsem
harfu. Netřeba už hrát.

Struny zmlkly v naději mé,
jejímž pramenem jsi ty.
Láska zranila mě. Já jsem
na její hřeb přibitý.

Prosil jsem svou lásku: Zab mne,
neboť bolest hojivá
uvrhla mě v náhlý plamen,
v němž jsem hořel za živa.

Pochopil jsem ptáka, který
uhne ohni. Jaký div.
Sám jsem v sobě zemřel, avšak
povstal v tobě, jenž jsi živ.

Pro tebe jsem zemřel v sobě,
život můj je jen tvůj dech,
život můj tot tvoje pamět,
a má smrt ? má smrt - tvůj břeh.

Cizinci mě velebili -
byl jsem v jejich zajetí -
chtěli, abych zpíval píseň
jak v Sionu před lety.
" Zpívej píseň o Sionu,
chvalozpěv chcem slyšeti."

Ale jak bych v cizí zemi,
v žalu, v pláči pro Sion,
mohl v srdci rozhoupati
veselý a byvší zvon ?
Trestán trestem zapomnění
byl by každý jarý tón.

Musil by mi jazyk puknout
pod hřešivým půnebím,
kdybych na tě zapomenul
v zemi, jež je hrobem mým.

Sione, zde, v listech, které
v Babylonu ještě jsou,
byl bych zbaven práv svých milých,
kdybych zradil lásku svou,

kdybych na tě nevzpomenul,
veselosti zmámená;
kdybych slavnosti chtěl slavit
bez tebe, má zkroušená.

Dcero Babylonu, slyš mě,
bídna, přenáštná, slyš:

Jediného, v něhož věřím,
chvalozpěvem vznáším výš.
Dovolil ti trestat, ale
tobě klade větší kříž.

Svoje děti bude poutat
- také mne, ach, dávno vím -
k skále, jež se zove Kristus.
Pro něho tě opouštím.

& & &

O VĚCECH BOŽSKÝCH

Bez hole a přece s holí,
beze světla ve tmě tmoucí,
stravovat svou jsoucnost jsoucí.

Moje duše opustila
stvoření své, všechny tvory.
Nyní nebeskými dvory
prochází se, čistá, bílá,
jenom s Bohem, s jeho chory.
Jen to podobá se kráse,
co si duše sama zvolí.
Moje duše na pout dá se
bez hole a přece s holí.

Protrpím i šera, tmění
v životě, v němž umíráme.
Nezničíš mě, zlo a klame.
Když se světlo ve tmu změní,
hned mě čeká nebe známé.
A v něm život láskou svítí,
oslepí mé oko žhoucí,
osvobodí duši z žití,
beze světla, ve tmě tmoucí.

Může láska dokázati,
láska, již jsme vypátrali,
že zlo s dobrem, slast a žaly,
v blaženost se spolu vrátí ?
V blaženost se duše vpálí.
A tak v plameny se nořím,
sladká je ta výheň žhoucí;
prost všech zdejších věcí hořím,
stravuji svou jsoucnost jsoucí.

/Volně přebásněno 1958/

& & &

Zdeněk R U T A R :

MEDITACE O FIAT

Dvě srdce na Božích vahách leží.
Miskami kývá Oceán.
Zda budou na jedné znít věži,
zda kdy a kde, to ví jen Pán.

Zde i tam líbal jeseň listy.
Ach, synku, kde máš Jarmilu ?
Jak hrál by její pohled čistý
nebýti zkoušky exilu !

Boží soudy jsou neprůhledné.
Nikdo jich nezná na zemi.
Den po dni živost zornic bledne,
a listů hlas když oněmí,
mně „Be it done“ zní za poledne,
jí večer k šesté: „Staň se mi !“

& & &

REVUE ARCHA

Revui Archu vydávala ve vlasti nejpočetnější literární skupina na Moravě - DRUŽINA LITE - RÁRNÍ A UMĚLECKÁ v Olomouci. Archa vycházela nepřetržitě 32 let /s krátkým odmlčením v době okupace/ a na jejích stránkách se objevily práce téměř všech předních moravských vysokoškolských profesorů a slovesných umělců. Teprve zásahem orgánů t.zv. Státní bezpečnosti byla revue Archa zabavena a zastavena /1948/. Stejný osud ovšem postihl všechny samostatné tvůrčí ideové umělecké skupiny a jejich orgány.

V několika číslech před zabavením se objevily symbolické básně a konečně i novely nastavující zrcadlo komunistickému frontálnímu útoku v oblasti kultury a umění. A v básních mladých básníků bylo mnohdy řečeno ještě víc.

Z březnového čísla Archy, které vyšlo krátce po komunistickém puči, přinášíme v tomto prvním exilovém čísle básen Z „Dějů“ od mladého brněnského literárního theoretika a básníka Zdenka Rotrekla.

Proč dnes v exilu pokračuje Kulturní referát Výboru československých politických uprchlíků v Mnichově ve vydávání revue Archy? V prvé řadě je to skromný projev solidarity s uvězněnými básníky, spisovateli i vědci doma, z nichž mnozí byli členové Družiny literární a umělecké - jako na příklad i podle poslední zprávy - v lednu odsouzený básník Jan Dokulil. Rudá justice odsoudila toho nemocného kněze-básníka na 12 let. Z ostatních členů Družiny literární a umělecké jsou uvězněni nebo internováni pražský arcibiskup a primas český Prof.dr Josef Beran, olomoucký arcibiskup Prof.dr Josef Matocha, brněnský biskup Prof.dr Karel Skoupý, světitel biskup olomoucký dr Stanislav Zela, Nina Svobodová, Alois Čáp, ostravák Zdeněk Bár,

- z mladých Zdeněk Rotrekl, František Kletus
-Petěrka O.CAP., Helena Ondřejovská a jiní.

Byl jsem doma členem výboru Družiny literární a umělecké i členem redakce Archy /Vysoškošolská družina/. A zde v exilu je nás několik, kteří jsme Arše doma udávali tón jejího ideového zaměření. Setkali jsme se - i když ne všichni - znovu na stránkách prvního exilového čísla.

Dr Antonín Kratochvil

& & &

Zdeněk R O T R E K L :

Z „DĚJŮ“

Vnořený v hudbu kořenů noci
zalykal se pták stříbřitým vztekem úsvitu
hadem světla prolézajícím košaté dění -
jedna z jeho žil.
Jablky moci cpali se opilci,
v čemž byla celá lest jejich kocoviny z krve
a železa.
Duše zněla jako varhany v rozvalinách
přissátá všemi píšťalami k modři,
jež musela být kdesi nadprasklým břichem zbo-
řenisk.
A jako solí rozežraný trám ostouzela tu města
a nabízela hrnce masa a nahost žen,
nahost žen, které jim nepatřily podle staro-
rovné báje
leč tehdy, když byly v objetí se stroji ve
fabrikách.
Anděl letěl skvrnitým sluncem
a lil do ran koflík nevidění,

trhal nit Ariadninu, poněvadž věděl,
že vředu je příjemné být vředem a vždy najde
své básníky a rváče,
anděl podobný egyptskému dni.

A to všechno klesalo do jiného pořádku želez-
ných rud a koksu
jichž jediná láska je bitevní ocel,
neboť uhelná krev nemá k oceli dál než k hro-
madným hrobům.

A co dál a co dál zpívají děti,
zatím, co tučná, rudá štěnice k prasknutí
se sune kolem liliových květů.

Zkušenost jara pod slupkou slova
hledá klíček v otazník vzrůstající,
již plavý jesení a dopadání plodů.
Muž smrku ohmatává
vrstvy lomu a jen potají
usrkuje z měchu štav.

Ve chvíli té rozřinčel se měsíc
a buben noci odbíjel
v něžných cévách zvěře.
Zkušenost jara se slovy hádá se
v tůni míz a šumění a dechu křovisk.
Jak korsár natažen pálí bez dechu
v dusném podpalubí jímž lomcuje staré stroje,
hnou se pruty a staré škváry šípků
drmolí o minulosti.

& & &

„NENÁVIST, NEZNALOST, ZÁSADNÍ NEDŮVĚRA, TO JE
PSYCHICKÝ SVĚT KOMUNISMU; LÉKAŘSKÁ DIAGNÓZA
BY ŘEKLA, ŽE JE TO PATHOLOGICKÝ NEGATIVISMUS.“

Karel Čapek v eseji „ Proč nejsem komunistou ? “

& & &

Přemysl P I T T E R :

„JSEM, KTERÝŽ JSEM !”

Německý filosof minulého století Ludvík Feuerbach prohlásil, že „člověk stvořil Boha k obrazu svému“. Narážel při tom na známé rčení bible z První knihy Mojžíšovy, jež zní: „Bůh stvořil člověka k obrazu svému.“

Feuerbachův výrok pobouřil věřící. Ale není tak zcela nesprávný, jen potřebuje opravu. Měl by znít: „Člověk stvořil představu Boha k obrazu svému.“

Probíráme-li bibli, shledáme, jak představa Boha v různých částech bible se liší. Setkáváme se v ní s Bohem, který je zuřivý a mstivý, vede svůj lid do válek a přikazuje bez milosti hubit nepřátele, i jejich ženy, děti a dobytek. A z téže bible se dovídáme o Bohu lítostivém a dlouhočekajícím, milosrdném a odpouštějícím.

Neměnil se zajisté Bůh, ale lidská představa o něm. Člověk nepojme Boha ve svou mysl, jako nemůže změřit usečkou svého chápání a nazírání čáru, jež nemá začátku ani konce. Svou usečkou může vystihnout jen část věčné linie, jež protíná jeho život v čase a prostoru. Svou míru klade i na Boha a dospívá k závěrům, jež odpovídají rozsahu jeho omezenosti.

Nechci se zastavovat u představ, které již nevyhovují našemu pojetí, a zabývám se obrazem Boha, jak jej zřel biblický člověk ve svých výsostných chvílích. Takový obraz nám skýtá nejproslulejší žalm 23., tak zvaný pastýřský, jež Antonín Dvořák učinil našemu srdci zvláště blíz-

kým. V tomto žalmu spatřujeme Hospodina jako dobrotivého pastýře, u něhož není nedostatku. Přivádí na pastvy zelené a k vodám tichým, občerstvuje duši a vodí po stezkách spravedlnosti. Byť se člověku dostalo jíti i přes údolí stínu smrti, nemusí se báti zlého, neboť Bůh je s ním, jej podpírá, chrání a potěšuje.

Dávný žalmista zřel Boha očima, které byly zvyklé pozorovat pasoucí se stáda na nivách kdesi kolem Jordánu, znal oddanost ovcí k svému pastýři a pastýřovu lásku k nim, lásku silnou a prozíravou. Obé se projevuje v žalmistově vyznání.

„Hospodin je můj pastýř!“ Ale kdo je tento Hospodin? Nebyl by člověk nadán zvědavým rozumem, kdyby nepoložil tuto otázku. „I řekl Mojžíš Bohu: Ať, já půjdu k synům Izraelským a řeknu jim: Bůh otců vašich poslal mne k vám. Řeknou-li mi: Které jest jeho jméno? Co jim odpovím? I řekl Bůh Mojžíšovi: JSEM, KTERÝŽ JSEM. A řekl dále: Takto řiž synům Izraelským: JSOU-CÍ poslal mne k vám!“ / I.M., 3, 13-14./

Toto „JSEM, KTERÝŽ JSEM“ je volné vyjádření toho, co v původním hebrejském znění je vyznačeno čtyřmi písmeny: J H V H. Překlad by mohl též znít: JSEM, KTERÝŽ BUDU, neboť první písmeno označuje mluvnický budoucí čas. Znamená tedy jméno Hospodinovo jeho stálou, věčnou přítomnost. Jan ve svém Zjevení rozvádí jméno Hospodinovo slovy: „Kterýž byl, a kterýž jest, a kterýž přijíti má“ - minulost, přítomnost a budoucnost sloučená v bezčasovém „Jsem“.

Biblické překlady uvádějí jméno Boží slovem Hospodin, Pán. Židé měli přísný zákaz vyslovovat jméno Hospodinovo a četli místo něho Adonai, t. j. Pán můj, Pán náš. Jméno Hospodinovo smělo být vysloveno pouze jedenkrát za rok v den očišto-

vání čili smíření, a to nejvyšším knězem při slavné oběti v nejsvětější svatyni chrámu jeruzalémského, do níž vstupoval nejvyšší kněz sám. Jelikož hebrejšтина nezná samohlásek, zůstala pravá výslovnost jména Hospodinova až po naše časy tajemstvím. Správnost znění JAHVEH či JEHOVAH je sporná.

Podle kabbaly, mystického učení starožidovského, představuje každá hláska z 22 písmen hebrejské abecedy jistý duchovní pojem, určitou duchovní skutečnost. Tak víme na příklad, že písmeno H, které se ve jménu Hospodinovu vyskytuje dvakrát, je znakem ducha Božího. Když Abram prokázal svou poslušnost Hospodinu, učinil s ním Hospodin smlouvu a řekl: „Aniž více slouiti bude jméno tvé Abram, ale bude jméno tvé Abraham.“ /I.M., 17.5./

Bůh, jak se nám jeví ve všech svědectvích bible, není buď ztajený a se skrývající, nýbrž Bůh, který se chce dát poznat a volí k tomu nejrůznější způsoby. Není to také Bůh, jenž stvořil vesmír, určil jemu zákony a dále nezasahuje. Je to Bůh, který z lásky stvořil svět a člověka, který řídí osudy národů a lidí a neustále zasahuje do všeho dění; Bůh, kterému jde o záchranu světa a člověka a o jeho blaho.

Ale jak to člověku říci ? Jak mu to dokázat, aby to pochopil ?

Jistý přírodovědec a velký milovník zvířat přistoupil k mraveništi, aby pozoroval život těchto čilých tvorů. Jeho stín padl na mraveniště, což vzbudilo mezi mravenci rozruch. Pobíhali rozčileně sem a tam a odnášeli své larvy do nitra mraveniště. Badatel si pomyslel: „Kdyby tak věděli, že je mám rád a nechci jim ublížit ! Ale jak jim to říci ? To by se musil člověk stát mravencem ! “

"Bůh by se musil vtělit v člověka, aby jej člověk pochopil," zní logická obdoba. A Ježíšova zvěst záleží v ujištění, že tak Bůh miloval svět, že svého nejmilejšího syna poslal, aby svět byl jím zachráněn. Jak to píše apoštol Pavel : "Rozličnou měrou a různými způsoby mluvil zdávna Bůh otcům skrze proroky, v posledu pak mluvil nám skrze syna svého."

Ježíš Kristus je to veliké V H ve jméně Božím, zasahujícím s výše nebes do našeho pozemského života, aby vypudil z něho ducha ďábelství a naplnil jej duchem svatým.

Žalmista spatřuje Boha jako pastýře, jenž pěče o své stádce. Čtyři století později zazněla z úst Ježíšových slova: "Já jsem ten pastýř dobrý a duši svou pokládám za ovce. A mám i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince. I tyť musím přivést, neboť hlas můj slyšeti budou. A budeť jedno stádo a jeden pastýř."

Bůh v Ježíši Kristu opět se nabízí za pastýře a vůdce těm, kdo poznávají, že nelze projít bezpečně bludištěm světa a kdo cítí svoje osamocení.

& & &

Dr Pavel Ž E L I V A N :

EXULANTI V DOBĚ HUSITSKÉ

Člověk vždy potřeboval domov. Snad proto jej vždy ztrácel a odcházel často do exilu. Každá kultura a každý věk zná své exulanty. Jakoby země od počátku lidských dějin byla malá pro naši svobodu; jakobychom byli odsouzeni k bo-

lestnému zkušenostnímu poznání, že „alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis“ /Goethe/ - domov i exil, že naše domovské právo v čase a v prostoru je velmi, velmi problematické. Kdybychom chtěli popsat skutečnou tvář exilu, nesměli bychom se zastavit jen u J.A. Komenského či Přemysla I. nebo u sv. Vojtěcha. Museli bychom se též zeptat Jana Chrysostoma, Hilaria, Athanáše, Hyppolita - ale také Ovidia, Cicerona, Aristotela, Platona, Pythagora, Homéra. A byla by to stále jen nepatrná část velkých exulantů. Snad bychom museli sestoupit až na samý usvit lidských dějin, až tam, kde byl v sázce celý lidský osud; v sázce ostatně prohrané. Snad bychom potom věděli víc o exilovém rozměru lidské existence.

V rozhodujících dějinných okamžicích měl český národ vždy svůj exil, nejen ve dvacátém a sedmáctém století, nýbrž i v době svých největších šancí a své nejhlubší tragiky - na začátku patnáctého věku. V době, kdy náš národ dosahoval nebývalého hospodářského a kulturního rozkvětu a kdy se mohl právem stát světlem a obrodným kvasem v rozpolceném, rozháraném a jednotu hledajícím křesťanstvu Evropy, vznikl v něm prudký, sežehující svár o tvar a stavbu náboženského života. Dravá mohutnost sporu rozlomila národ ve dvě tak jako rozlomila klenbu nejednoho chrámu. Zem v popelu, slzách a v krvi byla jen obrazem toho, co se dalo v duši národa - byla symbolem vášnivého zápasu o tvar, směr a řád křesťanských hodnot. Je to doba exilu.

K první srážce s exilovými důsledky došlo na jaře r. 1413, když Václav IV. vypověděl z království čtyři katolické mistry: Stanislava a Petra ze Znojma, Štěpána z Pálče a Jana Eliáša jako nebezpečné a zhoubné rušitele míru a dob-

rého jména české země. V Evropě se tehdy nemluvalo zrovna s velkou úctou a nadšením o náboženských poměrech v Čechách. Pochopitelně hlavní politická odpovědnost – ať právem či neprávem – byla svalována na českého krále, jehož ukolem bylo starat se o mír v zemi a o integritu křesťanského řádu a víry. Václavovi záleželo zase z politických důvodů na tom, aby byl už jednou učiněn konec theologickým sporům, aby se katolická a Husova strana dohodly a aby veřejně prohlásily, že v českém království není bludů. Václav viděl v této cestě jediný způsob jak odpovědět na pomluvačné řeči a jak obnovit svou čest a dobré jméno svého království. Jmenoval komisi, jež měla spor urovnat a prohlášení uveřejnit. Komisi tvořili: pražský arcibiskup Albík, probošt od Všech Svatých Zdeněk z Labaun, vyšehradský děkan Jakub a tehdejší rektor university M. Křišťan z Prachatic. Komise opravdu vypracovala, po živé a rušné diskusi s katolickými a husitskými mistry, jakousi všeobecnou formuli míru, která byla sice diplomaticky neurčitá, ale též naprosto nic neřešící. M. Štěpán z Pálče trval na tom, aby se přistoupilo k diskusi o jednotlivých konkrétních problémech a tam se hledala cesta k dohodě a jednotě. Královská komise neměla dost trpělivosti a theologického jemnocitu; šlo jí více o politické důsledky dohody než o jednotu samu. Proto chtěla co nejrychleji uveřejnit dokument o dosaženém míru. Když katoličtí mistři poznali, že jednání k ničemu nevedou, a že komise nechce změnit svou metodu, odmítli pokračovat v diskusi. Byli okamžitě obžalováni u krále a jeho zvláštním dekretem /Documenta 510/ vypovězeni ze země, vyloučení z university, zbavení kanonikátů a prebend. Zdá se, že králův dekret zastihl katolické mistry v Praze, protože je nazývá „uprchlíky“ /Documenta 511/. Mistři totiž museli vědět, co je čeká; znali dobře povahu Václava IV., který v podobných situacích nežer-

toval. M. Štěpán z Pálče, ještě dříve než opustil Prahu, sepsal pro své kolegy na theologické fakultě obšírnou zprávu o průběhu jednání s královskou komisí a s husitskými zástupci v bytě rektora university na faře u sv. Michala /Documenta 507n./. V témže dopise říká, že se už ví o tom, že katoličtí mistři byli obžalováni u krále jako jediní odpovědní za ztroskotání jednání o mír. Neměl už ani dost času setkat se osobně se všemi profesory bohosloví; viděl, že v podobné situaci mu nic jiného nezbyvá než opustit Prahu a odejít do exilu. Pro to onen spěch v písemné zprávě, kde na konci připojuje: „Scriptum festinanter pro informatione“ /Documenta 510/.

Kam odešli katoličtí mistři? Jistotu nemáme, ale můžeme se právem domnívat, že Mistr Stanislav ze Znojma našel ochranu u Paní Kateřiny Plumnovské, již dobře znal a s níž udržoval písemné styky i z Prahy /viz Sedlák, M. Jan Hus 267; Loserth, Hus u. Wiclif 293-295; Sedlák, Stanislav ze Znojma na Moravě; Hlídka 24/1907/173-177; 255-258/. Roku 1414 na cestě do Kostnice zemřel Stanislav v Jindřichově Hradci mrtvíc /Documenta 246/.

M. Štěpán z Pálče snad se skryl někde v Čechách, nejspíš u litomyšlského biskupa Jana Železného, v jehož průvodu přišel na koncil v Kostnici /Sedlák, M. Jan Hus 282/, Stopy M. Jana Elíša a Petra ze Znojma mizí úplně. Snad i oni odešli na Moravu, jak by se dalo soudit ze slov Pálčových v druhé Husově audienci v Kostnici - dne 7.6.1415 /Documenta 282/.

Exil neznamenal pro vypovězené mistry nečinnost. Víme, že jak M. Stanislav tak M. Štěpán využili svého exilu k napsání důležitých theologických traktátů. M. Stanislav sepsal v této době svůj velký traktát proti 45 článkům

Wiklefovým /"Tractatus contra 45 articulos Wiclef"/, jenž se dodnes nachází rukopisně v Praze, jak v kapitulní tak v universitní knihovně, v Brně, ve Vídni, ve Štýrském Hradci, v Lipsku a Stuttgartě. Poprvé jej vydal Herman Vah d. Hardt /Magnum Concilium Constantiense III., 212-335/.

M. Pálež sledoval bedlivě i z exilu vývoj náboženských poměrů v Praze; byl dobře informován o literární činnosti Jana Husa. Opatřil si závšas nová Husova díla a odpovídal na ně obšírnými traktáty. Hus opustil Prahu asi v týž čas jako Pálež - tedy někdy koncem dubna r. 1413. Odebral se do jižních Čech na Tábořsko k svému ochránci panu Janu z Ústí. Tak dokončil svůj nejdůležitější traktát "O církvi". Poslal jej pak svým přátelům do Prahy, kteří jej veřejně předčítali v Betlémské kapli. Dne 8. června - ve čtvrtek před Letnicemi byli s předčítáním hotovi /Sedlák, M. Jan Hus 299/. M. Jan hned poté se pustil do psaní dvou polemických spisů: "Proti Pálčovi" a "Proti Stanislavovi ze Znojma". Když se Pálčovi, který byl už dávno v exilu, dostaly konečně do rukou Husovy nové spisy, dal se hned do široce založené polemické odpovědi. Napsal dlouhé, velmi osobní dílo, v němž se hájil proti výtkám a obžalobám svého dřívějšího přítele, vyloženým ve spisu "Contra Pálež". M. Štěpán nadepsal svou odpověď "Antihus" - podobně jako dolanský převor Štěpán. Zároveň ovšem pracoval Pálež na svém největším a nejdůležitějším díle - na theologickém traktátu "De ecclesia", který není ničím jiným než protispisem na Husův stejnojmenný spis. Pálčův traktát má v krakovském rukopise 45 kapitol. Oba Pálčovy traktáty jsou nepostradatelné pro úplnější zachycení naukové povahy náboženských bojů v Čechách a k vytvoření ucelenějšího obrazu theologických sporů na universitě. Antihusa vydal

kriticky Dr Jan Sedlák v Hlídce - a z druhého díla uveřejnil historicky důležité výňatky v dodatku ke své monografii „M. Jan Hus“; 202-204. Pálčova nauka o církvi, vyložené soustavně ve zmíněném traktátu De ecclesia, nezůstala bez vlivu na současnou a pozdější teologii, hlavně pak na myšlení theologů basilejského koncilu. Se stopami Pálčova vlivu se setkáváme v díle Juana de Torquemada, španělského kardinála a autora klasického díla o církvi „Summa de Ecclesia“, Kalteisena a Jana Stojkoviče z Dubrovníka.

Do Prahy se už Pálč nikdy ve svém životě nevrátil. Ze svého prvního exilu odešel do Kostnice, kde se naposledy pokusil v slzách přemluvit svého přítele Jana, aby odvolal /Documenta 136/ a tak se zachránil před nemilosrdným trestním právem středověku. M. Štěpán zůstal na koncilu i po ukončení české otázky. Účastnil se činně reformního jednání koncilu. Z Kostnice sledoval pohnuté události ve vlasti. Koncem roku 1417 dostal dokonce do Kostnice list od M. Křišťana z Prachatic. Křišťan žádá Pálče o schválení nového vikáře v Pálčově farnosti Kouřimi. M. Štěpán odmítá schválit nového, Křišťanem dosazeného zástupce, protože jej zná jako dávného stoupence wiklefismu. Stěžuje si, že katolického vikáře vypudili; neříká však, kam odešel. Pálčovi muselo být v Kostnici jasno, že po událostech r. 1417 jsou cesty do Prahy a do Čech pro Husova odpůrce uzavřeny. Požádal papeže Martina V. o arcijáhenství v polské Kališi a zároveň o dovolení, aby si mohl prozatímně ponechat českou faru v Kouřimi, dokud by se nenalezl pravověrný nástupce. Šlo pochopitelně jen o právní fikci, protože Kouřim byla obsazena farářem smýšlením husitského. Ke konci koncilu vidíme Pálče v úzkém styku s polským poselstvím, s nímž

pravděpodobně český mistr odešel po ukončení sněmovního jednání do své nové vlasti - do Polska. Měl sice své beneficium v Kališi - ale to jej tolik netáhlo. Jeho prostředím a světem byla universita. Stal se profesorem theologie na krakovské universitě, zasahoval sem tam do politicko-církevního ruchu, ale hlavní těžiško jeho činnosti byl literární boj proti husitismu, který se šířil i v Polsku. Na konci roku 1420 přijelo do Polska české poselstvo, aby nabídlo polskému králi osiřenou českou korunu. S poselstvem jeli i dva někdejší Pálčovi kolegové: M. Kardinál a Petr Payne, anglický mistr a diplomat husitské revoluce. Poselstvo využívalo svého pobytu nejen k politickým stykům nýbrž i k náboženské propagaci husitské myšlenky. To byla nová příležitost pro Pálče, aby zasáhl veřejně. Na provinciální synodě v Kališi proslovil M. Štěpán k polskému kleru latinskou řeč o nebezpečí husitismu a o nutnosti jednoty ve víře. Zachoval se nám bohužel jen fragment Pálčova proslovu. Ale i tak můžeme vidět, že český exulant byl dobře informován o vnitřních sporech v husitských řadách a o věroučné desintegraci českého náboženského hnutí a o politických převratech. Známe, ale doposud nevydané Pálčovo dílo, napsané v Polsku za protihusitských bojů, je ekklesiologická Trilogie, zvaná též „Tractatus tripartitus“. Je to vlastně pozdější spojení tří odděleně napsaných theologicko-polemických úvah. Trilogie vyniká nad jiná Pálčova díla stručností, hutností, - je jasná a přehledná. Třetí díl, v němž Pálče vyvrací theologicky 4 pražské artikuly, nese známky velké exulantské bolesti, zatrpklosti a též tvrdosti. Není pochyby o tom, že Pálče věděl o ranách a utrpení své rodné země a že tím nemálo trpěl. Poslední zmínku o jeho činnosti v Polsku nacházíme roku 1422. Pak mizí z nám známého jeviště dějin. Nevíme ani kde a kdy zemřel.

S M. Štěpánem z Pálče pracoval na kostnickém sněmu i jiný český katolický theolog a exulant - Mařík Rvačka. V latinských dokumentech je nazýván Mauritius de Praga. Čeští historikové dlouho nevěděli, kam Mařík po koncilu odešel. Do Prahy se jako Páleč vrátit nemohl. Jeho tuhý boj proti utrakvismu byl znám nejen v Kostnici nýbrž i v Praze. Zachovaly se nám některé jeho kostnické projevy o českém náboženském problému přijímání pod obojí způsobem, o povaze církve a o nutnosti a vlastnostech církevní reformy, jejímž byl horlivým a odvážným zastáncem. Dr Jaroslav Bidlo vyslovil první domněnku, že Mařík odešel do Polska. Bidlův názor převzali i polští historikové Fijalek a Morawski /viz Fikrle, Čechové 424/. Bidlo mohl své tvrzení podepřít jen skutečností, že i Maříkův kostnický kolega Páleč odešel do Polska a že některé Maříkovy názory a i doslovné citáty z jeho theologických spisů se vyskytují v dílech polských theologů z doby basilejského koncilu, hlavně ve spisech známého Jakuba z Paradyža. Dr Jan Sedláčák /Studie a texty I., 141/ říká, že Maříkova stopa po roce 1418 úplně mizí. Jaroslav Fikrle, který z českých historiků věnoval Maříkovi nejvíce pozornosti, zastával názor, že kostnický Pálčův kolega odešel po ukončení sněmu do Francie. Svou thési podpíral Fikrle tím, že se Mařík v červenci 1417 vzdal dobrovolně své fary v Solnici a v lednu následujícího roku požádal Martina V. o nové beneficium. A vskutku 15. ledna 1418 obdržel od papeže tak zvanou expektativu na priorát augustiniánského kláštera sv. Lupa v Troyes ve Francii /Fikrle, Čechové 424/. Dva týdny později byl Mařík jmenován papežským kaplanem. Zdálo by se, že Fikrlovo tvrzení je dostatečně podepřeno. Ale je tu jiné historické svědectví, které dává plně za pravdu Bidlovi. Na Hoď Boží velikonoční

r. 1419 v kostele Paní Marie Sněžné v Praze mnich Jan Želivský říká ve svém kázání, že tak jako v první církvi v Korintě falešní apoštolové kazili křesťanskou obec, tak nyní u nás vyšli falešní proroci jako Kardinál se svými pomahači a v Polsku Pálež a Mařík /Jan Želivský, Dochovaná kázání I., 20/. Ovšem to je ta-ky vše, co prozatím o polském exilu M. Maříka Rvačky víme.

V exilu zůstal i jiný Čech - Michael, řečený „De causis“. Jeho pověst byla v Čechách značně pošramocena nešťastným podnikem jílovským. V Kostnici byl jmenován „procurator causae“ v Husově sporu. V Praze se stal jednou z nejnavštěvovanějších osob. Poskončení kostnického sněmu zůstal dále v úřadě prokurátora „causarum fidei“ u římské kurie. Zúčastnil se v letech třicátých basilejského koncilu, kde též roku 1433 zemřel. Při pohřbu mluvil německý dominikán Jindřich Kalteisen o Michaelově nezištnosti a charakternosti. Michael se nikdy neucházel o tučná beneficia, nežádal almužen, nýbrž živil se poctivě svou prací. Byl veden ideálními motivy i v nejvášnivějších bojích a zápasech. Vidíme z projevu Kalteisenova, že jak Pálče a Maříka tak i Michaela v boji proti Husovi nevedla osobní nevraživost či nepřátelství, nýbrž živé přesvědčení o zhoubnosti jeho nauk a vědomí povinnosti postavit se i veřejně za pravdu a ryzost víry. Za svůj pevný postoj platili bolestnou dan exilu.

Co se však stalo s ostatními šesti profesory theologie, kteří se spolu s Pálčem a Stanislavem postavili již roku 1412 proti Husovi? Kam odešli pražští a kostničtí svědci proti Mistru Janovi? Zdá se, že museli většinou opustit Čechy. V letech mezi kostnickým a basilejským koncillem nacházíme nejedno české jméno v nejrozně-

ších evropských krajích: v Žitavě, Budyšině, Lipsku, Erfurtu, v Hnězdě, ve Štýrsku, v Rostoku atd. Tato tvář české náboženské revoluce je doposud nesplněným úkolem českého dějepiscectví.

LITERATURA A PRAMENY:

Jaroslav FIKRLE

Čechové na koncilu kostnickém - Český časopis historický 9 /1903/ 178-193; 249-262; 415-431.

Dr Jan SEDLÁK

M. Jan Hus, Praha 1915

Dr Jan SEDLÁK

Po stopách Husových odpůrců - Studie a texty I., 141-148, Olomouc 1914

Fr. PALACKÝ

Documenta Magistri Joannis Hus vitam, doctrinam, causam in Constantiensi concilio actam et controversias de religione in Bohemia annis 1403-1418 motas illustrantia, Praha 1869

Jan ŽELIVSKÝ

Dochovaná kázání, I.díl vydal Amadeo Molnár, Praha 1953

& & &

"METHODA KOMUNISMU JE ŠIROCE ZALOŽENÝ POKUS
 O MEZINÁRODNÍ NEDOROZUMĚNÍ - JE TO POKUS
 ROZTRÍŠTIT LIDSKÝ SVĚT NA KUSY."

Karel Čapek v eseji „ Proč nejsem komunistou ?"

& & &

František L I S T O P A D :

SVĚTLO NAPROTI

[Chci-li se s někým podělit o jakoukoli zkušenost, nesmím ji představit v podobě výsledného, zobjektivisovaného a tedy abstraktního vzorce. Mimo to jsem však nabyt přesvědčení, že žádné zkušenosti není nikdy konec, je jen tečka za kapitolou, ~~na kterou navazuje, ať chceme či nechceme, ať víme či nevíme, další. Ne- ní vzorce.~~]

Chci-li se s kýmkoli podělit o jakoukoli zkušenost, musím ji vyprávět celou, v první osobě, přesně v tomto čase /před chvílí mžilo, zanedlouho bude asi sněžit, je začátek ledna roku 1958, sedím u okna, kdybych se díval, viděl by nejprve červené tašky střech, hodiny odbily tři čtvrtě, mám zvýšenou teplotu jako pokaždé, když jsem nachlazen atd./. Vyprávět zkušenost přesně v tomto čase, i když se přirozeně začla odehrávat kdysi.

[Je tolik zkušeností, kolik je druhů paměti. Paměť je důkaz naší totožnosti v nejširším smyslu slova. Čin r_o_z_p_o_mínání se je posláním člověka. I Bůh sám, napsal kdesi Gérard Nerval, by nebyl schopen proměnit smrt v nicotu.]

Od malička jsem byl přitahován cizím světlem. X

[Od malička jsem byl přitahován cizími světly. Vzpomínám si na acetylenovou lampu jednoho zapadlého pekařství ve Strojnické ulici, tak za-

padlého, že tam vpraveď svítili celý den na blede dalaňky. Ani otec, ani dědeček, když mě vedli v sobotu odpoledne do Stromovky, nebyli ochotni se mnou vstoupit do pekárny. Nechtěl jsem totiž nic koupit, chtěl jsem se jen podívat. Tvrdili, že to se nedělá, a rychle mi ukazovali dům v sousedství, ve kterém žil kdysi Svatopluk Čech. Vzpomínám si na pozdější světla. Nízké domy v syrovém Karlíně, družstevní baráky z nahých cihel na Marinách, málo známé kouty v Podskalí, tam všude v zimě již záhy odpoledne byla v oknech světla a za řídkými záclonami se pohybovaly stíny. Teprve později, když jsem povyrosl a mohl se sám naklánět do oken, pokoušel jsem se zablédnout něco z dění u v n i t ě, za dvojitými okny. Někdy jsem viděl pouze nízký strop, jindy švarcvaldky či hořejšek kuchynské kredence, na níž odpočívaly zlatisté váhy. Někdy jsem rozpoznával i siluety. Viděl jsem silná ramena a představoval jsem si cajkové šaty a zarostlou tvář. Viděl jsem ženský pohyb a nebyl jsem dalek toho zaslechnout bílý, ranní zpěv sametového hrdla s kávovou vůní vůkol. Byla i okna bez záclon. Mohl jsem se dívat do sytosti na skutečnou podobu věcí i lidí. S počátku jsem býval zklamán, že cizí světla oblévají jen tak málo, jen tak všední předměty, obyčejné tváře a snad i střízlivé osudy. Záhy jsem však pochopil, že nevidím, co vidím; totiž, že nevidím a ani nemohu a nesmím vidět celou skutečnost. Každá tak zablédnutá tvář skrývá jinou. Každý předmět v sobě obsahuje ještě jiný. Začal jsem poněmáhlu důvěřovat tajemství.]

x

Všechna skutečnost tají tajemství. Porozuměl jsem, že tomu tak je, budiž, ale nechápal jsem zcela souvislost. Někdy mi připadalo, že jsem

i poodhalil cíp roušky, která tajemství přikrývá. Byla to však tajemství jednotlivá, sama o sobě. Jednoho dne jsme se ocitl v bezvýznamném okresním městě, kam jsem přijel zažít jednu z prvních citových povídek: bylo mi šestnáct, sedmnáct let. V některých místních ulicích byly sice chodníky jako obvykle v jedné rovině s vozovkou, ale z chodníku vedly ještě jakési vnitřní schody podél domů o poschodí níže, tvořily zákampíčka. Šplhal jsem se po nich nahoru dolů, hluboce zabrán do svého štěstí-neštěstí. Náhle jsem se rozhlédl. Plynové lampy bzučely a svítily. Telefonní budka na rohu stála ponořena v poloutmě. Stál jsem v onom vydlážděném příkopě pod zábradlím ulice, čelem ke světlům sklepních bytů. Na kuchyňském stole stála kytice ve džbánu. Viděl jsem všechno. Opřel jsem se zády o zeď. Tak jak jsem si již zvykl vídávat v kytici jinou kytici a ve džbánu jiný džbán, spatřil jsem, že i vnitřní kytice zaklela další kytici. A již to nebyly květiny: byl to obličej dívky, kvůli které jsem se ocitl právě zde. Dívky, z jejíž tváře jsem poodhalil první závoj tajemství, jímž jsou přikryty všechny tváře, ale nyní jsem viděl, v i d ě l, že i druhá tvář není ještě nahou a že odkrývat je naše věčné povolání a že až odkryjeme do dna, vše se sobě bude podobat, neboť je jen jedna podoba, pravzor, jedna souvislost, secretum meum mihi, nemohl jsem si rozpomenout na den a rok, nebyl jsem schopn přečíst jízdní řád, vylepený na nádraží, bylo to však lhotejné, odjel jsem a jsem tady, neodjel jsem a jsem tam, je to však lhotejné, protože jsem zahlédl svou pravdu. Jen mimochodem ještě jednou poznamenávám, že jsem ji vytušil opřen o vlhkou zeď proti chudým okenicím.

x

Secretum meum mihi. [Vymyšlené vzpomínky jsou

stejně pravé. Jsou tiché a plaché a dotěrné přes den, křičí svobodně v noci, ječí strachem k ránu. Nejsou to atavistické výkřiky z dob před zrozením člověka ? Malraux přinesl z jižní Ameriky, že k ránu prý v pralese panuje hrozný křik opic. Domorodci tvrdí, že Bůh opům kdysi slíbil, že je za svítání promění v lidi. Čekají tak každého jitra a pokaždé jsou opice znovu oklamány a tak vřeští v pláči po hlubinách pralesů.

Vymyšlené vzpomínky mají tutéž matici jako sny. Duchovní koncentrovanost se v nich vyjadřuje tvary, předměty, zkratkami, zaklínadly, útržky příběhů.

Chtěl jsem být kolikery. Netušil jsem, že jsem se jím rázem stal. Všechna cizí světla mohla býti mými. Netušil jsem, že už jsou má.

Chronologicky: chtěl jsem se stát roentgenologem, protože ten prosvěcuje paprsky magického světla všechny kouty toho, čemu se říká tělo, ve kterém je jiné tělo, ve kterém je jiné tělo, ve kterém je jiné tělo až do nekonečna, které se jmenuje duše, ve které je jiná duše, ve které je.... chtěl jsem být roentgenologem však také proto - a to ještě dříve než se mi zjevila pravda se slizkou zdí v zádech, a to bylo již předznamenání - že roentgenolog ve službě bedného lidstva přichází o ruku, o druhou ruku, o nohu, o nohy, stává se amputovaným pahýlem, podobným zimní vrbě nad potokem.

Chtěl jsem být fotografem. Fotografie je momentka, vzata věčností. Je důkazem o existenci řádu. Kreslí kontury a rozměry hmoty, která je vždy v rovnováze. I řítící se hmota je logická, harmonická, kupodivu definitivní.

Chtěl jsem být fotografem, protože to je člověk, dokazující triumf vyššího než jsou mrtvé věci samy o sobě, oživená příroda a tak zvaní živí lidé. Fotograf dokazuje proti jejich vůli.

Rád bych se byl konečně stal jazzovým hudebníkem. Chtěl jsem zhudebnit bibli dřív než jsem se dozvěděl, že původ jazzu je v chrámech, naplněných černými. Reptal lid proti Mojžíšovi řka: Co budeme pít. I volal k Hospodinu; a ukázal mu Hospodin dřevo, kteréž jako uvrhl do vod, učiněny jsou sladké vody. Mezi křičícím lidem byl Armstrong. Zvihl trubku.

Nepředbíhejme.

x

To vše, co píš, nikdy bych nepsal. Vyslovuji zde nejobecnější tajné věci. Literatura, které jsem se zaprodal od chvíle, kdy jednoho jitra větev praštila do otevřeného okna sedmnáctky pod Letenskými sady, zapraštila a zlomila se - a já jsem přece dojel do školy - je něco velmi odlišného. Literatura se může zpodobnovat se životem, proč ne? Ale jen v tom smyslu, že jde stále a jen o umění. To vše, co píš, nikdy bych nepsal, kdyby ke mně nedávno nepřišel mladý člověk, který četl něco z toho, co mi vyšlo na veřejnosti a kdyby mi neřekl, že v mých textech nalezl odraz zcela jiných světél než ke kterým se přiznávají moje themata. Zrcadlení. Řekl jsem mu, že nikdy či skoro nikdy jsem písmem nevyslovil jméno Boží.

Jak si v té chvíli nevzpomenout na starou čínskou metodu léčení, acupunkturu. Jemné, zlaté jehličky se píchají pod kůži. I když upřímně věřím, že čínskou metodou se mohou vyléčit jen Číňané tak jako bylo jistě pravdou, že za Pto-

lemaje bylo na nebeské dráze přesně 10.500 hvězd, zaujal mě fakt, že proti slabému a choremu srdci se zapichují jehličky do břicha levého malíčku.

Můj přítel byl dobrou resonanční deskou: porozuměl, že nějaký můj levý literární malíček je citlivý bod, který vede jinam. Jemu to vše píše z vděčnosti.

x

Chtěl jsem být kolikery. Povedlo se mi. Ale klepat lze ve stejném čase jen na jeden dveře !

To jsem již vstoupil, jak se říká, do života. Vandroval jsem sám po ulicích a městech, bez návratky, rytmoval jsem dálnice, cesty a pěšiny, vytvářel jsem si vztahy k lidem a zvířetím a opeřencům s kliváky, k četníkům a hraničním řekám, k zelené barvě, ke zralé žluté barvě, k vlašičce, která nereziví foukací harmoniku, k panickému strachu, kterému jsem se bránil papěrkami dětských veršů, jež snad vznikaly z mlhovin halucinací.

V té době bezdomovské jsem vážně onemocněl. Doplatil jsem se do bytu, který se mi stal na nějakou dobu asylem. Bylo to velké, venkovské město. Všechno se zjednodušilo. Z okna jsem zahlédl nápis: smuteční stuhy. Byla to ryzí báseň, nikdy nenapsaná. Přivedli mi lékaře hluboko po půlnoci, přivezli jej se zavázanýma očima. Pak mu náhle snali ob vaz s očí, rozžali malou, ostrou lampičku, vysvlékl jsem se a zakryl jsem si oči já. Viděli jsme se jen ve zlomku vteřiny. Přestál jsem rozeznávat, zdali lékař se skrývá přede mnou nebo já před lékařem, nějaký čas jsem pak o sobě nevěděl a když jsem procitl,

podali mi zrcadlo, ach, po létech jsem se opět viděl. Vousy rostou rychleji v dobrém zrcadle, chtěl jsem zažertovat, protože jsem se nepoznal.

Nikdy jsme spolu o tom nehovořili a je možné, že oné půlnoci se stala záměna, které se obávají budoucí matky, skládající prádélko na cestu do porodnice; že jim vymění omylem dítě. Neměl jsem však ulohu strachující se matky, byl jsem dítě, kterému lze vyměnit jen dekoraci, ale ne duši jeho pištaliky.

Nepřestával jsem tedy klepat na dveře. Byly to různé jedny dveře. To jsem již věděl před operací. Po ní jsem se obohatil jen o tuto zkušenost: že člověk klepá na dveře, aby mu bylo otevřeno, ale není si nikdy jist, zda-li stojí vně či uvnitř.

Látka světa se stávala ustavičně jednodušší.

x

Boj o život začal splývat s bojem o neživot. Nesmrtelnost byla pro mě paměť smrti. Žil jsem stále nebezpečněji, jak mě k tomu nutily okolnosti, bez zákopů, holé ruce, ale zároveň jsem se cítil lehce, tragicky, průsvitně. Měl jsem, byla mi dána intenzivní síla a intenzivní slabost. Jednou mi přes noc zbělely vlasy, ale zároveň jsem vstal s vyspalými, růžovými lícemi děcek. Málem jsem pochopil princip, jak se tvoří v oceánech ostrovy. Náhle jsem mohl číst partitury, zejména, když jsem byl unaven nocováním v nádražních čekárnách. Pochopil jsem, že dělítka věcí a událostí jsou nepatrná a skorem všechno může býti vším a obráceně; neuměl jsem to vysvětlit, a protože jsem se bránil slovu mystika jako pojmu, který ohlašuje výjimečné

věci, vydělující se z normálu, což neodpovídalo mé nové zkušenosti, našel jsem veselou formuli. Vezmi číslovku osm: vertiálně značí osm jednotek, horizontálně je nekonečnem. Byla to vážná hra. Nechápal jsem smysl kontemplace, jak jsem ji zdědili ze 17. století: jsem stále silněji přesvědčen, že lidská bytost jen z pouhé ukázněnosti se zprošťuje pokušení činit zázraky.

x

Četl jsem Snář, Marxe, Demla, krystalografii, Bergsona, Dorothy Sayersovou, Ortena, Sestova, noviny; Zahradníček, Plechanov, Joyce, Erben, Jeans se střídali po mých kapsách. Mnohé z četby jsem si přetvářel po svém. Do Marxova Kapitálu jsem si přimyslel románové postavy. Erbena jsem četl jako rozepsaný filmový scénář, Dostojevským ustavičně proletovali stěhovaví ptáci, krystalografii jsem poslouchal jako hudbu.

Skutečná hudba mi chyběla. Těsně před koncem války se moje krajina proměnila v Českomoravskou vysočinu. Chodil jsem v promrzlých, krvavých bagančatech. V jednom z bíle ohozených kostelíků, kde jsem se opřel o sloup a splynul s jeho pohybem, jsem našel věrnou kopii sošky Pražského Jezulátka.

Několik málo kilometrů za vsí, na okraji habřin, jsem našel v příkopě rozbité pianino. Deska prolomená, struny přetřhané. V lese naproti již panovalo přítmí. Sedím proti ruině klavíru, otvírám zázrakem neporušenou lištičku na noty a nyní hraji, domnívám se, že vytukávám Debussyho, poslouchám Hábu a Janáčka, kdybych mohl a uměl, složil bych symfonii na jízdní řád světa, první věta, svobodná Paříž, druhá...

Smrt byla blízko. Utonout v moři, bílé víno šplouná, hudba zní ještě když se ponoří. Smrt se mi na chvíli stala smyslnou, povrchní rozkoší. Bez paměti. Nezapomenu na to, protože od té chvíle za mnou klusala veselými, ano, veselými kopýtky skepse. Až jsem přišel ke dvěma cestářům v kajdách, kteří pracovali stejně zvonivými krumpáči. Lehl jsem si k nim na štěrk a zachránili mi život.

Ale skepse o významu smrti - a tudíž všeho - mi od té chvíle nepřestala znít v uších. Je motor, je pružina, která žene tělo kupředu a novými dobrodružstvími plnosti. Všechna dosa-
vadní pravda pravdou zůstala. Měřil jsem a mě-
řím její prostor na neseslané Rosinantě skep-
se.

x

 Proto mám rád Ortenův přesný výraz: ~~podobného~~
~~byť~~: víra beznaděje. Proto jsem se deset let
později tiše přel s překladem Superviellovy
básně: Croire sans Croire.

VĚŘIT NEVĚŘIT

Bych lépe cestu znal než znám
Zavírám oči a naslouchám.
A věřím pevně, že ucho mé
Je chodbou Boha, jeho sled
A zvukovod můj užasne,
Když přichází jak právě teď
Aniž mě však varoval
Z obav, že bych nechápal.
Ač nevěřím v modlitby
Ať se ve mně usídlí.
Jak jinak chovati se jen,
Když člověk jestiž člověkem
Je možno ještě bránit se
Tomu jenž z dálky blíží se

A jenž se skromně zařídil
 Aniž to trochu zdůvodnil
 Uprostřed našich obchodů,
 Neviditelný a uctivý
 Zná jejich bédnou záhadu.

Jsem obyčejný visionář, opak svatého. Viděl jsem však svaté, necht mi odpustí, nemělinou jak rostliny. Zdá se mi dnes přirozené, že byly chvíle, kdy jsem zapomněl na svoji pravdu. Chcete-li, i zradil, ale nezrádcoval. Vždy, když mi bylo dovoleno býti sám - ať jsem byl s kýmkoli - byl jsem tím, jehož zkušenost stručně a po paměti vyprávím. Paměť jsou dějiny nejmenšího království. Není důvodu, abych neřekl, jak došlo k mé palácové revoluci, která ostatně není hodna tak silného slova. Nikým a ničím nenucen, pod lhotejnou oblohou bez symbolů, díky !, jsem se prostě rozhodl vrátit se k libovolné svobodě samoty. K právu na soukromou tragedii. K vykupování. Svoboda, samota, tragedie; krásná a hrozná, vedle ní staniž se jednou nepatrným bodem na obzoru, jindy jí musíš skočit mezi žhavé rohy jak vesničtí z jihu na býka. Samota je jediná, jejíž zoufalství může být tak hluboká až se propadne sedmero stropovím do radosti. Je jediná, která je s to se promítat do složeného a stále znovu rozloženého vesmíru od věků do věků. Nejraději bych o ní občansky řekl, že je skvělé jakosti tak jako jeden kandidát dobrovolné smrti, jenž otevřel plynový kohoutek a zaznamenával své poslední dojmy: „Plyn je znamenité chuti a výtečné kvality ! Blahopřeji plynárenským podnikům ! “

Není jiné smrti leč dobrovolné. Jinak bychom žili v lidském plášti věčně. Máme však jiné starosti jinde.

Tolik neznámých světél, která jsou třeba naše ! Krlež !

Mus'c

Z NOVÝCH KNIH EXILUDr Pavel Š. V L A Š Í M :POLITICKÝ ESEJISTA H. J. HÁJEK

H. J. HÁJEK: PROBLÉM REVOLUCE A KOLABORACE,
V. svazek edice Kamenný erb, kterou vydává Vý-
bor československých politických uprchlíků v
Německu, 1957. Esej je samostatným bibliofil-
ským otiskem ze sborníku Kniha esejů.

Dr Jan Hájek, bývalý hlavní redaktor londýnské
Skutečnosti, si klade v tomto eseji otázku, proč
v říjnu 1956, ve dnech, které otráslly sovětským
imperiem, většina Čechoslováků nečinně čekala.
K vysvětlení československé pasivity v tomto ú-
dobí jsou předkládány různé teorie. Hájek od-
mítá západní teorii o "švejkovství českého ná-
roda" i teorii o " panslavismu a proruském cí-
tění našeho národa". I tak zvanou - dnes můžeme
již říci - "oficiální exilovou teorii" o tom,
že Češi jsou proti mentalitě Poláků a Maďarů rea-
listé a dovedou využít situaci "až přijde čas".

Dr Hájek ukazuje ve svém eseji na labilnost všech
těchto teorií a zdůrazňuje, že problém je da-
leko hlubší - že je to problém mravní odpověd-
nosti československé kulturní a politické eli-
ty, která zklamala. Zklamala v roce 1938 a zka-
mala i v roce 1948. Hájek tuto skutečnost vy-
stihl jedinou charakteristickou větou: „Opuště-
ní humanitních zásad, zamlžování pravdy a při-
způsobování se „mocenské situaci“. Odkud se měl
dělník ve Škodovce, úředník na Moravě, či rol-
ník na Slovensku dovědět pravdu o stalinismu,
čistkách, brutální kolektivisaci, koncentračních

táborech, vyhlazování národnostních menšin a ideologickém teroru v Sovětském svazu, když obrovská většina československé demokratické elity mlčela anebo papouškovala komunistická hesla o velkém slovanském bratru a velkém Stalinovi ? Rozhodujícím faktorem československé tragédie bylo a je selhání československé kulturní a politické elity."

Dr Hájek nezůstává u konstatování tohoto faktu - zamýšlí se i nad budoucí perspektivou a dochází k závěru, že nyní přichází v ČSR ke slovu generace narozená v letech třicátých a počátkem let čtyřicátých - pro níž éra 1938 - 1948 je udobím nanejvýš matných vzpomínek, generace, která si vytváří své vlastní nové sociální vzory. „Přes veškeré usilí se komunistům nepodařilo tuto generaci získat," konstatuje dr Hájek a končí svůj esej zdůrazněním, že „není neoprávněná naděje, že tato mladá generace napraví chyby svých otců".

Jestliže s celou Hájkovou analýsou souhlasíme do slova a do písmene - zdá se nám toto ukončení přece jen neúplné. Procesy s chuligány, a všechny zprávy, které o mládeži v ČSR docházejí, ukazují na odpor mládeže, ale zároveň na úplnou myšlenkovou desorientaci a chaos. Budoucí perspektiva není jen v mládeži, ale i tradičním českém selství a v duchovních institucích. Dr Hájek v tomto bodě nebude se mnou asi souhlasit, ale to je otázka i vyzvání k diskusi....

& & &

T.G.M.:

„ NE CAESAR, ALE JEŽÍŠ " "

& & &

Dr. A. K. :

NAD NOVOU SBÍRKOU M. ZLÁMALA

Miloslav ZLÁMAL: KEBY SA JARO NEVRÁTILO,
vyšlo v březnu 1957 v Torontě v edici Nového
domova.

Priznávám se, že jsem bral trochu s rozpaky do
rukou knihu českých a slovenských veršů Milo-
slava Zlámala - básníka, o kterém píše v doslo-
vu ke sbírce Ing. Blaho:

"Mladý slovenský literát Miloslav Zlámál
píše česky a slovensky, nemajúc problé-
mov a ťažkostí, lebo to, na čo sa básnik
sústreďuje, viera, život, láska a nádej,
patrí do arsenálu všeludských, vyšších
pojmov, presiahajúcich rámec národa."

Bohatost vyjadřovacích prostředků a virtuosita
ovládání obou jazyků je opravdu velká. Četl jsem
již v exilu několik prací slovenských vědců i
umělců píšících oběma jazyky. Zlámalova básnic-
ká čeština je tvůrčí a objevná. Thematicky uka-
zují verše na hlubší předěl našeho života v e-
xilu. Zlámalovi šlo především o vyslovení citu
a básnické pravdy. Sbírka je rozdělena do něko-
lika částí, z nichž oddíl "Zvonokosy" považují
za umělecky nejvyzrálejší. V mnohých verších je
Zlámál básnicky zpřízněn s Durychovými Panenkami

- tvé blůzky přikrývají krásu ananasů
líbám je pohledem až dole k pasu -.

Někde si ovšem autor kazí básnické obrazy urči-
tou toporností, někde je na kordy i s rytmem.
Ale to jsou nakonec jen maličkosti a jen v ně-
kterých číslech.

& & &

Z DOPISŮ REDAKCI HLASU EXILU A ARCHY

„Čítal som v nemeckých novinách o prednáške profesora Eugena Lemberga, ktorú mal v mnichovskom ministerstve národného hospodárstva na predmet „Český národ v nemeckom povedomí“.

Bol by som vám opravdu povďačný, keby ste mi obstarali celý text prednášky. Jako profesora, ktorý na americkej univerzite učil filozofiu dejín, zaujíma ma jeho prednáška o filozofii česko-nemeckých dejín.

Podľa novinárskej zprávy profesor Lemberg hlása, že stredoeurópske národy predstavujú príklad na to, ako národy vznikajú z historického povedomia a nie z vôle vladára. Profesor Lemberg považuje vznik historického povedomia národa českého za kľúč nie len k česko-nemeckému dorozumeniu, ale i za kľúč odpovedí na otázku či by národy strednej Európy mohli opätovne žiť v jednom štáte. Referát o prednáške nasvedčuje, že prof. Lemberg je stupenom nemeckej historickej školy. Treba uznať, že táto škola preukázala filozofii, filológii, lingvistiky, literatúre a právnej a štátnej vede veľmi cenné služby. Avšak na nešťastie táto škola sa utopila vo svojich objavoch. Proste sa uspokojila s videním a opísaním toho čo videla. Vo smysle hegelianizmu zavrhol každú intelektuálnu konštrukciu ako nereálnu a antihistorickú. V pravde ale tak ako fyzické vedy nepozostávajú len z videnia a opísania ale i z myslenia, práve tak myslenie tvorí súčasť histórie.

Z poukazu prof. Lemberga na rímsko-germánsku skupinu ako prameň vzniku českého národného povedomia predpokladám, že on vidí národné

historické povedomie Čechov vo fixných vzoroch a nie v jeho časovej perspektíve. Každá forma historického povedomia je ovšem viazaná na historický čas; vzniká z predchádzajúcich foriem a dáva vznik novým formám. Inými slovami, národné historické povedomie Čechov nie je strnuté, ale je evolučné.

Z týchto poznámok vidíte, prečo ma tá prednáška profesora Lemberga zaujíma.

Dr. Štefan OSUSKÝ.

& & &

ÚSPĚCHY MIROSLAVA ŠAŠKA

Z iniciativy Free Europe Citizen Service zahájil loni svou činnost první „Dům setkání“ v Mnichově. V jeho četných místnostech se scházejí již několik měsíců příslušníci národů ze zemí za Železnou oponou s místním obyvatelstvem a s příslušníky demokratických zemí západního světa. Jsou zde pořádány pracovní konference, přednášky, menší koncerty a umělecké výstavy, jejichž prostřednictvím seznamují exilní pracovníci místní veřejnost se svými problémy, svým snažením a svou kulturní tvorbou. Předsedou společnosti „Domu setkání“ je známý mnichovský kulturní pracovník, městský školní rada Dr. Fingerle. Největšího ohlasu dosáhla první umělecká výstava v místnostech „Domu setkání“, soubor nejnovějších olejů Miroslava Šaška. Německá kritika především zdůrazňovala osobité řešení technických i uměleckých otázek stavby obrazu, kompozice atd. Za svého pobytu v Paříži namaloval Miroslav Šašek pro děti knihu „Průvodce Paříží“, která vyjde v nejbližší době v londýnském nakladatelství Alan. Toto nakladatelství

navrhlo Šaškovi, aby stejným způsobem namaloval pro děti „Průvoce po Londýně“ .

-H.-

& & &

AUTØŘI PRVNÍHO SVAZKU ARCHY :

Jiří KOVTUN / Mnichov / - Dr Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - František LISTOPAD / PAŘÍŽ / - Dr Štefan OSUSKÝ / Washington / - Přemysl PITTER / Norimberk / - Zdeněk ROTREKL / v komunistickém koncentračním táboře / - Zdeněk RUTAR / Ontario / - Dr Pavel VLAŠÍM / Solnohrad / - Dr Pavel ŽELIVAN / Benevento /

& & &

Z OBSAHU DALŠÍCH SVAZKU ARCHY :

Z původní exilové poesie budou uveřejněny básně Jaroslava DRESLERA a Antonína CHRISTENA, z prosaické tvorby nová povídka Miroslava PODIVÍNSKÉHO, esej profesora Felixe MIKULY „Moc idejí“, LISTOPADOVA recenze edice Sklizen svobodné tvorby a j.

& & &

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).

• Grafická úprava Mir. Šásek. DM 5.—.

Hana Šklíbová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peníz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNÍČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Rada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: Kožich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Rada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie
(I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:

Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Ivan J E L Í N E K :

ŽENA-LYRA A ORFEUS

Je po bouři a nalezeno.
A ptáci kol tvých květů
vzlétají ke královským korunám.
Teď oheň bílý hoří nazeleno,
a leže kol tvých vzdechů
z lůna ti k očím dorůstám.

Bučelo dusno prášivé,
klokot a liják touhy
vrkáním ržaly kol tvých klisen.
Nezůstal k hřebcům nepřimísen,
při říji palčivé.

Přijalas námluvy a prosby,
řikot a ržání, van,
ryk násilí.
Lichotky, laskání a hrozby
v milosti čirý stan,
vzalas mé přesily.

Vyprahlá, těsně uzavřená,
spíš panna nežli žena
po mně jsi otočila zrak.
Za ruku vzalas pak,
sevřela, struna natažená,
blesk potkala jsi tak:
napjatá lyra ostruněná.

Zpěv v rachocení blesku z nebe,
 jenž oba dva nás oslepil.
 Z Tartaru hrůz u tebe leže
 brnkál jsem, břehu sladké země.
 Stíralas slepost, hluchost se mne,
 bych krupobití slova sil,
 to krupobití hromu v tebe;
 bych zlato žhavých semen lil.

Tu šířilas ses, země cest
 a klenula ses nebem letů.
 Na lásku vrhlas síť hvězd,
 milenko samodruhá, reků.

A dýchám z tvého objetí.
 V náruči ve výsost tě nese,
 do vidin blaha doletí.
 S tebou se, v tobě, tebou třese.

& & &

PYTHIA

V nejzazší krajinu ani dechu,
 flétnu pro ni poslat ?
 S brnkáním, s vínkem, bez pospěchu
 nesen, neseno do vrat.

S břitkým břitem slz šedých
 břidličného peří holubic
 k trojnožce jde, prsteníc
 vlas pro boha sí. V prs mědný,

v stupně se proměňuje,
 v schod nohám zlatým.
 Nežná, a rozněžňuje,
 hle blesk se opřel o klín.

Čista a pomazána sténá
láskou než rty jí pohne.
S břitkým břitem odevzdání žena
mluví, slova rodíc. Podnes.

V nejzazší krajinu ani sluchu,
co zrozero, kdo zrozen byl ?
Bůh strunných vzruchů
mluvě, milostiv byl.

& & &

MOJŽÍŠ

Nachystáš mléka, té vláhy
do misek prsů.
Sem plazí se z trsů
trav vypít je hadi.

Kdo pustil košík řekou ?
Hladem je, přikryt jen pláčem.
Z dlaní plul k dlaním neoznačen.
Had zbronzověl a slzy tekou.

Nač předlas tělo, roušek stero ?
Kužel, prs plné jsou dosud.
Nevědouc sama značí osud.
Sedmero ran, jen jedno Desatero.

& & &

Dr Felix M I K U L A :

MOC IDEJÍ

Adolf Berle, osobnost z amerického veřejného
života, zabýval se v nedávné době těžkou kri-

sí, která ohrožuje štěstí a bytí přítomné generace na naší planetě. Vyslovil při tom dvě věty: Odporujme moci silou idejí; v celých dějinách bodák ještě nikdy neporazil ideu.

Vždy jsem věřil v moc idejí. Proto jsem pocítil radost, že opět někdo, proti duchu a cítění přítomné doby, vyznal víru v převahu ducha nad hmotou. Řekl jsem si: Vyznám i já veřejně, že jsem nikdy nepřestal věřit v moc idejí. Snad to také alespoň někomu poslouží. Snad dokonce podám pomocnou ruku bratřím, kteří dlouho věřili stejně, ale věřit přestávají. Jistě se mi to podaří, jestli je přesvědčím: Ideje v první řadě rozhodují o životě jak lidských jedinců, tak i větších celků. Platí to vždy, i v našem zmaterialisovaném století, třebas ideje neposkytují přímo nic žaludku nebo vůbec hmotné části organismu. Ideje mají v sobě takovou sílu, že v zápase s hmotou zůstanou nejen neporaženy, nýbrž samy kteroukoliv hmotnou sílu porazí.

x

Idea je známý obraz, který máme o nějaké věci ve své mysli. Má bytí čistě duchové. Ne-ní to fantasma, které ideu doprovází. Fantasma nám představuje na př. smrt jako nevítanou osobu se spoustou vlastností. Pro rozum, který tvoří ideje, nemá smrt vůbec žádné bytí. Smrt je spíše konec nebo opak bytí: „nic“, které bytí vystříдалo. - Kdo má o věci správnou ideu, poznal o ní pravdu. - Užívá se také jiných jmen. Říkáme: Mám o věci pojem, představu, myšlenku; pochopil jsem smysl, význam věci.

x

Idea, poznání věci, zasahuje významně lidský subjekt už jako takové, i když poznání nevyužijeme k praktickým účelům. Rozum, nejvyšší mohutnost člověka, je totiž stvořen tak pro pravdu jako na př. oko pro světlo. Proto se také rozum bez pravdy cítí podobně zle jako oko bez světla.

Nedivme se proto, že normální lidé snášejí nepravdu snad ze všeho nejhůře. Je proti jejich přirozenosti. Když musíme někoho poslouchat, jak lže anebo mluví nesmysly, něco nás přímo nutí, abychom se ozvali, i kdyby nás nepravda nebo nesmysly neohrožovaly. Jestli se člověk, mluvící nesmysly, oboří na nás nechvalně proslulým „Nic ti do toho není“, přičinil k předešlým nesmyslům ještě další. Můžeme mu odpovědět: Je mi něco do toho, jestli někdo otravuje vzduch jedem, protože to ničí můj organismus. Podobně nemáš právo otravovat vzduch kolem mne nepravdou, protože to působí bolest mému rozumu.

Rozum lidský dobře nesnáší dokonce ani nedostatek idejí t.j. neznalost nějaké věci. Cítí se jako oko ve tmě. Jestli vás vaše dítě ve „věku otázek“ vytrvale obtěžuje, buďte tomu rádi, protože vaše dítě je normální. - Normální je i každý člověk dospělý, kterého každé „neznámo“ znepokojuje a pohání k bádání. Jednoho badatele se zeptali, proč se chce za každou cenu podívat na Mt. Everest. Odpověděl: „Protože tam je.“ - Udal důvod dostačující. Poznání skutečnosti o věci neznámé je pro normální rozum již dostatečnou odměnou, i kdyby si jinak za ně „nic nekoupil“.

X

I skrovná zkušenost však nám k tomu dodá:
Téměř každá idea hýbe i světem kolem nás.

Nezůstane v lidských hlavách, nýbrž ovlivňuje vnější dění. Je-li správná, nese ovoce dobré, je-li nesprávná, může natropit hodně škod. Idea není plod, který nemá se světem vnějším co dělat, který se zrodí celý podle libovůle v naší mysli a který lze podle libovůle v mysli pohřbít. Má objektivní platnost. Její bytí má základ nezávisle na našem myšlení. Naše myšlení dává ideám pouze definitivní formy. Ať proto nikdo nečeká, že uvidí ideje běhat po ulici. Na ulici nikdy nepotkáme na př. ani „člověka“. Vždy potkáme Josefa, Františka, Annu, Marii. Zkusme však některému z nich říci, že není „člověk“. Uvidíme, jakým se stane neohroženým zastáncem veličiny, která sice nikde neexistuje samostatně, která však je nesmírně skutečná, takže ji normální rozum má objevit ve všech rozumných bytostech na zemi.

Jak se dá očekávat, pustí-li se lidé do řeči nebo do díla bez idejí, mluví a tropí nesmysly. Poznáte snadno řečníky, kteří vystupili na podium s představami vědomě nejasnými anebo nesprávnými. Obyčejně nápadně křičí, i když říkají „včera přšelo“. Křičí, aby nepřipustili k slovu rozum posluchačů, aby co nejvíce zaujali jejich vnější smysly.

Lidé, kteří mají o věci pojem správný, bývají bohatí na užitečnou činnost. Má-li někdo dobrou představu o svých hodinách, jistě s nimi zachází lépe než někdo, kdo jim nerozumí. Má-li někdo představu dokonalou, může se pustit i do hodinek nových.

Lidé, kteří mají o věci představu nesprávnou, mohou naopak natropit velmi mnoho zla už tím, že nesprávnou ideu rozšíří na jiné. Představí-li někdo světu vraždu jako něco dobrého,

může mít po čase na svědomí spoustu vražd skutečných, ačkoliv se sám nikoho nedotkl fysicky.

x

Udělejme malou koncesi moderní době.

Současný člověk je podvědomě i vědomě prakticky vypočítavý. Nemůže se ani zbavit vnitřní otázky: Co mi vynese ta neb ona námaha pro skutečný život, a to co nejdříve. Co budu mít na př. z toho, když uvěřím v moc idejí, když si jich budu všímat, když iděám, je-jich moci a jejich půvabu, přiznám přednostní postavení uprostřed všeho, co na světě existuje a co se ve světě děje. - Neodolatel-ně „praktického“ člověka ujišťujeme, že na ovoce a na odměnu své námahy nebude muset čekat příliš dlouho a nebude je muset hledat daleko. Najde je v sobě; objeví se v něm i jeho okolí.

Správné a hodnotné ideje totiž především vytvářejí ušlechtilou osobnost. Vlastní osobnost má pak být pro člověka hodnotou všech hodnot. Jakákoliv hodnota vnější je pro nás hodnotou jen potud, pokud se stane „naše“, pokud má nějaký příznivý reflex na naši osobnost. Jsou hodně pošetilí na př. všichni bohatí lidé, kteří si za své peníze nikdy „nekoupili štěstí“ a „přikoupili si“ za ně spíše životní mrzutosti. Dokonalá osobnost, ušlechtilý charakter, je hodnota, která je nejvíce „naše“. Stále nás blaží, jde stále s námi, je v nás, je s námi totožná. Tato hodnota by měla být konečným cílem všeho snažení, všeho vzdělávání ve škole života i ve škole ve smyslu běžném. Nevyjde-li ze školy lepší člověk, všechny investice byly zbytečné.

Jestli moje osobnost, moje vlastní „já“, je protivné mne samému i jiným, mnoho-li je mi platné všechno ostatní na světě.

Bez hodnotného myšlení není možná imponující osobnost. Není fráze, jestli se i o moudrém člověku v okamžiku jeho bezradnosti říká: „Tvářil se hloupě“ - „Dělal u toho hloupou tvář“. Výraz tváře opravdu poměrně bezpečně prozradí, má-li člověk o něčem ideu správnou anebo je-li představou daleko od věci. Má-li pak někdo trvale hlavu plnou ideí nesprávných anebo jinak „hloupých“, musí počítat s tím, že se mu „hloupý“ výraz usadí na tváři také trvale.

Zvrácenost, plýtkost a malost v myšlení těžko lze vynahradit něčím jiným, na př. pracovitostí. Kdyby byli lidé i ochotni promítnout jakýkoliv výraz tváře, nikdy nebudou mít v uctě člověka, který je sice pracovitý, ale nemyslí při tom. Jestli myslet nedovede, mají pro něho soustrast; jestli myslet nechce, mají pro něho opovržení. Rozhodně je pro lidi utrpením bavit se s někým, kdo má nitro prázdné, kdo nedovede ke konversaci přispět hodnotnou myšlenkou.

Tedy lidé, kteří chtějí získat pevnou pozici v lidské společnosti, kteří touží po tom, aby „krásně vypadali“, ať si hledí co nejpečlivěji věci, na které nikdo nevidí. Ať vyhodí z hlavy všechny myšlenky plytké a ošklivé a nahradí je myšlenkami hodnotnými a krásnými. Také všechna prázdná místa hlavě ať se snaží vyplnit hodnotnými ideami. Jinak budou aplikovat všechny vnější prostředky na svoji tvář zbytečně. Obsah i hloubka ideového světa maluje se člověku příliš zřetelně v oku a na tváři. Podle výrazu tvá-

ře poznáme surovce, závistníka, klepnu. I dob-
rého člověka poznáme podle výrazu tváře. Po-
zná ho i dítě, ba i pes. Někdy i chvilkový stav
duše, dobrý nebo špatný úmysl, prozradí se na
tváři tak jasně, že to pozná i dítě, ba i zví-
ře.

x

Správné ideje /poznání pravdy/ zasahují lidské
bytí nejen staticky. Jsou pramenem důstojného
chování, radostného žití, pramenem i duší čin-
nosti.

Dnešní doba by málem věřila, že člověk musí ně-
co sníst anebo něčím jiným polahodit tělesné-
mu organismu, aby pocítil blaženost. Jít se po-
dívát na dokonalou osobnost a poslechnout si
ji, to dnešnímu člověku „nestojí za to“. Větší
zadostiučinění mu poskytne, podívá-li se na do-
konalý stroj. Ze stroje „kouká“ jasněji a bez-
prostředněji něco nového pro vezdejší blaženost.

Není-li však normální člověk příliš nakažen
hmotně-praktickým zaměřením dnešní doby, na-
lezneme i dnes blaženost nejčistší a nejinten-
sivnější ve světě idejí, v objevování a obdi-
vování pravdy. Můžeme si to ověřit i na dítě-
ti. Zасыпává nás otázkami. Je hodně věcí, kte-
ré neví, proto se hodně ptá. Chce se snad dí-
tě dovědět pravdu proto, aby se jí „najedlo“
anebo jí nějak jinak prakticky využilo? Jis-
tě ne. Tolik rozumu má, že nemůže sníst hvěz-
dy na nebi nebo ptáky ve vzduchu, ač se o o-
bojí zajímá velmi intenzivně. Dítě se vyptá-
vá z jiné přirozené nutnosti. Nesnáší dobře
nevědomost; trápí je; působí mu pocit neuko-
jeného hladu. Dozví-li se o věci neznámé prav-
du, získá-li o ní „ideu“, nastane v jeho nit-
ru blaživé duševní vyrovnaní. I dítěti dává
poznání neznámého pocit uspokojení už sama o

sobě, bez zřetele na nějaké další využití. A
lítě přece reaguje přirozeně.

Ludíž nedostatek idejí, poznání, normálního
člověka znepokojuje, působí mu nelibost. Je-
ště více ho trápí ideje nesprávné. Nejvíce
trápení ovšem člověku působí, má-li spoluž-
ní nesprávnou ideu o něm samém. Postižený po-
ciťuje velmi živě, že idea je hodnota skuteč-
ná, ačkoliv neběhá nikde po ulici a nikdy ne-
vhodí po hlavě. A přece: Jak mrzí lidi, jak
jim to nedá spát, dovědí-li se, že někdo má
o nich špatnou představu. Někdy mají chuť vy-
trhat člověku vlasy z hlavy jen proto, že má
v ní uloženu špatnou ideu o nich. I kdyby mě-
la taková idea navždy zůstat uložena v hlavě,
i to připadá postiženému někdy nesnesitelné.
- Ve většině případů spatřujeme ovšem i po-
tencionálního nepřítele vnějšího v každém, ko-
ná o nás špatné mínění. Jak ještě uvidíme, i-
dea může zasáhnout i navenek. Lidé se chova-
jí k nám podle toho, co si o nás myslí.

Je nade všechnu pochybnost: Pravda je už v
tomto „hmotném“ životě pokladem neobyčejně
drahým, byť by se nedostala přes práh ideo-
vého světa, byť bychom si odmysleli její do-
sah praktický. - Spisovatel Leo Lania zpodo-
nil nedávno v knize „Foreign Minister“ na-
šeho Jana Masaryka. Jako charakteristiku člo-
věka mimořádně kvalitního uvádí: „Nemůže-li
pro pravdu žít, musí pro ni zemřít.“ Tak o-
sudovou důležitost může mít pro člověka správná
idea, pravda.

x

Většina našeho života je ovšem vyplněna ne-
spokojným pozorováním a vychutnáváním vlast-
ního bytí, nýbrž činností.

Každá činnost je v podstatě jakýmsi vnějším květem, rozvinutím, našich skrytých schopností a vyjádřením našich idejí.

Do uměleckého díla se můžeme pustit a novou věc vytvořit jen tehdy, jestli ji máme hotovu „ve své hlavě“ ještě dříve, než jsme se pustili do práce. Nemáme-li představu o tom, co chceme vytvořit, můžeme se i upracovat, a nedokážeme nic.

Často činí lidé nesmysly ne proto, že jsou špatní, nýbrž proto, že si předem neobjasnili smysl toho, do čeho se pouštěli. Už byli lidé, kteří se dali oběsit /od přátel ovšem/ a uříznout. Chtěli se prý dovědět, jak to vypadá, když je člověk mrtvý. Neuvažili předem, že je absolutně nemožné, aby též člověk byl živý i mrtvý současně. Mrtví by museli být, protože právě na to se chtěli podívat. Současně by však museli být i živí, aby se mohli na svoji smrt „dívat“ a později o ní vypravovat. - Nedověděli se nic a zbytečně zničili provaz.

Idea, smysl, zaručuje každé práci úspěch a také jí dodává půvab. Žádný normální člověk nevydrží dlouho u práce nesmyslné, i kdyby mu jak dobře za ni platili.

x

Monumentálně se uplatňuje vnější síla idejí v dění, které se týká celé rodiny lidstva. Ideje určují osudy lidstva. Působí dějinné převraty, mění mapy a tvářnost země k lepšímu nebo k horšímu.

Spisovatel G.K. Chesterton, slavný mistr vtipného paradoxu, napsal pro lidstvo tuto radu:

Kdykoliv se všechno daří povážlivě špatně, zavolejte si na pomoc nepraktického člověka. Spišovatel chtěl říci tolik: Kdykoliv se vám přes všechno přičinování něco nechce dařit, obraťte se na člověka, který dovede posedět v klidu, dát hlavu do dlaní a přemýšlet. Takový vám nejspíše řekne, co dělat a jak to dělat. - Jinými slovy: Na budování velkého díla a na řešení zlých krisí potřebuje lidstvo zdatné ideové pracovníky v první řadě.

Jde o nebezpečný zjev, jestli se někde vůči pracovníkům ducha očkuje nevážnost anebo opovržení. Toto nebezpečné zlo, tento odmítavý postoj vůči ideám, zrodil se z materialistické ideologie. Materialismus má nesprávný pojem práce. "Práce" je pro materialistu pouze činnost, ze které vznikají bezprostředně hmotné hodnoty; něco, co se dá buď sníst anebo jinak použít pro podpoření vegetativního života.

Kolik převratných a rozkladných prvků dřímá v jediném nesprávném pojmu ! Plyne z něho na příklad: Skutečně pracuje pouze ten, kdo pracuje lopatou nebo jiným nástrojem. Ostatní "nedělají nic". Protože dělníci rukou pracují sami a všechny ostatní vlastně živí, musí také vládnout. Všechno se musí podříditi jejich vkusu a jejich diktátu. - Pod vládou takové ideologie se na př. o básníku Březinovi napíše: Jeho dílo nemá valnou cenu, protože mu pracující člověk nerozumí. - Slovní insultace by ovšem byla snad nejmenším zlem, které se může zroditi z pomýlené ideologie.

x

Nevím, kolik lidí si uvědomuje, jak mohutnou sílu mají v dnešní době ve filosofii tak málo významné ideje, pojmy zeměpisné. Často pů-

sobí ovšem v kombinaci s představami dějepisci. Mění mapy, vytváří nové celky, vyvolávají spory, jsou při vypovídání a vedení válek činitelem účinnějším než děla a bomby. - Vizme na příkladech.

Před třemi léty se sjely na Ceyloně všechny národy Asie. Sjela se směs plátí, náboženství, kultur i jazyků. Všichni byli nuceni mluvit jazykem „neasijským“, anglicky. - Co svešlo tuto různorodou směs dohromady? Co jim vštěpilo tak prakticky účinně přesvědčení, že tvoří jeden celek, do kterého nepatří ani ten evropský národ, kterého jazykem se dorozumívali? - Hlavní podíl na tom jistě neměla jednotící skutečnost. Obyvatelé Malé Asie, Syrie, Palestiny jistě mají zeměpisné, psychologicky, hospodářsky a kulturně stokrát blíže k Evropě, než ke Kamčatce. - Jednotící sílu vydala ze sebe idea, pojem zeměpisný: „Asie“. Rozhodně nejde o pojem, který byl vyvozen z daností anthropologických. Jde takřka pouze o jednotný zeměpisný název, kterým je přikrytá nejednotná ethnická skutečnost. - Samotný pojem „Asie“ také není „asijský“. Asijským obyvatelům jej dodali Evropané. Uvedli jej do slovníku i na mapy. Staří Řekové nazývali „Asie“ /země, kde vychází slunce/ území na východ od Egejského moře. Měli na mysli hlavně kraje okolo Damašku. O Číně, Japonsku, Kamčatce nevěděli nic. Nemuseli tedy pocítovat potíže, proč by všechno východní „neznámo“ nevyjádřili jediným jménem. - Pro dnešní obyvatele Asie má společný název už obsah silně pozitivní. Odlišuje je od lidí ostatních. Vychází z něho i jednotící síla, částečně blahodárná, částečně i nebezpečná, na př. pro ty, kteří pojem „Asie“ dali do oběhu.

V posledních dobách se objevil v Asii nový samostatný stát, takřka hned velmoc, Indie. -

Kdyby se obyvatelé Indie opírali o anthropologickou skutečnost, nikdy by asi nepřišli na myšlenku, že tvoří jednotný celek, z kterého může vzejít prosperující stát. V Indii se mluví čtrnácti dialekty hlavními a podnářečí je bez počtu. Jednotícím jazykem je angličtina. Anglicky se před širší veřejností také brojí proti - angličtině. V Indii je také nemalá různost náboženství a až životně nebezpečné rozvrstvení sociálně-kulturní /kasty/. - Co tedy zbývá? Území bylo po dlouhou dobu jako celek pod nadvládou Angličanů. Na anglických mapách viděli celé území sevřené do jediných hranic a označené společným jménem „India“. Jistě pomohl také vzájemný styk, který Indům umožnila jednotná cizí okupace. Nemálo všechny „sjednotila“ také společná antipatie proti cizímu pánovi. - Mohamedánská část obyvatelstva byla realističtější. Brzy uvážila, že náboženství spojuje věcněji a životněji než společný zeměpisný název a společný odpor proti třetímu. I utvořili společný stát tak, že se při tom „vysmáli“ zeměpisným a hospodářsko-politickým koncepcím. Ze západního Pakistanu /s hlavním městem Karachi/ nutno cestovat asi 2500 kilometrů „Indií“, abychom se dostali do části východní s velkým městem Kalkutou.

Podobně Indonesii dala dohromady společná holandská nadvláda více než cokoliv jiného. I společné pojmenování je ražení evropského. Pro něco tak vzdáleného Evropanovi jediný, kumulativní název kdysi stačil. Indonesie ovšem vykazuje rozsáhlost a nesourodost ještě daleko povážlivější než Indie.

Společný název „Afrika“ už dnes rovněž není bez jednotícího vlivu. Název taktéž pochází od Evropanů. Římané označovali tímto jménem pouze severní kraje, které znali. Portugalci pak rozšířili týž název i na nesmírně odlišné kraje jižní, aby nekomplikovali zeměpis.

Idea zeměpisná, posílená historickou, živí dnes temperamentní nacionalismus egyptský. Evropané dali kdysi tomuto území jednotný název jistě ne proto, že tam našli nějaký jednotný „egyptský“ národ, dokonce snad předky obyvatel dnešních. Nynější obyvatelé se tam posbíhali, když už „Egypt“ byl dávno „Egyptem“. Jsou v nich prvky levantinské, řecké, římské, fénické, habešské a kdoví ještě jaké. „Egyptany“ jsou až od doby, kdy se usadili v „Egyptě“ anebo spíše v jeho části. Jejich argument zní však dnes poněkud obráceně: Celý Egypt patří jen nám, protože jen my jsme Egyptané. – Angličan by jim mohl odpovédět: Od doby, kdy jsme se v Egyptě usadili, jsme Egyptany právě tak jako vy. Nato by si pravděpodobně vypomohli argumentem historickým: My jsme tu byli dříve. Historická priorita platí dnes kupodivu hodně. Nevím, co by se stalo, kdyby ji Evropané /Angličané/ nechtěli respektovat a prohlásili: Vy jste tu také nebyli od věčnosti. Také jste kdysi vytlačili odsud jiného. Kromě toho existuje všeobecně platný zákon, jak dlouho má někdo bydlet na nějakém území, aby tam směl zůstat. Hlavní věc je, že jsme tu nyní právě tak jako vy. Ostatně přítomnost má vždy platit více než minulost. Že nás jmenujete „Evropany“, také nám nemusí vadit. Pro nás je to název teritoria, zeměpisný pojem, který nelpí na člověku. Od doby, co bydlíme v Egyptě, jsme zeměpisně Egyptany nebo Afričany.

V poslední době působí mohutně a převratně i idea „Arab“, „arabství“. Tato idea rovněž semkla do výbojného celku národy a kmeny, které ethnograficky jistě nemají v sobě mnoho společně „arabského“. Ani náboženství není ve všech „arabských“ zemích jednotné. Nejjasnější jednotící skutečnost je snad arabská abeceda.

Nevíme, kdy vyvolá upřímný pocit sounáležitosti u svých obyvatel pojem "Evropa". Snad až jí vypoví válku "Asie" nebo "Afrika". - A kdy se zrodí vědomí jedné rodiny u všech obyvatel naší planety ? Kdy je sjednotí společný název "Země" ? - Snad až objeví na Marsu anebo o několik světelných roků dále rozumné tvory /ne ovšem příliš moudřejší než jsme my na Zemi/ a poperou se s nimi... Neměli by si raději již pro první setkání připravit společné "zeměpisné" pojmenování / na př. "vesmířané"/, abyměli hned v první chvíli pocit sounáležitosti?

X

Ještě jednou se vrátíme k záhubně převratnému hnutí komunistickému. Jde o komplex idejí filosoficko-sociálně-hospodářských. Základem hnutí, tolik si musíme uvědomit, je však čistá ideologie. Je to materialistická filosofie a náboženský ateismus. Komunismus se z ideje zrodil a ideami láká. /Skutečností ovšem neláká•vůbec./ Zrodil se z nesprávné ideje osvětě a o člověku, o jeho podstatě a štěstí. Uvěřil-li někdo, že je pouze kusem hmoty, že žije pouze jednou, a to velmi krátce, pak už se pustí s logickou důsledností do budování hmotného "ráje" na zemi. Nenajde také důvod, proč by si při tom dělal něco z nějakých norem mravnosti.

Každý blud nějakou dobu žije nebo živoří z kousku pravdy, který v něm je. I ideový komunismus se vyznačuje spíše polopravdami než nepravdami stoprocentními. - Je na př. pravda, že hmotné potřeby člověka, hlavně hlad, vynucují si řešení nekompromisní a musí být ukojeny časově přede všemi ostatními. Primum vivere, deinde philosophari. Je pravda, že hmotné poměry byly a budou důležitým inspira-

torem a činitelem ve světovém dění. Osudný omyl je však v generalisování: Člověk kromě hmotného zaopatření nepotřebuje nic; všechno na světě, i kultura a náboženství, i křížové výpravy, vydaly ze sebe spontánně a výlučně hmotné danosti.

Komunismus na ideovou nesolidnost musí také zajít. Na ideovém kolbišti je hotovým invalidou. Chce na př. člověka povznést, ale má o něm ponižující představu nerozumného tvora a nebo kusu hmoty. Nedivme se proto, že praktický komunismus nikde život nezlepšil ani po stránce hmotné. Naopak, bere lidem to nejceněnější anebo všechno: štěstí a život.

Zmínili jsme se už o nesolidní komunistické představě o práci. Pouze ten, kdo zachází s lopatou anebo jinak vyrábí hmotné hodnoty bezprostředně, skutečně „pracuje“. Ti, kteří takovými polopravdami rozkládají lidskou společnost, nemají odvahu ani domyslet, že pracovník ducha, který poskytl ideu pořádné lopaty, vykonal práci důležitější. A což teprve učená hlava, která poskytla plán, jak má vypadat továrna na lopaty. Kde by dělníci rukou uvažovali o své důležitosti a o svém právu, kdyby jim pracovníci ducha nebyli postavili továrny ?

Neseriosnost ideového komunismu začíná hned u jádra jeho filosofie. Komunismus chce být za každou cenu jen „materialistický“. Zařídili si to takto: Jednoduše dali společné jméno „hmota“ bez rozdílu všemu, co je, ať už se jedna věc chová „hmotně“, druhá zase užasně „nehmotně“ nebo „protihmotně“.

Jak jsou daleko od víry, že všechno je hmota, prozrazují na př. při svých soudech, tedy při

příležitosti tak okázale oficiální. I podle nich se hmota chová podle nezměnitelných fyzických zákonů. Bylo by hloupé k vůli něčemu se na ni zlobit. Nemůžeme si vybrat, co bude dělat. Vládnoucí materialismus, však svým obětem opakuje před soudem velmi usilovně opak: To, co jsi udělal, nemusel jsi udělat; udělal jsi to proto, že jsi chtěl; stejně dobře jsi mohl udělat něco opačného. Proto tě budeme teď trápit. - Což kdyby sám obžalovaný vyznal materialistické credo, kdyby se bránil: „Soudruzi, nehorižete se na mne pro to, co jsem udělal; vždyť jsem to musel udělat se železnou nutností. Jsem kus hmoty a hmota si nemůže vybrat...“ Asi by se mu dostalo napomenutí, že se má před soudem chovat slušně, a napřídavek by dostal o něco více pohlavků. Tolik by mu vyneslo věrné přiznání k oficiální filosofii systému ve chvíli, kdy jde systému o existenci.

Komunismus, ač je obligátně nesmírně „materialistický“, věří velmi silně i v moc idejí, tedy v něco naprosto nemateriálního. Ideami se snaží působit. Přesvědčuje a přeškoluje jak jen může. Nepředělává lidi v chemických laboratořích, jak se to dělá s hmotou. - Slovo nekomunistického světa je pro něj nebezpečnějším nepřitelem než děla. Podniká všechno, aby na mysle jeho poddaných nezapůsobila idea pravá. Jaký je toto všechno materialismus ?

Když se z tak nereseriosní ideologie urodila všude místo ráje žalost a bída, začali říkat svým obětem: „Vy jste jen na to, abyste se obětovali za ty, kteří se narodí po vás. Na vás připadá z celého pozemského ráje pouze jeho „dětská nemoc“ se všemi hrůzami. Máte se cítit šťastni proto, že připravujete

"ráj" pro generace další." - Přítomná generace tedy nemá totéž právo na štěstí jako generace příští. Svůj význam má vidět jen v tom, že je, jak někdo výstižně napsal, "hnojem" generací, které zatím neexistují. Systém s filosofií materialistickou dostal se tedy se svými výsledky do takové tísně, že by potřeboval udělat ze svých poddaných honem fanatické spiritualisty, ba přímo světce, schopné největšího hrdinství a nejnezištnější lásky. Pouze papír snese déle filosofii materialismu; společnost lidská ne, ani komunistická.

X

Jak se má přítomná generace dívat na svou budoucnost ? Má důvod, aby se těšila na něco lepšího než má dnes ?

Všichni, kteří nepřestali věřit v moc idejí, mají důvod, aby se těšili. Už se stalo často v dějinách, že převaha ducha vyrazila po zuby ozbrojenému primitivovi z ruky fysickou zbraní a povalila ho k zemi, totéž se bude opakovat. Pro vyznavače ducha a milovníky duchovních hodnot doba soužení přestane.

Nesmí ovšem sami připravovat ideje, zbraně ducha, o jejich sílu na př. skepsí, ale hlavně tím, že je odpoutají od absolutna. Především osudově důležité pojmy dobra a zla mohou být účinnou zbraní proti zločinnosti pouze v rukou toho, kdo uznal nad sebou Absolutno. V osobním Absolutnu jsou pojmy "dobrého" a "zlého" právě tak bezpečně a nezměnitelně uloženy jako matematická pravda "dvakrát dvě jsou čtyři". - Kdo bude základní ideje "pravdy", "dobra", "zla" vyrábět a přizpůsobovat pouze podle lidského subjektu, materialisty neporazí.

Mají v rukou zbraň podobnou a používají jí s větší důsledností a bezohledností.

x

Kdy asi smíme očekávat vítězství pravdy nad lží, dobra nad zlem, vítězství idejí pravidelných nad nepravými ?

Sv. Augustin napsal: Bůh je trpělivý, protože je věčný.

Žádný rozumný vyznavač idejí, jejich duchovní podstaty, byť by pevně věřil v jejich moc, přece nebude tvrdit, že jejich vítězství je terminováno pro přítomnou generaci. V některých partikulárních případech není jejich vítězství terminováno ani pro tento život. To však není důvod k skleslosti, ba ani ne k netrpělivosti. Kdo doopravdy uvěřil v ideje, v jejich duchovnost, současně uvěřil, že žijeme dvakrát. A věčnost by mohla být každému dosti dlouhá na to, aby se vítězství pravdy zaskvělo. Nebo snad ne ?

x

Nicméně čtenáře, který se dostal až k poslednímu odstavci, chci za jeho trpělivost odměnit radou, jak prakticky aplikovat moc idejí, aby mu to co nejdříve vyneslo něco, po čem snad každé srdce v tomto životě touží.

Normální člověk se totiž hrozí života, ve kterém by byl „nulou“ anebo protivný sobě i ostatním. - Nevím, co bych poradil lidem s aspiracemi příliš vysokými, lidem, kteří se chtějí ve formě imponující ideje navždy usadit v lidských myslích a v dějepisných příručkách. - Je tu však hodně méně náročných.

Touží prostě po tom, aby měli příjemnou osobnost, zjev, který by oblažoval kohokoliv na světě. - Moje rada je /úspěch je zaručen/ : Mějte neustále v hlavě jen takové myšlenky, na které by se mohl kdykoliv podívat celý svět.

& & &

Helena O N D Ř E J O V S K Á :

POPĚVEK

Ve víru dukátů,
pršících z akátů
jesen zvoní.

Přede mnou, za mnou list
roztáčí větru hvízd,
hlína voní.

Všechno se promění,
odejde s jeseň
letos - vloní.

Chceš-li mne navždy mít,
musíš mne políbit
na jaře pod jabloní.

/ Helena Ondřejovská /pseudonym/ je mladá brněnská katolická básnířka, členka Vysokoškolské družiny při DLU /Družina literární a umělecká v Olomouci/. Revue Archa otiskla tuto její básen již po jejím zatčení, roč.33, č. 6./

& & &

Dr Antonín K R A T O C H V I L :

DÍLO KARLA SCHULZE VYCHÁZÍ VE VATIKÁNĚ

Když se mi dostal do rukou ediční program VIGILIE, knižnice krásné české literatury v exilu, kterou řídí Pavel Želivan a vydává ji Křesťanská akademie v Římě, zůstal jsem trochu překvapeně stát nad oznámenými třemi knížkami Karla Schulze. / Pochvala svatých patronů českých - Legendy - Malá trilogie - výběr z románu o Michelangelovi./

Vzpomněl jsem si tehdy na jednu svou seminární práci, kterou jsem měl u zesnulého - křesťansky orientovaného profesora dějin české literatury na Masarykově universitě - Jana Vilíkova. Práce byla rozbořem Schulzovy Michelangelovské trilogie Kámen a bolest. V semináři se rozvinula debata o katolických bojích o toto stěžejní Schulzovo dílo. - kolegové uváděli hlasy katolických literátů pro Schulze / na příklad opata Anastáze Opaska, prorektora Cinka, kapucína P. Kleta-Petěrky/ i hlasy proti / Dacikův kruh kolem dominikánské revue Na hlubinu/.

Rozpravu zakončil sám profesor Vilíkovský slovy: "Jsem přesvědčen, že definitivní tečku za tímto bojem o umělecký odkaz Karla Schulze udělá Vatikán sám."

A dnes vychází v exilu ve Vatikáně Schulzovo dílo - mám v rukou první exilový bibliofil: Pochvalu svatých patronů českých. Drobnou knížku, která doma vyšla několikrát bibliofilsky u Floriánů a která byla první částí velkého Schulzova hagiografického cyklu Pasionál pro Theofila.

Spíš než rozebírat jednotlivé legendy o českých světcích - považují za správné se zamyslet nad Schulzovým poměrem k této látce a nad jeho boji než se vypracoval ke svému hlubokému uměleckému a náboženskému кредu.

x

V morální tišině myšlenkového liberalismu, zmocňujícího se stále více ducha českého umění slovesného osudných let mezi oběma světovými válkami, jen nemnoho osobností vskutku tvůrčích třímalo neochvějně pochopení mravní síly, rozžhavené prostými slovy evangelia. A byla to právě katolická krásná literatura, která v tomto období se dopíná k takovým výškám, jaké v tomto řádu nebyly ještě v českém umění slovesném ztvárněny - Dürych, Čep, Zahradníček a konvertita Karel Schulz.

Dnes je nám jeho dílo bližší, než když se objevilo v prvních dnech na knihupeckém trhu. Není to snad proto, že dílo Schulzovo je dnes v naší porobené vlasti z velké části zakázáno, ale myslím především proto, že všechny schulzovské postavy měly jakousi dominantu exilu - srdce, vzpomenme jen na jeho Michelangela, kolikrát křičel do temna římských nocí: Bože můj, proč jsem nesměl zůstat v San Marco s bratřími, kde není cizina, bouře a svět? Proč jsem nemohl promluvit a nyní o samotě mohu, Bože, vyslyš modlitbu mou...

Nejdůvěrnějším přítelem Schulzovým byl opat břevnovských benediktinů P. Anastáz Opasek. Tato jména dvou přátel jsou dnes spojena divným symbolismem. Karel Schulz je mrtev a jeho dílo musí mlčet, opat Opasek prošel ohněm výslechů tajné policie a byl uvržen v hrozné mlčení žalářů.

Život a dílo Schulzovo nese stigmata tří cest.

Má znaky poválečné skupiny Devětsilu, v jehož intencích publikoval své prvotiny. Karel Schulz toto období ze svého díla zcela vymýtil a do své poslední vůle napsal, že nikdy již román Tegt Mayerovy železářny nesmí být slučován s jeho dílem. A přesto je pro nás toto období zajímavé, neboť ukazuje, že v českém písemnictví byli dva umělci, kteří se dali oblouznit komunismem; zatím co Karel Schulz velmi brzy vystřízlivěl a prakticky nikdy ideově komunisticky nepsal - což nejlépe dokazují útoky stalinisty Ladislava Štolla na spisovatele kolem Devětsilu - byl druhý český spisovatel a básník komunistou až téměř k hranicím hrobu; teprve před smrtí napsal Halasovu závěť, v níž přiznal svůj velký omyl a zdůraznil celou hrůzu duchovní a mravní krise komunismu.

Promítneme-li si postavy Karla Schulze a především Františka Halase do světového písemnictví - pak poznáme, že nejsou ojedinělými zjevy. Není tomu tak dávno, co vyšla v Londýně kniha, v níž šest významných soudobých spisovatelů vypravuje, jak vystřízlivěli z komunismu. Kniha se jmenuje „Bůh, který zklamal“ a zachycuje svědectví Arthura Koestlera, Ignazia Silone, André Gida, Štefana Spendera, Luise Fischera a známého amerického černošského spisovatele Richarda Wrighta.

U Karla Schulze nastalo nekompromisní vystřízlivění z komunismu, poněvadž nikdy nepřestal být věřícím člověkem a dokázal se pokorně schoulit k podnoží Matky Boží, která jej, podle jeho vlastních slov, přivedla až ke konverzi - k branám Církve. Karel Schulz, bývalý stoupenec materialistického názoru na život a umění, zjevil se nám po své konverzi ve svých dílech jako katedrála - hluboký, bolestnou láskou poznamenaný a františkánský

pokorný. Tehdy se stal Schulz básníkem trpícího člověčenství a nitěrných lidských tragedií - básníkem sociálního boje pod praporem Kristovy Lásky. Není náhodou, že první kniha, kterou po své konverzi vydal, byla „Pochvala svatých patronů českých“, která vyšla u Floriánů ve Staré Říši a kterou máme dnes v exilu v novém vydání. Nedlouho poté vychází ve „Vyšehradě“ „Peníz z noclehárny“. V knize jsou zahrnuty novely od počátku konverze /1926/ až do tragického roku třicátého osmého. Přes hrůzu zlých nocí ukazuje básník cestu k očištnému plameni Vykoupení. „Peníz z noclehárny“ je ukázkou uměleckého zakotvení Karla Schulze. Tyto novely vycházejí téměř současně s knihou pohádek „Princezna z kapradí“. Avšak vyvrcholení novelistické tvorby Schulzovy znamená „Prsten královnin“. Počáteční část knihy má v sobě motivickou pečeť z okruhu novel první sbírky, druhá část je ukázkou Schulzova pohledu na smysl dějin a umělecké zvládnutí historické látky. Třetí část tvoří „Poutní píseň k Panně Marii na neděli květnou“. Je to již třetí verze náboženské básně v prose.

Je-li Karel Schulz námětově a ideově přízněný s Jaroslavem Durychem, pak v kultu mariánském a v dílech hagiografických je bratrem modlícího se Julia Zeyera. Mariánský kult Schulzův by zasluhoval samostatnou studii.

Historické novely „Prstenu královnina“ jsou předzvěstí zamýšlené renesanční trilogie o Michelangelovi, „Kámen a bolest“, z níž vyšel pouze první díl „V zahradách medicejských“. Je to po prvé, co český spisovatel evokuje náboženské, umělecké a konečně i filosofické ovzduší renesanční Itálie za pontifikátu Alexandra VI. z rodu Borgia. Ústřední postavou je florentský psanec - sochař a básník Michel-

angelo. V prvním díle zachytil Schulz Michelangelův život a jeho psychická dobrodružství do třicátých let. Kniha po vyjítí vzbudila velký rozruch - dnes však již boj o Schulzova Michelangela patří minulosti: náboženská pravda uměleckého díla zvítězila. Z druhého dílu, nazvaného „Papežská mše“, zůstal nám pouze fragment, necelé dvě kapitoly. Z třetího dílu, nazvaného „Matka Sedmiboletná“, máme jen několik glos a náčrtů. V tomto díle chtěl Karel Schulz zachytit vítězství Církve od renesančních krvavých borgiovských plamenů až k baroknímu záření Slova, per quem omnia facta sunt. Torso Schulzovo strmí vysoko a nelze je nevidět ani odtrhnout od něho oči - je vykřičníkem do našeho pohnutého života.

& & &

Přemysl P I T T E R :

DOPIS DO VĚZENÍ

Milý Josefe !

Pozorně jsem sledoval veškeré jednání u trestního soudu, který měl zvážit a odplatit Vaše činy. Díval jsem se na Vás, a bylo mně Vás líto. Představil jsem si, že jste mým synem - stáří na to mám - a píšu Vám teď, jako by psal otec svému synovi. Na dlouhou dobu se opět za Vámi zavřela vrata vězení a Vy budete mít hodně času v jednotvárnosti dnů přemýšlet a rozvažovat. Teď snad Vaše nitro naplňuje radost, že rozsudek nad Vámi byl tak překvapivě mírný. Po návrhu státního zástupce očekával jste jistě větší trest. Všichni jsem čekali mnohem víc, zvláště po Vašem nejapném doslovu, kterým jste si mohl jen přitížit.

Možná, že si ani neuvědomujete, jak velkou zásluhu na mírném rozsudku má Váš úřední obhájce Dr. Breitschaft, který s neobyčejným pochopením a moudrým způsobem se vás, vykořeněných bezdomovců, zastal. Musili jsme taky žasnout nad trpělivostí i velkodušností předsedy soudu Dr. Baera, který nedal na Vaše nepředložené výroky a řídil se nejen literou zákona, nýbrž i lidským cítěním. Včera ústy soudního předsedy dán byl důkaz, že v pohitlerovském Německu zavládly právo a lidskost. Jak by bylo bývalo pochopitelné, kdyby byl soud vynesl přísný rozsudek nad Vámi, který jste tu stál jako představitel oněch temných živlů z kruhů cizozemských uprchlíků, které ohrožují řád, majetek a bezpečnost obyvatelstva a země, jejichž pohostinství užívají !

Máte tedy asi radost, že rozsudek byl mírnější, než jste sám očekával, a znovu přemítáte o tom, co a jak jste soudu říkal a co jste snad měl říci šikovněji. Zákon Vám neukládá povinnost, říci to, co by Vám mohlo uškodit, ale my všichni víme, a Vy to víte také, že trest by byl mnohonásobně větší, kdyby přišly najevo všechny Vaše činy. Mnoho tedy zůstalo před světským soudem zatajeno a nepotrestáno. Ale myslíš, milý Josefe, že zůstanou Tvé činy opravdu a navždycky skryty a bez trestu ? Neslyšel jsi nikdy a nenapadlo Tě ještě, že je tu i jiný Soudce, který ví a zná všechno, i Tvé nejtajnější myšlenky a činy ? A myslíš, že ujdeš Jeho soudu ?

Teď se možná usměješ a řekneš: v takového Soudce nevěřím ! Věřit v Boha mohou dnes ještě jen lidé zaostalí. Nezáleží na tom, Josefe, jestli Ty v Boha věříš nebo nevěříš, ale jde o to, že Boží věčné zákony se obcházet a beztrestně překračovat nedají, jako zákony lidské. To, čeho

ses dopustil, byly nejen činy, kterými jsi uškodil cizím lidem a cti svého národa, ale jimi jsi uškodil i sám sobě, své duši. Světským zákonům možno ujít, ale Božím zákonům ujít nemožno.

Domníváš se, že myslím na posmrtné tresty někde v pekle. Jistě, že Boží spravedlnost sahá i za hrob a ne nadarmo stojí v Písmě svatém psáno, že naše skutky jdou za námi i tehdy, když jsme tento svět opustili. Nemyslím však teď na peklo po smrti. To peklo je teď, tady na zemi, a děláme si je sami. To peklo není někde, pod zemí, to je v nás, je v Tobě, Josefe. Nu, řekni mi: jsi šťasten? Těší Tě život? A i když jsi na svobodě: je to život, ze kterého se můžeš radovat? Sotva Tě pustili z kriminálu, začals znovu: kasino, pití, kamarádi nejhoršího druhu, podvody, krádeže, stálý strach před prozrazením - je tohle život? Sám jsi to soudu řekl: žil jsem z lumpáctví. Ale lumpáctví nejenže se nevyplácí, ono člověka strhuje stále hloub a hloub - ano, do pekla. Do pekla vezdejšího života. A v tom chceš pokračovat? Pak opravdu Ti nezbuďte, než to, co jsi soudu prorokoval: zabít se.

Vymlouval ses na to, žes byl nucen krást a podvádět, aby ses mohl uživit. Vím, Josefe, jak těžký život mají naši uprchlíci, když ne-najdou zastání a pomoci. Vím, že taky Ty ses nejdnou ocitl v takovéto zoufalé situaci. Ale kolik jiných lidí se ocitlo také v podobné situaci a možná ještě horší, a přece se nesnížili ke krádeži ani podvodu a byl by snad zašli raději hladem a zimou, než by spáchali čin nečestný, poskvrnili své svědomí a zhanobili sebe. Řekli si: lépe třít nouzi a trpět urážky, než klesnout mravně! A věř mi, milý Josefe, že takovíto lidé se zas dostali nahoru a že Bůh je ochránil a jim pomohl. Protože kdo se drží

Boha, toho Bůh neopustí. Dá mu projít zkouškou, ale pomůže mu i zvítězit. Mohl bych Ti vyprávět desítky podobných případů. Tak si vzpomínám na příklad na Vítu, kterého jsi snad taky znal. Chlapec trochu mladší než Ty. Dařilo se mu ve "Valce" právě tak mizerně jako Tobě. Přišel mezi zrovna tak špatné kamarády, jako Ty. Šli krást králíky a vykrádat auta a jemu se smáli, že se bojí. Byl to statečný chlapec a nebál se lidí, ale bál se hřešit. Protože by byl musil na emigraci do Spojených států dlouho čekat, hlásil se do Brazílie. Od tamtud mi zprvu psal zoufalé dopisy. Nedostal práci, bydlil v společné noclehárně mezi nejhorší čeládkou a - jak sám později napsal - nechybělo mnoho a byl by se stal handitou. Zachránila ho vzpomínka na matku a otce a nařídil, který mi dal při loučení. Dostal místo příležitostného poslíčka v jistém zasilatelském závodě, kde si svou spolehlivostí a svědomitostí získal důvěru. Učil se při tom pilně protugalcky a mohl se stát písařem na stroji. Dnes, přes svůj mladý věk, je vedoucím úředníkem tohoto závodu.

Neuvádím Ti tento případ proto, že poctivost a svědomitost musí být vždycky takto odměněny. Někdy se za poctivost a svědomitost musí i trpět. Ne nadarmo blahoslaví Ježíš ty, kdo trpí pro spravedlnost, kteří na svou odměnu musí čekat až v nebesích. Možná, že i Ty bys se svou poctivostí neměl na různých ustláno, ale neměl bys také ono peklo, jaké sis udělal. Bůh Tě do něho neuvrhl, Ty sis ho připravil sám a proto nedávej vinu Bohu, ale sám sobě.

Bůh chce i dnes ještě Tobě pomoci. Vždyť Bůh je nejenom spravedlivý soudce, ale i láskyplný otec, který trpělivě čeká, až se jeho zbloudilé dítě vrátí k němu. Vrátiš-li se k němu,

odpustí Tobě a smaže všechna Tvá provinění a hříchy, ať vyšly najevo či nikoli. Víím, jak toužíš po lásce. Co Tě vedlo z vězení k paní P. byla touha po lásce, kterou jsi tak dlouho postrádal. Nemyslím teď na lásku smyslnou. Ale ona byla první člověk, který se na Tebe laskavě podíval, první člověk, který Tě nezavrhla, ale teple pohladila. Prala Ti Tvé usmolené košile, poskytla Ti útulek, když jiní Tě od prahů vyháněli. Cítil jsi v ní maminku, po jejíž lásku se Ti stýskalo.

Oč větší je, milý synu, láska Boží ! Budeš mít teď mnoho času na přemýšlení a uvažování. Máš na vybranou: buď pokračovat v životě, který jsi dosud vedl a který znamenal jen peklo a který Ti nakonec přivodí úplnou zkázu; anebo uvažovat o možnostech života jiného, lepšího. To znamená udělat rozhodně čáru za minulostí, zřít se sebe sama a stát se docela jiným člověkem. Víím, že sis příliš zvykl na dosavadní život a že si ani nedovedeš dobře představit, co jiného bys dělal, až se Ti opět otevrou brány vězení. Možná, že do té doby budou poměry značně změněny, že se budeš moci buď vrátit do svobodné vlasti, nebo vyemigrovat do zámoří. Ale ať vnější poměry a okolnosti budou jakékoli: ty poměry nebudou moci změnit Tvé vnitřní rozhodnutí žít jako ten, který našel u Boha odpuštění a kterému Bůh slibuje sílu a pomoc. Jistě ani pak to nebudeš mít snadné. Budeš mít co dělat, aby ses mohl pozitivně uživit. Každý začátek je těžký, ale Ty už nepůjdeš životem sám, protože budeš mít vědomí, že s Tebou je Bůh, který Ti nedá padnout. A jsem jist, že moje dávná a častá zkušenost znovu se splní i na Tobě, že Ti Bůh pošle pomoc, jako ji poslal Víťovi a dává všem, kdo o Boží pomoc prosí. Nemohu Ti říci, co se mnou za dva roky bude, ale mohu Ti slíbit, že obrá-

tíš-li se na mne s upřímným odhodláním držet se Boha, pak učiním podle možnosti všechno, co by dobrý otec učinil pro syna. Neboť vidím v Tobě nešťastnou duši, která zbloudila proto, že se jí nedostávalo lásky.

Posílám Ti peněžní příspěvek a vyhrazuji si, abys ho nepoužil k nákupu kuřiva, nýbrž k doplnění výživy. Viděl jsem, že vypadáš špatně. Upozorňuji Tě, že jsem dal do vězenské knihovny několik českých knih, o něž můžeš požádat.

Trest, který si odpykáváš, nepřijmi jako trest lidský, nýbrž jako příležitost od Boha k Tvému dobru.

& & &

Z NOVÝCH KNIH EXILU

Dr Pavel Š. V L A Š Í M :

ESEJ A FOTOGRAFIE

F. LISTOPAD: BYTY A PROSTORY

V. svazek edice Lucernička, řada B, kterou vydává a řídí Dr A. Kratochvíl. V komisi Kulturního referátu Výboru československých politických uprchlíků v Německu / březen 1958 /.

Kdo by čekal esej v akademickém slova smyslu, byl by zklamán. Listopad chápe formu eseje jako některý soudobí francouzští spisovatelé. Domnívám se však, že jde ještě dál. „Byty a prostory“ jsou jakousi fotografií města - anad Paříže. První cesta po Paříži. Objevování všední krásy a tajemství Paříže. Autor vidí velkoměs-

to hned z podzemní dráhy, letadla - či tramvaje. Zaznamenává jednotlivé obrazy a zamýšlí se nad nimi svou paradoxní logikou. I v této knize a nebo snad právě v této knize, vidíme Listopadovu tvůrčí kulturu slova. Snad každý z nás objevoval historii všedního dne Paříže, když po prvé vstoupil na dlaždice města nad Seinou, transponoval poesii jednotlivých setkání do vlastního nitra a komprimoval je do jediného pojmu. V doslovu Listopad píše, že šest kapitol shrnutých pod názvem Byty a prostory je fragmentem zamýšlené větší práce - napsal je v létě 1949. A jestliže dnes "tento fragment zveřejňuje, činí tak za předpokladu, že myšlenky, názory, ideje, zůstávají pravdivé, pokud byly, třeba i jen určitý krátký čas ryzím výrazem pravdy". Rádi věříme Listopadovi, neboť nikdy si nenašnil usnadnit si svou hledačskou - objevitelskou tvůrčí cestu. V Bytech a prostorech je kus poctivého umění.

& & &

ZRCADLO DOMOVA

ZE ZASEDÁNÍ ÚV SVAZU ČS.VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ

"V poslední době se velmi povážlivě množí případy, kdy dobří a poctiví výtvarní umělci se ocitají ve velmi kritických existenčních poměrech! Materiál, který se k této otázce shromáždil ve Fondu nutí k vážnému zamyšlení. Je to přímý dů-

sledek faktu, že centrální úřady a jiné instituce, které pravidelně každého roku věnovaly určité částky peněz na nákup výtvarných děl, letošního roku tyto nákupy prakticky zastavily. A nejen to se stává docela běžným jevem, že při prověrkách investic, které v poslední době probíhaly v krajích, spoříse"

především tak, že se šumem škrtají položky určené na výtvarnou složku projektů. Není divu, že se u tolika vážných uměleckých pracovníků dostavily těžké, v ojedinělých případech až drastické existenční potíže a že se množí stížnosti na nedostatečné hmotné zajištění výtvarné práce u nás. Není také divu, že z tvorby našich umělců téměř vymizely pokusy o závažnější a složitější práce ideově širším posláním a že se naopak množí tvorba intimní, určená soukromému spotřebiteli a na splátkový obchod. Situace je o to vážnější, že výtvarné fondy, které musí hradit polovinu rozpočtu Svazunemají samy dostatek prostředků k tomu, aby situaci mohly řešit pomocí vlastních zdrojů !"

/Z referátu předsedy
SČSUV Dvorského ve
Výtvarné práci č.23,
6.12.1957 - str.3 /

x

SPISOVATEL JIŘÍ VALJA
O SOUČASNÉM STAVU ČESKÉ
PRÓZY

"Česká próza potřebuje

zachytit nové barvy a odstíny, chute a vůně našeho života, které se nepozorovaně objevily a rozvinuly spisovatelům za zády, zatím co způsobilně psali nové a nové knihy podle receptu a nanášeli na život nový a nový schematický prach. Bylo by možno čarovat a básnit, ale náš prozaik byl v posledních letech něco mezi kádrovníkem a plánovačem! Kádroval naši přítomnost a plánoval radostné vyhlídky do budoucnosti. Plnil normu, ale svědomí a odpovědnost máme každý i když se to často neukazovalo na venek, zásobu až nepřijemně nadnormativní... Socialistický realismus nebo to, co se o něj pokoušelo, nám do nedávna přinášel hrdiny tak vzorné a s takovým předstihem před skutečností, že se nedají přenést do života."

/Z ankety Nového života
o nových úkolech československé prózy. Nový
život /Praha/č.2 - str.
111 a 112 /

/Jiří Valja patřil až do
ledna t.r., kdy publikoval
své nové povídky

v Novém životě, k t. zv. „mlčícím spisovatelům“. /

x

KDO JE VLASTNĚ NAZIM HIKMET ?

„V poslední době se v Polsku moje věci nevydávají. Proč ? Nikdo není prorokem ve své vlasti. Samozřejmě, že ani v Turecku mne netisknou.“ Tak na besedě v Trybuně Ludu mluvil turecký básník Nazim Hikmet, který žije v SSSR, ale má polské státní občanství a je členem Svazu polských spisovatelů.

Mezi mladými sovětskými spisovateli - /zdůrazňuje Hikmet ve besedě/ - vidím tři skupiny lidí: komformisty, kteří jsou většinou bez talentu, nejpočetnější skupinu mladých, kteří se směle pouštějí do řešení současných problémů sovětského života a ve třetí skupině jsou nepočetní snobové, kteří koketují s něčím, co by se dalo nazvat dostojevštinou.“

Snobismus a nekritický

vztah k Západu kritisoval Hikmet i v polském kulturním životě: „V televizi mi několik lidí upřímně radilo: Jenom řekni, že tvoje knížka vyšla nedávno ve Francii, to u nás dobře působí.“

/Nová svoboda, Ostrava, 2.března 1958 - str.5/

x

VŠICHNI MUSÍME BÝT HOSPODÁŘI

„V poměru k jiným státům je v ČSR mnohem hustší síť divadel. Máme celkem 61 divadelních správ se 70-ti divadelními scénami /budovami/. Hustá síť a nerovnoměrné rozmístění divadel nejen nepříznivě ovlivňuje jejich hospodářské výsledky, jež rozhodně nelze přehlížet, ale současně má také vliv i na snižující se uměleckou hodnotu, což bylo rovněž v poslední době se strany umělců kritisováno. V celostátním měřítku naše divadla kryjí své výdaje vlastními příjmy pouze asi jednou třetinou.“

/Z článku Theodora Šimůnka v Hospodářských novinách č.9, 2.března 1958 - str. 9 /

x

DIVADLA SI STĚŽUJÍ

"... na nedostatek her ze současného života. Opravdu, v české dramatu nastala jakási pauza, kterou divadla horlivě vyplňují dobrými i průměrnými hrami, ovšem z dramatiky západní, zatím co z výhledových plánů divadel se po oslavách Říjnové revoluce vytrácejí hry sovětské a malá pozornost se v repertoárech věnuje literaturám lidových demokracií."

/Práce, 23. března 1958
- str. 5/

x

PEDAGOGICKÁ LITERATURA
V POSLEDNÍM DESETELETÍ

"Vinou příliš dlouhých výrobních lhůt vychází nezřídka pedagogické publikace s názory již překonanými prudkým školským vývojem. Vinu na tom mají složité vztahy mezi nakladatelstvími a tiskárnami. Státní pedagogické nakladatelství tiskne své knihy asi ve 26 tiskárnách po celé republice, ale tiskárny nejsou vázány plány nakladatelství, nýbrž

plní plány podle jiných ukazatelů. Po několik měsíců v roce vychází jeden až tři tituly a najednou v posledním čtvrtletí roku a na začátku následujícího roku se nahrne 10 až 12 titulů měsíčně, které si arci učitel všechny koupit nemůže. Ne lépe je tomu ve vztahu nakladatelství k dosavadní distribuci, to je k n.p. kniha. Ten může od nakladatelství koupit knihu jen za stanovenou finanční částku a proto chtěj nechtěj působí jak na omezení edičního plánu, tak na snižování nákladů do té míry, že vydávání většiny pedagogických publikací je ztrátové."

/Učitelské noviny č. 8
27. února 1958 - str. 4,5/

x

KRAJSKÉ NAKLADATELSTVÍ
BRNO

"K tomu, aby nakladatelství mohlo dobře pracovat, je třeba především dokončit v letošním roce za pomoci nadřízených orgánů jeho organizační zařazení, za druhé prosadit alespoň trojnásobnou kvotu papíru,

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil). Grafická úprava Mir. Šášek. DM 5.—.

Hana Šklibová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peníz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny).

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNIČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Rada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: Kožich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Rada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie (I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

za třetí upravit i jeho vztahy k n.p. kniha a k výrobě. Jeden z problémů: reprezentační publikace "Jižní Morava" s fotografiemi K.O. Hrubého a verši J. Kainara je připravena k tisku. Již v létě 1957 jsem na ni dostal z MSK povolení a ministerstvo ji přidělilo do tiskárny ve Velkém Šenově. Nyní nám však tiskárna rukopis vrátila s tím, že ho nemůže v roce 1958 vytisknout, a toto stanovisko bylo schváleno HS polygrafie! A tak tisk této publikace, která má alespoň zčásti zmenšit zoufalý nedostatek publikací pro zahraniční návštěvníky,

kterí o veletrzích budou hojně zajíždět na jižní Moravu, je vážně ohrožen. A stejně tak je tomu i se souborem 50-ti obrazů z Brna a okolí od prof. E. Milény. Publikace má vyjít také k veletrhům, poněvadž žádná obrazová publikace o Brně není v prodeji. Ale i zde nakonec rozhodne možná osud publikace nikoli její kulturně politická důležitost, ale škrt pera úředníka na HS polygrafie, který nikdy knihu neviděl a neumí posoudit trapnou situaci, která vzniká tím, že Brno svým návštěvníkům ze zahraničí nemá co nabídnout. / Host do domu č. 2, únor 1958 - str. 79 až 81 /

& & &

AUTOŘI DRUHÉHO SVAZKU ARCHY :

Ivan JELÍNEK / Londýn / - Dr Felix MIKULA / býv. profesor na Karlově universitě - Mnichov / - Helena ONDŘEJOVSKÁ / v komunistickém koncentračním táboře / - Dr Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - Přemysl PITTER / Norimberk / - Dr Pavel VLAŠÍM / Solnohrad /

& & &

V příštím svazku ARCHY si všimneme současných mnichovských výstav Gertrudy Grubrové.

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:
Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Robert V L A C H :

MÁJOVÁ VARIACE

Stále se vrací máj a rýsují se hroby,
blízko, jen za nocí. Kam skrýt se před mikroby
té věčné úzkosti, třebaže kvetou růže
a právě proto snad ? Rutina nepomůže
zvítězit nad smrtí. To, co NIC nazývá se,
má též svou rutinu. Už máj se vrací zase:
čas lásky bez konce, bez konce zklamání ?
Lásku i zklamání čas prachem zavane.

A člověk smíří se a nebo nesmířen
do chvíle poslední až po poslední sen
bojuje o smysl, jemuž byl blízko kdysi,
v dětinský krásný čas, kdy harfy zpívaly si
jako chory andělů. Kde začátek je pádu,
kde je zrod omylu - v člověku nebo v řádu ?

Spěje máj ku konci, můj máj. Už po něm zbývá
jen světlo vyhaslé, ornice s hrobem splývá
ve visi dozřené. Zašlého věku děje
složily břemeno skepse a beznaděje.
Chtěl člověk vyjít - nevyšel ze samoty.
Nový věk nabízí své mysterium hmoty,
vesmírných perspektiv a planetárních ztečí.
Snad už jen dítě zná promluvit lidskou řečí
a někdy milénka - to když máj okouzlí ji
bezděčně, na chvíli. A dál pak život mívá

v kolejích exilu, exilu bez návratu.
 Ty družné záblesky mnu ještě jako mátu,
 ty vzácné zastávky k marnosti poutníka,
 kdy NIKDY ostrším svým myšlenky proniká,
 když ze snu teče krev a stříká na pozadí
 milosti zčeřené a večerního mládí.

A znovu přijde máj a tytéž tragedie
 dějů i symbolů, z nichž každý chvíli žije.
 a potom bortí se, umírá, vyhasíná.
 Děvčeti /Jarmile/ vypadne mládí z klína,
 a vždy se najde kat, jenž věrně hlavy stíná
 /pravdaže, Viléme ?/, z bolesti básníci
 zas /Hynku, jako ty/ podpálí hranici.
 Snad nevznítí se hned, ale až zaplápolá
 plamenem z neznáma, zas propálí se zdola
 do nitra osudu budoucích generací.
 Stále se vrací máj. I člověk však se vrací.

STROM

Pod kasárny strom zelený...

Vykřičník výšky
 nad rozběžností drah
 a nad plynutím,
 strom
 strmí
 v horečkách.

Kolmice k nebi,
kotva mlh' vzklenuťých ,
 nad sirou zemí,
 strom strmí
 bez hnutí.

Jenom někdy,
 za kasárnami našeho života,
 mihne se
 zelený meteor.

PŘADLENY

Pěkné přadleny předly len
/ ponětí namám, jak se přede /,
písně zpívaly celý den,
zpívaly, při tom předly len. /
To hned tak která nedoveďe.

A vítr v hebká vlákna vál,
rozdíval mraky, s nimi zpíval.
Vítř jim v hebká vlákna vál -
nejhezčí si sám pan král - 2-2
Neobjal jsem a nezulíbal.

Žily ty pěkné přadleny ?
Za mých dnů dávno nebylo jich.
Však pro můj domov vzdálený
- je trochu jak ty přadleny -
přece mne srdce někdy bolí. //

/ Z rukopisné sbírky "Medailón času", 1958 /

& & &

Karel E R B A N :

SVĚDECTVÍ MARKA HLASKO

V pařížských literárních kruzích se těší v posledních týdnech mimořádné oblibě a pozornosti mladý spisovatel Marek Hlasko, který tam před nedlouhou dobou přijel na návštěvu z Polska. Hlasko je jedním ze zajímavých představitelů nejmladší generace polských spisovatelů. Je to samouk, který prožil nesnadné

dětství v těžkých dobách války a kterému okolností nedopřály vyššího školního vzdělání. Musel se živit prací svých rukou, jakmile odrostl, a jak sám vypráví, prodělal na desatero různých řemesel. Před tím než se odhodlal psát, byl řidičem nákladního auta, ale na toto zaměstnání nevzpomíná tak nerad, jako na dobu, kdy pracoval na uhelné lodi. V literatuře měl stejně rychlý - jako neobyčejný - úspěch. Před rokem dostal vysokou literární cenu, která mu umožnila cestu do ciziny a v Paříži mezitím připravilo polské emigrantské nakladatelství KULTURA vydání jeho posledních dvou novel, které domácí censura již nepustila. Obě tyto novely vyjdou ostatně také v celé řadě různých překladů.

Marek Hlasko se podobně, jako někteří jiní mladí autoři, zahleděl do samých hlubin dnešní polské společnosti a zahleděl se do nich kriticky. Úřední usměrňovači kultury a umění v Polsku mluví o něm, podobně jako o některých jiných mladých autorech, dnes spíše s despektem. Vytýkají jim ne bez pokrytectví, že příliš současný život příliš černě a mluví o nich jako o anarchistech bez kladného zaměření. Hlavní chybou těchto spisovatelů však je, že odmítají šablonu socialistického realismu a že odhalují neuprosně a bez ostychu také rub dnešního komunistického zřízení. V rozhovorech s představiteli pařížského tisku se Hlasko vyjadřuje stejně bez obalu, jako se asi vyjadřoval doma. Přitom prohlašuje, že je pevně odhodlán se zase domů vrátit. Až přijde nazpět do Varšavy, zjistí však velmi záhy, že tam mezitím značně přituhlo. Z úředních míst se dnes ohlašuje větší přísnost na spisovatele a umělce. Zdůrazňuje se, že se nadále bude dovolovat vydávat jen takové knihy, které jsou prospěšné a účelné s hlediska komunistického světového názoru.

Hlasko sám byl mezitím již postižen tím, že censura zakázala i jeho film „Osmý den týdne“, a že tento film **nebyl** poslán ani na kulturní festival do Cannes. Režisér tohoto filmu Taub požádal v minulých dnech o asyl v Záp. Berlíně. Ministr kultury, který natáčení tohoto filmu ještě povolil, byl zbaven úřadu a v redakci významného literárního listu NOWA KULTURA došlo ke změně ve vedení. Následek toho byl, že osm členů této redakce resignovalo. Mluví se o tom, že v zásuvkách polských vydavatelstev je řada rukopisů, které censura zamítla, a že tato censura dokonce také zakázala tisk několika literárních prací, které byly již vysázeny. Připravuje se prý černá listina autorů, na níž je na 20 jmen.

Literární rozmach, který doprovázel obrodné hnutí z října roku 1956, se dnes v Polsku začíná úředně brzdit. Začíná se brzdit především proto, že v poslední době vane zase ostřejší vítr z východu. Gomulka ustupuje a ustupuje především na kulturní frontě, protože tam je to pro něho nejméně bolestné. Chce obhajovat svůj program politický a hospodářský, chce zachovat v zájmu vnitřního klidu dnešní příměří mezi státem a církví, ale nemá v úmyslu se exponovat pro svobodu uměleckého projevu. Zapomíná se zřejmě trochu rychle, jak význačný podíl měli právě polští spisovatelé na přípravě událostí, které dnešnímu režimu upravily cestu k moci.

& & &

„Stát, který ponížil člověka, aby ho učinil nástrojem své vůle a svých záměrů, pozná brzo, že s tímto malým člověkem žádný ze svých velkých plánů neuskuteční.“

JOHN STUART MILL

František L I S T O P A D :

VENKU A UVNITŘ

/ Nové útržky z portugalského deníku. /

"Potřebujeme změnu místa a ne-li času, alespoň hodinového rozvrhu, abychom se svlékli ze vší nahromaděné únavy dnů a našli pravé touhy a vlastní radosti."

Adrien Copperie

Pokouším se v Portugalsku zachovat si komplikované vidění věcí z jiného světa, jak jsem se je naučil / neboť Portugalsko není Evropa /, ale psát je jednoduše, jak se obráží vše, co vidím kolem: příroda s lidmi, čára krajiny, sedlák bez přírody, padaria /pekařství/ na rosti, hrubě opracovaný mlýnský kámen, a vše končící nejprostším mořem.

X

Mohu je nazvat ještě sedmikráskami, jisté už ne chudobkami. Rostou všude, i mezi hradbami nava-
lených kamenů oddělujících jednotlivá polička. I z těchto zdí rostou bílé, narudlé a rudé sed-
mikrásy polní, na stoncích, dlouhých třicet až
padesát centimetrů. Myslím na Karafiátovy mrt-
vé Broučky. To byly věru české, evandělické au-
dobky a nejsou tudíž přeložitelné do portugal-
štiny. Zde je příroda rozkošnická a mimo mrav-
nost.

X

Julietta přichází k Jižnímu expresu / 111 km za hodinu, nejvyšší evropský rychlostní průměr / obalená košíčky, jako kdyby cestovala dostav-níkem. Snad proto, že je Portugalka: uznává existenci rychlíku, ale neasimilovala jej.

x

Portugalci trpí opravdovým, jak se dnes říká, kultem osobnosti. Bohužel, nemetafysickým, ne-gidovským. Neříkám, že jsou neduchovní, nevím, nezastihl jsem pouze i mezi nejvážnějšími a nejhodnotnějšími vyjádření jakéhokoli vyššího a nesentimentálního problému. Je-li zde přesto přítomen Bůh neklidu, je zamčen za sedmero zá-pady. Kdekdo naopak hovoří radostně a podobný-mi slovy o sobě jako o někom jiném, jako o ve-řejném majetku a zásadně neposlouchá druhého. Proto jste zřídka kdy svědky nějaké pře na roz-díl od jiných latinských národů.

x

Rád bych věděl, zdali olivy sem byly přineseny odjinud jako je tomu v Itálii. Odmítl bych to-mu ostatně věřit. Patří do krajiny tak ustroj-ně, že si nelze představit některé pásy této země jinak leč pod větrem, jak obrací zelené koruny olivoví v jeden ráz do stříbrna dlouhým, neutuchajícím vlněním.

x

Asfaltové silnice žilují zemi; jsou dobré. Ci-vilisované. Ale fůra se spřežením volů se ne-chce hnout do kopce. Nemají se oč zachytit, ko-pyta nemilovaných. Je nutno použít síly všech okolostojících dvounohých se širokými, černými klobouky v týle a především dráždivého podiv-ného hlasu kočího, který před volky toreador-sky tančí a nahajkou - a jak ostrou ! - v ru-ce, aby zde fůra smolného dřeva nezůstala vi-set do noci na asfaltové dálnici.

x

Před každým hotelem ve stejné uniformě /šedá se zlatými knoflíky/ pikolící kolem 10-12 let, výhradně malé postavy. /Klacky dávají k topení, ke kotlům./ Tváří se naučeně upjatě, uměřeně a gentlemansky, mají průsvitnou pleť. Po očku se dívají na hry dětí stejného věku. Mají však boty s podrážkami - byt o dvě čísla větší.

X

Rentzsch příkládá takřka absolutnímu zničení lesů ve Španělsku takový význam, že tam zavijí dnešní politickou dekadenci. Je v tomto i jiném ohledu málo lesů na světě vůbec ?

X

Návštěvou ve starém, opuštěném klášteře v Busaku. Stropy a dveře z pobitého korku. Socha Maří Magdalény neustále pláče: anonymní sochařské triky 18. století. Chceme dát zpropitné průvodci respektive klíčníku - protože nemluví; odloží nejdříve čepici /kterého úřadu ? žádného, tak, čepice pro vážnost/ do vyschlé křtitelnice. Nemáme však drobné. Dáváme mu pět escudos, aby nám vrátil tři. Nemá. Ale odběhne a promění minci za drobné z místičky milodarů na klášter. Probírá se drobnými pětníky se samozřejmým klidem. Když jsem o této směrně vyprávěl Portugalcům, nikdo to neshlédával ani pitoreskní.

X

Cestou kopcem divokých hortensií. pokud hortensie s modrými a růžovými korunami mohou být vůbec „divoké“. Nic ušlechtilějšího a fádňejšího. Jejich krása ovšem tkví v tom, že jsou vysoké a tenké jako břízky, rostou podél zurčících stružek a dokonce i z kmenů vykotlaných stromů.

X

Portugalské ženy z lidu chodí krásně. Jsou zvyklé nosit na hlavě džbány i třicetilitrové amfory, zboží pro celou čtvrť, prádlo velkého pensionu. Tisíciletá gesta boků, kyčlí, s opěrným bodem mezi nejnižšími obratli. Jejich milý či muž jde podle nich, s černým deštníkem, zavěšeným vzadu za límec kabátu, zavřeným za slunce i deště.

X

Na vrcholcích holých, dramatických kopců a patetickou krajinou pod nohama stojí v řadě větrné mlýny. Zaplátované plachty jak dalmatských rybářů. Ve mlýně se mele kukuřičná mouka - rozplývá se sladce na jazyku - primitivním mechanismem jak za středověku; mechanismus se nepouchá jak je rok dlouhý. Ti, co dohlízejí, mlynáři a jejich děcka, přijíždějí na oslech z údolí každé jitro. A muži se podobají drobnou, sukovitou postavou rovněž Dalmatincům. S výjimkou toho, že jsou vždy pečlivě oholeni, ale přece večer vyrážející černý vous je zamoučen. Jsou hodní a udivení, že jejich podnik si zasluhuje vaší návštěvy a sypou vám mouku do tašky, protože nemají sáčky. Nechtějí za ni nic a vysvětlují na omluvu, že papír je jen ve městě. Na Dona Quijota si nemohou rozpomenout, že by tudy šel.

X

Malá, ztracená vesnička Varzeas, jedna z tisíce. Jediná ulička, rozbláčená stružka mezi slepenci, zvanými sýpky, domy, kurníky, k nerozeznání. Dojalo mě však něco jiného. Provázely nás, jak je tomu zvykem, děti celé obce. Nenačnete zde v takových družinách nic zlomyslného jako v metropolích. Tentokrát se děcka zastavila u pomyslné brány, u posledního čísla, a mávala za námi. A když jsem se po horké a rovné cestě mezi kukuřičnými klasy vzdálil, a

dodaly si děti odvahy a hlasu a promluvíly. Totiž křičely. Křičely: Adeus ! Adeus a adeus ! Dojemně a do ochraptění.

x

Šli jsme k jednomu z místních pekařů, protože v hotelu nám dávali jen bílé housky a já rád ten nejchudší, podle mého nejchutnější kuřičný chléb, prodávaných v malých bochánkách: broa. Chtěli jsme pouze skývu. Pekař, který nás neznal, to zdůraznuje, se omluvil, že chleba je od půlnoci /bylo poledne/ a že za chvíli vytáhne z pece /pícky, jak jsem viděl/ čerstvou dávku. Nechtěli jsme čekat. Vzali jsme, co bylo na hanbálku. Pekař za nic na světě si nechtěl dát ten půlnoční chléb zaplatit.]

x

Potkáváte zde potulné žebráky s naběhlýma nohama a tváří oduševnělou jak nevidět. Kolikrát jste v pokušení rozpomenout se na učení všech učení, neboť míváte Ježíše, který nese kříž, ale ještě nebyl ukřižován.

x

Čtu pomalu, chodím zvolna, a obráceně. Autor, který má to štěstí dostat se v podobě knihy se mnou na dovolenou, je dobře čten. Zcela jinak než v Paříži, kde nervy čtou rychleji než oči a mysl, a hledají stále překvapení. Neříkám, že velkých městech se nečte intensivně. Intenzita je však jinde, v hledání forem a podtisků. Zde se obraz promítá za obrazem, věrně, podle stránek. V městě kniha dává zapomenout, zde zvolna točí mlýnkem vzpomínek. V městě kniha se opírá o ilusi vytvořeného světa, zde ji čtu na stole ze skutečného dřeva, jež tiše rozesychá.

x

Portugalci mají čas. Hrají tedy divadlo. Na ulici, kde jinde. Mám na mysli především to, že si stále vypravují události, nedávné i dávné, zcela odlehlé, ale jako by se jich týkaly. A ja vypravují, a to je právě důležité, vypravěč se zastaví, a rukou zadrží druhého. Když dopoví kapitolu, popojdou odstavec, a vše se opakuje. Jako na divadle, když přijdou dva kmotři na scénu a komentují odehrávající se příběh.

x

[Stačí málo, aby krajina změnila tvářnost. Jedeme autem do Coimby, krom nás veze šofér svou sestru, doprávezenou usínající neteří. Sestra je nemocná, podušku pod hlavou, padá ke dvířkům a nařiká a skučí v metrice bolesti. Ledviny, říkají. Vezou ji do Coimby, k lékaři. Nářek a upění je čím dál tím pronikavější, šofér řeže zatáčky, náhle krátké spojení na rozvodové desce. Vyprskl plamen; dým, puch, seškvážené maso šoférova prstu. A pokračujeme. Jednou z nejkrásnějších krajin, jak se právem praví. V této chvíli se podobala oslňující výhni, kde rostou pitomé olivy a eukalypty, okopírované z fantasmagorií celníka Rousseau. Pekelný ráj. Baroko.]

x

V Nazaré jsme uprostřed mizerie a snů Fénicianů, Židů, předjordánských semitů. Nejen krajina a obyčej připomínají Svatou zemi a její nesvaté okolí, ale i chůze domorodců, forma kotníků, tvar chodidel. Chci nyní vědět jen jedno. Zdali historičtí bliženci dnešního Nazarethu posílali na mořský břeh za odlivu výrostky, aby kladli pasti z drátků. Brankou má projít racek za připravenou, mrtvou sardinkou, kterou vyhodilo moře. Dotkne se oblouku drátěné branky, která vyvrstí paličku, zahrabanou v písku; miniaturní kyj má trefit hlavu racka. O rackové, jak jsme

o vás málo věděli na vltavském nábřeží. -Když mi chlapci vysvětlovali „praktiku“, omlouvali se, alespoň mi to připadalo, neboť zdůrazňovali: „Nikdy nejíme maso, pořád jen ryby.“ Jeden z nich je však cynicky a bystře okřikl: „A racek? to není jen samá ryba?“ - Odliv pokračoval.

x

Primitivní vůz se spřežením volů rozváží maso po městečku. Náhle je mi to divné. Živí rozvážeji poslušně, v dřevěném chomoutu, těla mrtvých přátel a příbuzných, dokud sami nebudou rozvezení

x

Nejen vdovy zde chodí celý život ve vdovském smutku, který podléhá přesným předpisům, ale někdy i vdovci. Šaty, košile, kravata, obuv. Nic než černé. Často jsou ještě mladí, smějí se krevnatými rty, ale jsou a zůstanou v černém. Viděl jsem i jednoho průvodčího autokaru, který měl mít šedou uniformu. „Společnost autokarů“ mu dovolila štípat lístky v černém.

x

Čeho se zde náhle obávám? Turistů. Nejen cizích, i vnitrozemských. Nivelisují zapadlé kouty, po staletí nedotčenou Fenicii, Saharu, Palestinu. Jsem proti demokratisaci krajiny.

x

Salvator Dali do mramorova vyholený a s navoskovaným knírem mi cídil boty. Nedal se přesvědčit, ten „engraxador“, kterým Dalimu vypadl z oka /pokud to nebyl další Daliho experimentální kousek/, že sandále se nečistí, že se nemají přezky blýskat a že taková letní obuv je sestavena především z otvorů. Cídil, křičel přes náměstí na své tři děti, aby si nerozbily

hlavu jako včera. Bylo to město jedné odpolední hodiny, fantasticky položené, jakoby se snovou koncovkou ve svém jménu. A to neřeknu. Troňček do prasátka, které se pokusím nerozbít. - Smí spisovatel všechno říci ? Smí ! Nemusí ? Nemusí !

X

A náhle světlo stojí za záclonami, jmenuje se Lisabon. A když světlo toho dne dosvítí, jednotlivé čtvrti se otvírají zlatými a železnými klíči. Před podezřelými ulicemi jako návštěvní stojící strážník se založenýma rukama. A těch klecí s ptáky v úzkých uličkách nad vchody domů, krámků, na oknech. Nejen papoušci / portugalská Afrika, živé svědectví / a kolibříci, nýbrž i domorodí ptáci. Vzpomněl jsem si na jiné město nad Tejem. Tam se jmenuje Tajo. Ano, Toledó. Občanská válka. Vryla se do mé paměti, neboť to byla první válka mého jinošství. A také toledští milovali ptáky v klecích a když evakuovali město před alcazarskými, vezli klece na oslátkách s sebou. Neopustili by je lisabonští ?

X

Paříž mi jednou zavoněla Lisabonem: přeplouvám „vaporettem“ Tejo do Lisabonu a ten vrhá do chřípí zase vůně Brazílie. Nad třemi kilometry vody, směsí řeky a moře, voní oblaky pražené kávy. Jistě loď z Janeíra. Hledám vlajky na zádech. Nebo pražírny na vodách. Žádný brazilský parník. Prý skutečně velkopražírna Lisabonu a když se zdvihne vítr směrem k Setubalu, nejen voní, ale zbarví ovzduší. Lisabon ve staré hnědi jako fotografie z přelomu století. A Brazílie bez vlajky na zádi. - Nikdy nejsme docela někde.

X

Lisabonské náměstí Rossio. Večer: alpinisté barů se již vyšplhali na své židle. Hluk se hmotnil a stoupá nad hlavy. Chtěl bych sestavit takovou váhu, která by v horkých letních nocích vážila sice oblečené lidi, ale vydávala počet zemské tíhy jen z organických, nahých těl.

X

Na jih od Lisabonu, v rovině bez stromů a bez vody, bílé město jak halucinace: Evroa. Co dům, to palác, architektonický skvost. Portugalská Florencie, která o sobě neví. A jako tam, i zde holiči holí pod gotickými oblouky a koudelníci prodávají jasné vonící zboží mezi dveřmi renaissance. Už vím, proč zde ženy mají černé až namodralé vlasy. Když se stmívá, bílé domy svítí ještě do soumraku poslední vlastostí, a černé hlavy v bílých oknech nehnutě sní až uvěříte na neskutečno. Kolik věží odbíjí hodiny? Je dvanákrát dvanáct hodin dvanácti půlnocí nad Evorou.

X

Zatím co v Evoře se procházejí obyvatelé v tom, co nazýváme krojem, a pastýři přišli z okolí v pastýřském /dnes sem dojeli cyklisté závodu kolem Portugalska/ prohlížíme si katedrálu, chrámy, kostely. Sympatizuji s malými zeměmi. Sympatizuji s kostelíky ve stínu pyšných katedrál. Jeden z nich se jmenuje po pokřtěném svatém Mohamedánovi, San Maméde. Odvedli jsme kostelníka od hřebelcování koně. Je věru nemystický. Chválí si kostel, že je „čistý, konfortní, má amplion, neon, splachovací záchody a taky telefon“. Mají v zákristii rovněž relikvii, kterou jim poslali z Říma, ale po cestě se prý ztratila cedulka s nápisem, čím to relikvie je. Asi sv. Bonifáce, soudí.

X

Spřátelili jsme se s malířem Carlosem Carneiro. Bydlí v ulici, která se jmenuje po jeho otci, slavném malíři. Ptám se, zdali mu to není divné bydlet v rua Carneiro. Doposud si toho nevšiml. Má však pocit, že žije ve spálené zemi, kde není možnost tajnosnubného umění a života a touží se dostat na tisíce kilometrů od této ulice.

x

Fatima. Všechny pěší cesty vedou do ní. Poutník s holubem na rameni. Slepec, jehož táhne za dlouhý klacek roztřepený chlapec. Dívky v brýlích, bosky a do krve. Dívenka, pasačka, viděla pod tímto stromem kdysi Pannu Marii. Může intelektuál, viděl už spisovatel něco podobného? Vidění měli doposud jen prostí. Práce je rozdělena. My jsme tu, abychom vyprávěli svět. Od toho nás Bůh platí.

x

(Když odcházíte od někoho, vyjde na zápraží, stojí, mává; mává a čeká, dokud nezajdete. Sednete si do električky. V ní ženy, aby nese-děly nadarmo, přebírají z plátěného pytlíku hrách a fazole.)

x

(Moře je všude jiné. Má nejen jinou barvu, ale jiný obsah, jiný význam. U Ofiru je to rozpuštěná modř, šmolka. A v geometrickém středu vodní pláně na dně nesmírná, rezivá kotva, která na lankách drží vody, aby se nepřelily. Stojím na břehu; stačilo by málo, aby břehem přestal být.)

x

„Všichni Portugalci mají krátké nohy a přece dojdou do nebe“, řekl nám jiný kostelník, od sv. Jana Křtitele. Chtěl nám prodat brambory

/ „Heleďte, jak jsou hezké a kvalitní !" / ,
které kostelu nosí s uzeným jako dary vesni-
čapě z okolí. Prodával vše pod tržní cenou.
Brambory měl na hromádce v chládku za oltářem.
Každý stín je zde cenný. Cidiči bot ve městech
instalují své verpánky v temných chodbách do-
mů. Abyste tak mohl na deset minut odskočit se
slunce a zase jednou přemýšlet. Než vás slun-
ce znovu slupne.

x

Portugalci něvěřě na genie. Genialita je pro.
ně omyl. Viděl jsem radniění hodiny, které u-
kazovaly místo obvyklých dvanácti hodin plných
dvacetětyřě. Všichni mi řěkali, že hodinář,
když je instaloval, se spletl. V tom tkví ni-
velisaění ironie zdejších.

x

Zase jsem se pustil do ěteně na zahradě; opa-
kuji si Daudetovy „Listy z mé mlýnice“, které
jak je známo, slavě krásu Provence. Každá dru-
há povědka je vřak z Korsiky nebo bukanýřsk á.
Cvrěků a cikád jen pramálo. Pověst je vřak po-
věst. Když jsem se dostal k jednomu odstavci,
kce autor trhá hruřtěčky zelených fěků, zazá-
viděl jsem mu. Neboť jsem zapomněl, kde jsem.
Zapomněl jsem, že nejsem v Praze, a že kolem
mne jsou fěkovníky, obalené dozrávajícími plo-
dy. Vylezl jsem blaženě na strom, jehož kmen
byl plný drobných mravenců. Vyřtěpali ze mne
na chvíli Prahu docela.

Petr D E N :

OTVÍRÁNÍ STUDÁNEK - NA VYSOČINĚ A JINDE.

Teprve nyní dostává se mi šťastnou náhodou do rukou knížečka veršů OTVÍRÁNÍ STUDÁNEK od Miloslava Bureše. Vydalo ji v roce 1955 Krajské nakladatelství v Havlíčkově Brodě jakou svou třicátou sedmou publikací. Je-li mezi těmito publikacemi jen ještě několik věcíček obsahem a upravou tak půvabných jako tato knížka, vzdobená obrázky Cyrila Boudy, začnu věřit s T. S. Eliotem, že kultura žije a udržuje se jen z pramének regionálních, z maličkých studánek tu i onde nenárodně a dětsky naivně otvíraných, čemuž ostatně Archa odvědy rozuměla.

Při čtení veršů, vypravujících zázku o májovém čištění studánek zpívajícími dětmi, aby se voda neztratila v kalu a v bahně nanesených zimou, chápeme, proč Bohuslav Martinů je zhudebnil. Vždyť ony verše zpívají samy a my, čtenice je, zpíváme spontánně s nimi jako děti v průvodu, k němuž se připojujeme s kvítím a s lopatami, abychom zachránili z živé vody, co se jen dá.

Vždyť
každá studánka
v lese
na hladině
nebe nese,
kdyby jí nebylo,
o zem
by se rozbilo."

My, děti exilu, básníku rozumíme. Jak mu rozumíme ! I my, roztroušeni po celém světě v maličkých skupinkách, snažíme se konat regionální práci, zachraňující kulturu, zdupadnou ideologickou zimou, podobní jsou partizánům, kteří se musí rozptýlit po širošířé krajině, aby je nepřátelská přesila nemohla rozdrtit najednou. I my, daleko od Prahy, otvíráme své studánky v podobě zakázaných knížek, o kterých možná příští kritik pronese odmítavý soud, jimž však nebude moci upřít to, co o nich říká Miroslav Bureš:

„ Každá z nich
jak houser
statečná
a bílá,
bránila se
a křídly
kolem sebe bila.“

Vždyť nejen básník, i my potkali jeseň. I v nás leckdy pramen bláto zaneslo a zvadlé listí. A znovu jej hledáme a hloubky čistíme, byť nám vždycky není do zpěvu. I my, venku, si jeden druhému podáváme těžký klíč - klíč od domova...

Kratičký lyrický cyklus je doprovázen doslovem Václava Černého s názvem „Smysl návratů domů a jejich poesie“, doslovem, který je významnější než samo veršování. Neboť ukazuje, proč se musíme vracet domů, do „malé vlasti“, do rodného kraje, do „ráje dávno ztraceného“ - i kdyby to bylo jen ve vzpomínkách. Jako podepsaný se musí vracet, a pětkrát vracet, do svého Kolína, o němž za války napsal také knížečku, které nacisti odepřeli povolení k uveřejnění s odůvodněním, že regionalistická literatura je nevitána. Komunisté jdou dále - u nich je nevitán a na indexu sám život v uzavřených celcích, v rodinách a v krajích a proto z mého rodného

domu, na kterém však stále leží vykřičník a stín staré Práchovny, vyhodili všecko mi drahé, lidi i věci, aby mne - jako ostatně tolik jiných - oddělili od plodů mé práce, aby přetrhali dědická pouta s minulými pokoleními a zničili školu a formu lidskosti. Proto zasypali ka-lem a špínou studánky živé vody, nevědouce, že po každé zimě přijde máj s průvody dětí, a že, i když se vracím jen ve vzpomínkách, vzduch, který u Labe vdechují, je můj vzduch a můj Bo-rek šumí moji píseň - jak to Václav Černý tak krásně říká.

Ano, má tisíckrát pravdu ! "Moje minulost musí vždy zůstat i mou nadějí, a "malá vlast" budiž mně hlavně výzvou vrženou do boje, bojem o budoucnost minulosti mé a mých předků".

& & &

Z GALERIE UVĚZNĚNÝCH A UMLČENÝCH BÁSNÍKŮ

Nina S V O B O D O V Á :

RAMEAŮV MENUET

/ Hodiny v Karáskově galerii /

Hodiny zlacené spí v tichu pozorném,
spí v měkkém světle vteřin poledních -
Girlandy květů jsou zahaleny snem
a zlatý prach se měkce trpytí v nich.

V tom tichu náhle šumí, zaševelí
a slunce vzplane v řezbě zlacené -

ze sloupků štíhlých rytmus rozechvělý
naplní hudbou jarní poledne.

Menuet, Rameau, čistý menuet -
v křištálech zrcadel minulost znovu žije.
V atlasu, krajkách tančí zašlý svět
v půvabném rytmu hravé melodie.

Tak perlí jenom fontán sladký smích,
tak dýchá svítání, jež nad květnicí leží.
A hraje srdce hodin zlacených
svou píseň staletou, svou píseň stále svěží.

& & &

Jiří K A R Á S E K ze Lvovic :

V CHRÁMĚ MICHALSKÉM V MNICHOVĚ

/U hrobu Ludvíka Bavorského/

Já tebe nevidím v tvé kráse jinošské,
Kdy v síních zlacených jsi bloudil paláce,
Já tebe vidím dnes, jak stár a zemdlený
Jsi trůnu zbaven byl, co vřela posměchem

A záštím země,

V níž cizinec jsi žil,

Tak ukladně se mstíc,

Že vším jsi zhrdal.

A hanba zasáhla tvé čelo pobledlé
Svým stínem zchmuřeným, když byl jsi bez moci
A když jsi opuštěn své srdce nadarmo
Chtěl uspat utěchou jak děčko kolébkou

Tu nepřicházel

Z těch nikdo, jež měl's rád, - -
Sám byl jsi s bolestí,
Sám, pohaněný.

A sním, že poslední z tvých milců, schoulen jsa
U nohou, Králi ! tvých, chci žal svůj tišiti,
Že tobě dávám klid, když vše ti vyrvali,
A že jsem odhodlán jít v exil za tebou,

Kde na urážky,
Na zradu nejnižší
Rty odpovídají
Jen tím, že mlčí...

Tam smutně zamyšlen, pod klenbou truchlivou
Prázdného kostela, nad hrobem snil jsem tvým,
Kde zapomenutím a ticha tajemstvím
Jsa pokryt, navždy spíš bez slávy královské,
Ty, jež jen síla

Mé touhy na chvíli,
By mohla oživit'
Pro bolest svoji...

Zda sen můj, Ludvíku ! má tebe hledati,
Jak touží liana se o kmen opřítí ?
Mám tebe vyvolat z těch hlubin zatuchlých
Pro chvíli setmělou, pro život, hostící
Jen chimaer davy

A prudké šílenství,
Jež brázdí srdce mé
Jak mistral moře ?

Mám k tobě přilnouti magií zraků tvých ?
Odleskem světelným, jenž prýští sirnatě,
Mám jít v tvých kročejích, jichž zanecháváš
Pro dálná století jak lásky znamení v tmách
Pro duše snivé

Jež, nezrozeny dnes,
Kdys budou na věky
Tvou vášní chory ?

Zda máš teď ožítí jinochům záhadným
 Zřítelnic subtilních, jak světlo křišťálné
 By proráželo z nich svým pelem stříbrným ?
 Zda máš teď ožítí, souverain nejhrdší,
 V tajemné říši,
 Parsifal dotčený
 Posvátným oštěpem,
 Zářící vítěz ?

Máš nejtřpytnější sen teď mítí v diadem,
 Rty nejkrásnějšími jsa vzýván v ekstasi ?
 Máš srdcí tepotem, vášní být sledován,
 V proud těchto magických spojení ponořen,
 Máš žítí pro ně,
 Co jejich srdce ti
 Kult ritů neznámých
 Přinášet bude ?

Nadarmo toužím tak... Ty s navždy oněmlý.
 Nad slávu, nad lásku jsi více dosáhl.
 Smrt, život, naděje, bolest a zoufalství,
 Vše ničím pro tebe, jen jedno zbylo ti
 Z celého žití:
 Vznešená lhostejnost
 Těch, kdo vše viděli,
 Kdo všechno žili.

Nadarmo toužím tak... Sám nyní, zcela sám,
 V chlad sevřen záhady jak v pouto ledu proud,
 A v spánku pochmurném zde ležíš nepohnut,
 Snů dávno prchнувších stín šerý hlídaje,
 Ty, který marně
 Jak o vosk hořící
 Svou duší vznítit 'chtěl's
 O duši druhou...

Smrt z květných kalichů vždy vstříc ti dýchala,
 Z jich fiol ssál jsi jed, a z kaditelníc všech
 Kouř modrý halil tě v dech dusně morový...
 Tvé mládí osudných, nejkřehčích paprsků

Hynulo spleenem
 Labutí zajatých,
 V zbytečném exilu
 Jimž zmdlely šíje.

Jen básník, poděšen, že nelze prchnouti
 Z té pouště neplodné, kde všechno drtí jej,
 Než k proudům lethiným mdlý posléz dospěje,
 Tě volá v soumraku, pro sen, jenž klame jej,
 Pro srdce prázdné,
 Kde triumfuje zmar
 A lítost za něčím,
 Co nemá jména...

& & &

Režim, který vězní básníky a zakazuje vydá-
 vání děl svých moderních klasiků - je režim
 nelidský. THOMAS MANN

& & &

REDAKČNÍ SDĚLENÍ

Po vyjítí prvních dvou svazků revue ARCHA, do-
 stali jsme do redakce řadu dopisů; někteří čte-
 náři nás žádají - když jsme převzali část čte-
 nářské obce HLASU EXILU - abychom také pokračo-
 vali v otiskování historického románu „Pout-
 ník neznámých oceánů“, který počal loni vychá-
 zet v Hlasu exilu. Podle rozhodnutí předsednic-
 tva Československého uprchlického výboru má o-
 pravdu - alespoň na čas - Archa převzít poslání
 Hlasu exilu. Vyhovujeme našim čtenářům a budeme
 od příštího čísla otiskovat Christenův román
 „Poutník neznámých oceánů“ ve formě přílohy re-
 vue Archy. R.

Z NOVÝCH KNIH EXILU

Dr. Antonín K R A T O C H V I L :

NAD JEDNÍM OMYLEM

V edici „Sklizeň Svobodné tvorby“ vyšla kniha Viléma BERNARDA nazvaná „KDE SE BÁSNÍKUM PO - ROUČÍ“ - v podtitulu knihy je napsáno „O české literatuře za komunistické nadvlády“. Omlu- va v úvodu knihy, že tato práce „nespadá do oboru literární historie nebo estetiky, ale že sleduje cíle skromnější“, vzbudila mou ne- důvěru, neboť těmito frázemi se obyčejně kry- jí nedostatky. Obsah mě o mé domněnce plně př- svědčil.

V. Bernard zachycuje vývoj literatury u nás od komunistického puče v unoru 1948 až do po- čáteční fáze roku 1957 / V poslední kapitole mluví o reakci československých spisovatelů na říjnové události v Polsku a o reakci na ma- darské národní povstání./ Kniha je rozdělena do devatenácti kapitol. Po přečtení knihy vý- vstane člověku otázka - Jak je možné psát o literatuře v zkomunizovaném Československu a úplně vynechat /s výjimkou II. sjezdu Svazu čs. spisovatelů/ všechny nejdůležitější mez- níky podle kterých se vysloveně formoval vývoj písemnictví u nás. Mám na mysli tyto zásadní komunistické akce v oblasti literatury:

Sjezd národní kultury z dubna 1948, ustavují- cí sjezd Svazu československých spisovatelů, který měl nahradit stavovský Syndikát, v bř- znu 1949.

Reorganisaci vydavatelské činnosti, kterou provedli komunisté v roce 1950, I. celostátní konferenci Svazu čs. spisovatelů, která se konala v dubnu 1954 - dále pak celostátní akce „Pracující do literatury“ a „Výchova mladých literárních talentů“.

O těchto všech sjezdech a jejich praktických důsledcích není v Bernardově knize ani slovo. Čtenáři je jasné, že autorovi jediným pramenem byly Literární noviny, které prakticky sledoval od roku 1952. Naskýtá se právem otázka, proč tuto knihu vůbec psal, neměl-li možnost alespoň zběžně prohlédnout na příklad dokumenty ze Sjezdu národní kultury. Našel by v nich odpovědi na všechny zmatky a na celý upadek zkomunizované kultury až do XX. sjezdu KSSS. Od t. zv. „přílivu mladých nezkažených talentů do literatury“ až po násilné přerušení organického vývoje naší kultury a tvoření „nové kultury“.

První kapitola nazvaná „Literatura tápající“ je opravdu jen tápání. Ani slovo o postoji spisovatelů při ustavování Svazu, o realizaci usnesení t. zv. Sjezdu národní kultury, ani slovo o konferenci Svazu čs. spisovatelů 22. ledna 1950, na které Štoll měl svůj programový projev, který později vyšel knižně a byl prakticky zestátněn. Neboť podle Štollových závěrů byly prováděny prověrky spisovatelů, vylučování z literatury /případ Halase a pod./. Tato Štollova přednáška a později kniha se jmenovala „Třicet let bojů za socialistickou poesii“. Bernard se sice o této Štollově knize zmiňuje a nazývá ji dokonce rukojetí pro československé spisovatele, ale člověk má dojem, že ji neměl ani v ruce, poněvadž nezná ani její název. Uvádí titul chybně: „Třicet let bojů o realismus v české poesii“. /Štoll vždy integrální realismus potíral !/

V první kapitole je více takových chyb, ke kterým se nechci jednotlivě vracet. /Bernard píše, že socialistický realismus byl vyhlášen za jediný přípustný literární směr. Všichni komunisté v té době /od Reimanna po Bareše/ dokazovali, že socialistický realismus není literární směr, ale „nová metoda tvůrčí práce“ atd./ Po kapitole o Nezvalovi přeskočil autor hned do roku 1952 a od té chvíle cituje na každé třetí stránce Literární noviny.

Literární noviny však nebyly a ani nejsou zdaleka ovšem všechno. Chce-li někdo psát - byť i jen velmi povrchně - o literatuře v dnešním Československu, pak nestačí, aby dělal závěry z článků v Literárních novinách, ale musí číst Rudé právo /články Josefa Rybáka, Ivana Skály a j./, Tvorbu, Novou mysl, Předvoj, bratislavskou Pravdu - poněvadž, bohužel, ÚV KSČ je ten orgán, který definitivně diriguje kulturní politiku v ČSR. Na druhé straně ovšem vedle neznalostí literárních článků stranických orgánů, nezná Bernard ani čistě kulturní a literární tisk. Každému je jasné, že Literární noviny nejsou zdaleka dostačující pro oblast literatury, neboť hlavní ideologické spory byly vedeny v ústředním orgánu Svazu v měsíčníku Nový život, a v dalších svazových orgánech: Hostu do domu, Květnu a ostravském Červeném květu. Rovněž orgán Čs. akademie věd Česká literatura zasáhl několikrát do ideologických sporů / články Ivana Skály v Rudém právu a pod./. Z těchto všech časopisů necituje autor ani řádek. Člověku se namane otázka, zda vůbec ví, že tyto časopisy vycházejí.

V kapitole „Uvolnění“ nazývá Bernard mladým básníkem Ivo Fleischmanna, který ~~je~~ již patří do střední generace atd.

V kapitole „Dva mistři socialistického realismu“ píše Bernard o F.K. Sedláčkovi a Jarmile

Glazarové. Není z literárně kritického stanoviska možné srovnávat nenáviděnou partajní konfidentku Glazarovou s docela bezvýznamným a dnes už téměř zapomenutým nějakým Sedláčkem. Jestliže chce jmenovat nějaké skutečné "socialistické realisty" - pak to byl Jilemnický a Rezáč.

V kapitole "Knihy, které vyšly" uvádí, že v období uvolnění /po pádu stalinismu/ vyšly knihy Glazarové /Advent/, Tilschové, Konráda, Bassův Cirkus Humberto, knihy Karoliny Světlé, Ignáta Hermana a řady dalších. Všechny tyto knihy vycházely nepřetržitě od komunistického puče. Dokonce před erou "uvolnění" vyšel sv. Augustin; O městě božím, soubor Baarova díla atd. Skutečným uvolněním však bylo na příklad vydání Jaroslava DURYCHA roku 1956, Karla SCHULZE a všech autorů, kteří po léta mlčeli. Nebo vydání knihy A. Bednára HODINY A MINUTY, na kterou zautočil i Boris Polevoj. Bernard dokázal nejen neznalost vývoje literatury po komunistickém puči, nýbrž i neznalost sovětské literatury.

V kapitole "Upřímnost se zakazuje" a "Tání" utočí na Konstantina Simonova a nazývá ho českým Drdou. K tomu stačí jen poznamenat, že to byl K. Simonov, který pomohl na svět Dudincevovu románu "Nejenom chlebem živ je člověk", a jež je mezi jiným obžalobou sovětské justice. Román vyšel v časopise Novyj Mir, který Simonov rediguje. Simonov sám byl ostře napaden za své povídky v časopise Literaturnaja Gazeta, že líčí sovětské důstojníky jako opilce, idioty a zbabělce. /Zaznamenaly i Literární noviny./ Bylo by chybou ovšem hledat v kterémkoliv ze sovětských spisovatelů a tedy i v I. Ehrenburgovi něco jiného než komunisty.

Pobavila mě kapitola „Mladá generace“. Chce-li někdo psát o mladé básnické generaci v dnešním Československu, pak musí nutně znát básně a celou tvorbu skupin kolem časopisů Květen a Mladá tvorba, které se staly třikrát středem ostré kritiky Ústředního výboru KSČ. O tom však není v knize ani zmínka. Rovněž o mladé literární kritice, reprezentované Olegem Susem, Ludvíkem Kunderou a Janem Grosmanem, není v knize ani slovo.

Problémy slovenské literatury jsou v celé knize zhuštěny na několik odstavečků - ani slovo na příklad o Alfonzu Bednárovi, který umělecky daleko předčí Dudinceva atd. Rovněž tak ani zmínka o západním vlivu na současnou československou tvorbu, za to však cituje Bernard stále Halasovu závěť, jejíž pravost je sporná.

Některé poznámky v Bernardově knize mě velmi zaujaly, jako na příklad, že představitel polské literatury řekl svým sovětským kolegům při Festivalu mládeže, že „sovětská literatura je od roku 1934 samý hřbitov“. Bernard ovšem neříká, který spisovatel to řekl a kde to bylo citováno a tím ztrácí tento zajímavý citát na ceně.

Tím jsem ovšem ani zdaleka nevyčerpal všechny své dodatky k Bernardově knize - bude-li nutné - vrátím se k nim. Nicméně i z toho, co jsem zde napsal, jasně vysvítá nedostatek celé koncepce Bernardovy knížky i nedostatek současného pochopení pro to, co se skutečně dnes na zkomunizované literární frontě děje. Zdaleka ovšem nesouhlasím s některými názory v jedné části exilového tisku, že je nutno vystopovat jiskry demokratisace na domácí frontě. Jestliže tuto neexistující skutečnost se budeme snažit vydupat, pak naše poslání v exilu ztratilo smysl.

To, co považují na Bernardově knize za nejšťastnější - je její název - v Československu se opravdu umělcům poroučí. To znovu potvrdil poslední sjezd Komunistické strany Slovenska a právě probíhající XI. sjezd KSČ. Úkol, který si Bernard vzal, přesáhl jeho síly. Jistě by bylo bývalo správnější, když to poznal, aby požádal lidi, kteří mají větší možnost číst dnešní literaturu z Československa, aby mu při jeho práci poradili a pomohli.

& & &

OKNA

VZPOMÍNKY PRAŽSKÉHO VĚZNĚ. Kulturní attaché československého vyslanectví v Izraeli navštívil v minulých dnech Mordechaje ORENA /bývalého politického vězně v Praze a svědka v monstrprocesu proti Slánskému/ a žádal a prosil ho, aby neuveřejňoval v zahraničních vydavatelstvech svou knihu o vzpomínkách na vězení pražské StB. Orenova kniha se jmenuje „Rshimot Assir Prag“ - Vzpomínky pražského vězně. Kulturní attaché sliboval Orenovi, že když knihu v zahraničí nezveřejní, že ho bude československá vláda okamžitě plně rehabilitovat. /Dosud byl Mordechaj Oren pouze amnestován./ Mezi jiným apeloval československý kulturní attaché při své návštěvě u Orena také na proletářskou solidaritu, neboť Oren je členem levicově orientované sionistické strany MAPAM. Mordechaj Oren /Orenstein/ ironicky odmítl nabídku čs. kulturního attaché v Izraeli.

SETKÁNÍ S GERTRUDOU. V mnichovském Domě setkání a v Galerii na Leopoldově ulici proběhly téměř současně dvě zajímavé výstavy mladé exilové malířky Gertrudy Gruberové-Göpfertové. Vzpomínám si na některé její kresby z domova - především utkvěly mi v paměti některé ilustrace, tuším ze Zahradníčkova brněnského Akordu. A právě na této skutečnosti mohu nejlépe posoudit, jak Gertruda umělecky prohloubila svůj pohled do všedního dne. Ať je to již pohled na hosty před pařížskou kavárnou a nebo každodenní pohled na hrající si děti. Ovšem děti na Gertrudiných obrazech jsou všechny jaksi nedětsky zamyšlené. Avšak všechny její obrazy jsou malovány živými barvami denního te-
pu života. Na obou Gertrudiných mnichovských výstavách jsme našli opět její osobitý, zdravý a výrazný malířský projev, kterým byla tak nadšená pařížská kritika Gertrudiných výstav zdůrazňující, že její umění je „mladé“ a průbojné v pravém slova smyslu. -N-

X

TOYEN. Známý francouzský týdeník pro ženy „ELLE“ píše v jednom ze svých posledních čísel o české malířce Toyen, žijící nyní v exilu v Paříži. Toyen totiž v květnu vystavovala své nejnovější obrazy v pařížské galerii Fürstenberg. Pod nadpisem „Toyen - československý surrealismus“ autor zprávy vzpomíná Toyeniných začátků v Praze, zmiňuje se o jejím exilovém životě ve Francii a konečně o přátelství s André Bretonem a Benjaminem Peretem. K článku je připojena malířčina fotografie s jejím posledním obrazem nazvaným „Pantom“

X

VARŠAVSKÝ SYMFONICKÝ ORCHESTR. U příležitosti světové výstavy v Bruselu navštívil Belgie Státní Varšavský symfonický orchestr. Pět jeho předních členů již zde požádalo o politický azyl další dva při zpáteční cestě přes Západní Německo.

ZRCADLO DOMOVA

MICHAIL SOLOCHOV NA BESEDE S ČESKÝMI SPISOVATELI

"Teorie není mou oblastí. Jsem prostě spisovatelem. Povím vám však historku o tom, jak jsem se setkal se svým přítelem A. Fadějevem krátce před jeho smrtí... Zeptal jsem se ho, co by řekl na přímou otázku, co je to socialistický realismus. Odpověděl: "Kdyby se mne na to někdo ptal, musel bych mu říci podle nejlepšího svědomí: Čert ví, co to vlastně je." Možná, že Fadějev to v žertu příliš zjednodušil. Mám-li odpovédět za sebe, řekl bych, že socialistický realismus je po mém soudu to, co je pro vládu sovětů, co je napsáno prostým, srozumitelným uměleckým jazykem. To není teoretický výklad, ale autorská zkušenost. Teoretici jsou zde k tomu, aby to podepřeli lešením a natloukli pod to své teoretické klíny."

Na otázku, zda svá vlastní díla pokládá za so-

cialistický realismus, odpověděl Solochov:

"Když mi tuto otázku kladete, rozpomínám se, že marxističtí teoretikové prohlašovali má díla postupně za díla kulackého spisovatele, později jsem byl u nich "kontrarevoluční" spisovatel a v posledních letech se zase říká, že jsem byl celý život socialistický realista."

/ Literární noviny č.16
19.dubna 1958-str.3 /

x

I PŘI VÝROBĚ FILMŮ JE NUTNO POČÍTAT

"Často se ozývají mezi lidmi kritiky, že po stránce hospodářské není u filmu vše v pořádku... A je třeba přiznat, že v těchto kritických hlasech je obsaženo mnoho pravdy. Byly na příklad zjištěny - a to v minulém roce - značné závady v hospodaření filmového studia na Barrandově, zejména při natáčení filmu. Tyto závady pramení z nekázně herců, z nedodržo-

vání jejich smluvních závazků a ze zbytečných prostožů...Nákłady na výrobu čs.filmu, které reprezentují desítky milionů korun, nejsou kryty příjmy z jejich promítání.Tak na př. v letech 1952 až 1955 bylo na výrobu 51 celovečerních filmů vynaloženo téměř 200 mil Kčs. Tržba z jejich promítání /i včetně prodeje do zahraničí/ činila pouze 133 mil.Kčs

/Hospodářské noviny č. 12, 23.března 1958 - str. 7 /

x

ŠETŘIT I NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

„Nemůžeme být spokojeni s hospodařením na vysokých školách.Jedním z důvodů nehospodárnosti je roztržité-

nost studia na mnoho škol, fakult a specialisací.Z nesprávně pochopené decentralisace byly zřizovány duplicitně školy v českých krajích a na Slovensku,ačkoliv by pro potřeby národního hospodářství zcela stačila jedna...

Bylo by možno jmenovat další případy roztržitosti našeho vysokého školství a jeho nehospodárnost struktury.

Přemíra specialisací brání výchově odborníků širšího zaměření, má za následek malé počty posluchačů v jednotlivých oborech, což pak vede k nedostatečnému využívání zařízení i učitelských sil. Z toho pak vyplývá, že pedagogické úvazky profesorů a docentů jsou nízké."

/Hospodářské noviny č. 16, 20.dubna 1958 - str. 7 /

& & &

AUTOŘI TŘETÍHO SVAZKU ARCHY :

Petr DEN / New York / - Karel ERBAN / Mnichov / - Jiří KARÁSEK ze Lvovic / zemřel v r. 1951 / - Dr. Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - František LIŠTOPAD / Paříž / - Nina SVOBODOVÁ / v komunistickém koncentračním táboře / - Robert VLACH / Lund /

& & &

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).
Grafická úprava Mir. Šašek. DM 5.—.

Hana Šklibová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvil: Pentz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvila-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNÍČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Řada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

VI. Štědrý: Kožich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Řada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvil: Problém zoopsychologie a zoosociologie
(I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Svazek

4

MNICHOV 1958

Ročník 1/33

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:
Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Miloslav Z L Á M A L :

BUDU SE DÍVAT

Budu se dívat na krásu
a chci vedle ní žít,
budu se modlit pro ni, za spásu,
a do dětských očí ji uložit.

Do květů, do dlaní, bez pláče,
pohřbít slovo nenaléztí,
fialky po mezích ztracené,
pro koho budete opět kvéstí ?

Chtěl bych je natrhat
a nezbylo pro mne ani na kytíčku,
svět nemůže tolik štěstí dát,
co naleznete v jednom dětském líčku.

Červen 1958

.
& & &

Antonín K R A T O C H V I L :

ZEMŘEL BÁSNÍK

Slunná Andalusie je nejen kolébkou starých epických zpěvů o bojích s Maury a zpěvů o objevení nového světa - nýbrž je i kolébkou integrální španělské lyriky. Fernando Herrera, Gustavo Adolfo

Bécquer, Antonio Machado, Federico Garcia Lorca a Juan Ramón Jiménez - básník, esejista a nositel Nobelovy ceny za literaturu. Jiménez zemřel letos koncem května a jeho místo ve španělském básnictví nebude tak brzy zaplněno. Zemřel náhle ve věku sedmdesátišesti let na následky zápalu plic v San Juanu v Puerto Ricu.

Jiménez po dokončení právnických studií v Seville odešel roku 1901 do Paříže. Pobyt v Paříži měl pro jeho dílo dalekosáhlý význam - žil v prostředí francouzských symbolistů a i když v jeho díle najdeme stopy symbolismu - hlavní inspirační zdroje nacházel u básníka a tvůrce španělského modernismu v lyrice - Rubena Daria.

Když vypukla ve Španělsku revoluce, která se změnila v krvavou občanskou válku, odešel J.R. Jiménez do Puerto Rica, později na Kubu a do Spojených států, kde napsal svá stěžejní díla. Poslední léta svého života strávil Jiménez opět v Puerto Ricu - jako řádný profesor portorikánské university.

Vliv Jiméneze jako básníka byl velký - nejen ve Španělsku, ale ve všech zemích latinské Ameriky - přes 30 básnických sbírek se stalo prakticky rukojetí mladé španělské básnické generace. Největšího ohlasu dosáhly básnické sbírky „Smutné písně“, „Vzdálené zahrady“, „Balady jara“, „Sonety“ a „Deník ženatého básníka“. Známou Jiménezevu lyrickou knihu v proze, elegii o oslíku Platerovi / „Platero a já“ / přebásnil do češtiny Jiří Kovtun. Tuto andaluzskou elegii přineseme v příštím svazku Archy.

Na závěr tohoto krátkého literárního medailonku připojuji svůj překlad dvou Jiménezevých básní. Výběr je náhodný.

Juan Ramón J I M É N E Z :

NOKTURNO

Hvězdy - kouzelné hvězdy,
smutné vzdálené hvězdy -
vy oči mrtvých přátel,
jak kruté jste ke mně !
Hvězdy,
vy oči mrtvých přátel,
na pozemskou pouť myslíte...
ach, zduchovnělé květy zrozené Světlem
kdy přijde opět jaro ?!

x

BŘEHY

Nevím sám -
jak od břehů dneška
na březích zítřka zakotvím.
Řeka odnese, mezitím,
skutečnost dnešního odpoledne
do beznadějných dálek moře.
Pohlédnu na Východ - na Západ,
pohlédnu k Severu a pohlédnu k Jihu.
Ta celá zlatitá pravda,
duši mou objímá -
v obzoru nebe,
falší zlomená -
Nevím sám,
jak od břehů dneška
na březích zítřka zakotvím.

& & &

MORLOCI PŘÍCHÁZEJÍ

Merloci, Lobové, Delta, Roboti - tak figuruje ve fantasmii utopistů „redukovaný“ člověk budoucnosti. Wells, Priestley, Huxley a Čapek jej viděli takřka shodně. Jednomyslně mu dávají jeden charakterový rys: citovou zakrnělost. Pokud jde o intelekt, paměť a jistý druh bezprostřední vůle, jsou tito patvorové vybaveni ještě lépe než sám člověk. Ale celá emocionální sféra je u nich vygumována. Afekty, instinkty, emoce a všechny vyšší city z nich byly vyraženy. Jsou stále v neutrální poloze: jsou zchlazení, neučastní a bezbarví. Pracují, obsluhují stroje, učí se s metodickou pravidelností, bez záchvěvů, bez rušivých vlivů, bez onoho nevypočitatelného plaménku, který se v člověku může v daném okamžiku rozhořet v požár nadšení a heroismu. Fungují dokonale jako hermeticky uzavřené švýcarské hodinky. A šíří kolem sebe jakousi morovou svatozář, zvířata se jich bojí a lidé si je oškliví.

Psychologicky vzato je to správný logický kalkul. Emocionální složky brzdí a „zlidšťují“ matematickou funkci mozkových buněk. Narušují paměť a inhibují vůli. Jsou jakoby kruhová zeď, která drží člověka v lidských mezích. Jsou instancí, které se člověk ptá při rozhodování, při činu. Jsou jeho svědomím. Člověk, summa jeho myšlenek, soudů a činů, je tak složitou výslednicí vzájemného ovlivňování rozumu, vůle a citu - moderní terminologií je resultanta interfunkcí vrstvy intelektuální, volní a emocionální.

Utopičtí „homunkulové budoucnosti“ jsou resultanta jen dvou složek, složky rozumové a volní. Jsou zploštění, jsou dvojrozměrní. Chybí jim

cit: chybí jim pláč a smích, intuice a invence, metafysika a filosofie, humor a charme, umění... chybí jim „persona“, chybí jim osobnost !

Proč se tito romanopisci a dramatikové obracejí proti této hypotetické species člověka s takovou vehemencí ? Proč před ním varují a ukazují na něj výřečným prstem ? Z důvodu, který je nadsadě: tento degenerovaný homunkulus je nabit možnostmi chladné krutosti. Sám necítí a nedovede si představit utrpení druhých. Proto s nimi dovede zacházet jako s věcmi, z nichž krev neteče.

Hrozí vůbec nebezpečí, žeby se člověk mohl v budoucnu vyvinovat, lépe řečeno „svinovat“, tímto směrem ? Lze označit tendence, které by pro takovou de-voluci svědčily ? Můžeme pozorovat v životě dneška postupující proces citového zakrňování ? Nuže, takové tendence tu jsou. Je otázka, co proti nim podnikne stát, škola, theolog, psycholog a sociolog.

X

První je lehce pozorovatelné „zpovrchnění“ citového života. Uvolňování a přetrhávání citových svazků, které dříve člověka poutaly. Jakási citová atomisace. Člověk je vržen zpět sám k sobě. Žije prakticky sám se sebou a jeho spoluúčast na životě druhých, i nejbližších členů rodiny, je menší a menší. Tak tomu je zvláště ve velkoměstě, v průmyslových oblastech. Ve dne stojí člověk u stroje, u statistik, u běžícího pásu a večer se většinou vrhá do mělké, povrchní zábavy, kterou mu servírují kina, televise a radio.

Ve dne je sám se strojem a večer je sám před strojem. Z citové nudy a prázdnoty dne - neboť většinou vykonává jen několik úkonů - uniká večer do říše fantazie: do dějů, do detektivky, do sebešpatnějšího kýčového románu a kýčové veselohry, do cowboyky a v poslední době do southerne-

ru. Je to známý zjev, který dostal jméno "escopismus" - "escape" je tolik co unik - a kterým se zabývá řada vynikajících amerických psychologů. Večer se stává konsumentem pseudokultury, neboť "zábava" musí být lehká a nezatěžující. Jen žádné problémy ! Jenom nic, co bych musel promýšlet, procítovat a nosit s sebou jako břímě, než to zpracuji. Dejte mi sladký povrch ! Dejte mi lehce stravitelnou náhražku !/ Analytické postřehy Sydneye Hooka a Harolda Lasswella./ A ještě k tomu se konsumuje kvantum: pravidelně dva celovečerní filmy, sedm krátkých filmů na televizi a několik rozhlasových her za večer.

Lze z tohoto enormního množství opravdu něco prožít ? Spoluprožít identifikaci s hrdinou děje ? Sotva. Spíše je to jakási vlašná, temperovaná sprcha, která má omýt duši diváka od prachu všednosti a přivést ji do onoho panenského stavu, v němž byla, když se ráno probudil. Spíše je to jen tříšt vjemů, které mu dovolují "nemuset být sám se sebou". Nepoznávat sám v sobě - a také introvertovanost, nepostradatelná charakterotvorná složka, je proskribována skoro jako duševní choroba.

Střední typ průmyslového dělníka a zaměstnance se pohybuje mezi dvěma extrémy: mezi atomisací a zestádněním. Sám se strojem, sám se Stíny a Zvuky, anebo s jinými ve hluku a v nejmělkčím hovoru.

Má to své výhody: lehce se přenáší přes problémy dne, nedostává se do konfliktů a proplétá se jako uhoř mezi překážkami a uskalími moderní civilisace. Ale nutně a nezabranitelně se jeho duše zplošťuje, vysychá a ochorňuje citovou atrofií. Vychládá a deformuje se.

x

To, co se v němčině příhodně nazývá "traumfabrika", mu připravuje potravu, které se říká "sen-

sace". Noviny, magaziny, filmy, radio mu ji dodávají náležitě bombastický nafouknutou. "Sense" - prudká, rychle pomíjející vzrušení smyslů. Úder na smysly. Bengálský oheň a gong. V podstatě je to saturace povrchní, infantilní zvědavosti. Ale možnost sympatie, spoluprožitku je u ní minimální. Zase jenom pasivní obdiv, v horším případě pasivní závist...

X

Pro náležité zpracování životního a uměleckého zážitku je třeba času. Času na promyšlení, na prožití, abychom mohli být s věcí hotovi, abychom ji mohli začlenit do své vnitřní struktury, aby nás trvale obohatila jako zkušenost. Ale právě čas je vzácným kořením pro člověka dneška. Tempo a tempo! Je štván chronometry, píchačími hodinami, začátky představení. Nemá pokdy se zastavit a podívat se do sebe, co s ním vjemy a dojmy provádějí. Je ještě štván, i když sedí v ztemnělém a měkce polštářovaném biografu. Tempo je jako ocelový val, který mu zabranuje v přístupu k sobě samému, v sestupu do sebe sama.

A tak z hektického a uštaného bahna moderního zmechanisovaného života se pomaloučku vynořují bezbarvé, rozplizlé hlavy Morloků. Nabývají své odlidštěné, prázdné podoby, a šíří kolem sebe atmosféru nudy, nepřináležitosti a vnitřního vakua.

X

I po stránce technické se ponenáhlu stává moderní uživatel mechanického komfortu pouhým „stlačovatelem pák a knoflíků". Mechanismu těch technických zázračků většinou nerozumí. Jiné mozky je za něho vymyslely. Jemu je dovoleno obsluhovat je a vyvinovat při tom inteligentní námahu dvouletého dítěte nebo opice. Oba tvorové to už dovedou. Je obklopen záhadami strojů jako primitiv byl obklo-

pen záhadami Přírody a vesmíru a divými šelmami.

x

Staříčský názor byl, že člověk, stvořený k obrazu Božímu, je jaksi tvůrce en miniature. V tvůrčím aktu spatřovali filosofové minulosti nejjistější základ spokojenosti a štěstí.

Tvůrčí činnost nemusí být právě komponování symfonie, tesání Davida z mramoru nebo pilování sofokleovského dramatu. Může to být výroba boty, vyšívka, amatérský akvarel, návrh knihovny nebo laické sestavování horoskopu. Ale jedno nezbytně postulujeme: celost ! Uskutečnění myšlenky od A do Zet. Se vším hledáním, zkoušením a se všemi kolekcemi. Se vší bolestí, která tvůrčí proces nezbytně provází. S pochybami a vědomím nepostačitelnosti a s usilím kompensace. Ten boj o vlastní, svůj tvar, je na tom to nejcennější. To právě slouží k prohlubování Osobnosti. Hledáje tvar svého díla, hledáš sama sebe !

A poznáváje sama sebe, prohlubuješ a rozšiřuješ svůj citový svět: začleňuješ se do tkáně společnosti, kultury a Osudu. Jaké jsou tedy možnosti pro dělníka u frézy, pro kalkulantku u počítačového stroje nebo pro asistenta chemie ?

Pro moderního dělníka, jehož specialisace je užší a užší ? Co ze sebe vkládá do své práce ? Co ze svých myšlenek může ztvárnit ? Jaké je jeho uspokojení, když si večer umeje ruce a svlékne overally ?

Ovšem, je nemožno vrátit se dnes k manufaktuře. Nelze učinit krok zpět k individuální výrobě. Ale „tvůrčí činnost“ je potřeba tak naléhavá a neodmluvná, pro zdravý a harmonický rozvoj osobnosti tak nezbytná, že by se mělo už jen v zájmu duševní hygieny pro ni podniknout vše, co se dá.

Ukazovat takové možnosti, provádět instruktáž, pořádat kursy... to je úkol, který by přinesl netušené sociální i ekonomické zisky.

Ale kdo se tohoto úkolu podejme ? - Zatím jen pracují továrny snů na plné obrátky a chrlí na horečný trh neukojitelnosti své zmetkovité a náhražkovité produkty. A z kin a od televise odcházejí nespokojení diváci s hryzavým, nejasným hladem na dně okrádané duše.

x

Kdybychom na kulturní žebříček assimilace hodnot postavili

a/ moderního průmyslového dělníka, který si odpracoval svých osm hodin u stroje a večer shlédl x filmů a

b/ athénskému ševce, který udělal za den pár bot podle svého nápadu a večer se šel podívat na Sofokleovu tragedii:

jaká by byla mezi nimi kulturní vzdálenost ? Bylo by ji lze změřit aniž bychom vzali na pomoc zkušeného hvězdářského matematika ?

x

Ano, z hektických vod konjunktury a nadprodukce se pozvolna vynořuje bledá, bezbarvá a bezvýrazná tvář Morloka s těžkými unavenými víčky a s očima bez zájmu. Užívá komfortu a technických vy-možeností, o jakých se nesnilo ani Hárún al Rašídovi. A přece je chudší než parlové starověku.

Na jeviště dějin přichází bohatý, chladný a nebezpečný žebrák: přichází Morlok

& & &

Jan J A N I C H :

OSMÝ ROK V MNICHOVĚ

/ Listy deníku /

MOTTO: Upřímně řečeno, bojím se našeho hrdinství, a bojím se naší zbabělosti /květen 45 - únor 48/. Myslím, že ani v jednom ani v druhém neznáme dosud potřebnou, snesitelnou míru. Kolektivní rozvahu zaměňujeme někdy za zbabělost a hrdinství přecháváme jednotlivcům.

Mlha a noc

1/ Francouzský film: Mlha a noc. Je to hrozná vina ! A bylo by hrozné, žít mezi lidmi a dívat se na ně brýlemi, na jejichž jednom sklíčku by bylo napsáno „mlha“ a na druhém „noc“. Nevím, kdo by si při pohledu na buldozer, rozhrnující hromadu mrtvol, mohl pošetile a bláhově myslet: „Dobře, že jsme bez viny ! “

2/ Výlet šedivým podzimním dnem roku 1956 do Dachau. Zdráháš se uvěřit, že v této „nic neříkající krajině“, v níž visí cáry mlhy jako prádlo na bělidle, stál obávaný hrad hrůzy, moderní mučirna našeho pokrokového století. Ale tak tomu bývá vždy, když se člověk opíjí sám sebou: jeho vlastní křivdy, jeho vlastní poklesky se před ním skrývají v masce nenápadnosti. - Táborové baráky jsou dosud obydleny. Nežijí v nich však vězni, ale lidé, zbavení svých domovů. Vina zločinců je trestem nevinných ! - A tady někde je místo, na kterém zemřel český básník, spisovatel a novinář dr. Alfred Fuchs. Stál v mrazu na pranýři a polévali ho studenou vodou až do skonání. Tady

někde byla také cela arcibiskupa dr. Berana.

3/ Ale smíme zapomenout pro cizí viny na vlastní ? V paměti ještě uvízly obrazy z května roku 1945: Viděli jsme umírat člověka, kterého ubili latkou, jejíž konec byl propíchnut velikým hřebem. Viděli jsme umírajícího konfidenta, kterému, když prosil o vodu, podali sklenku s lidskou močí. - Slušní lidé byli diváky.

A ještě mnoho jiných obrazů ukrutenství. Lidská paměť po nich sahá po paměti: pochod smrti z Brna, sedmdesátipětiletý stařec, hnáný se zakrváceným obličejem v husím pochodu městem, reportáže Michala Mareše o ukrutenství na Čechách i Němcích / a zvláště jedna z nich o německé dívce, která pojídá vlastní výkal a jazykem vytírá vlastní celu /.

4/ A přece se - do jisté míry - musí zapomenout. Jak jinak bychom mohli vlastně dále žít ?!

Politický vězeň roku 1956

1/ Vezou ho v autobuse na práci starou známou ulicí. Proč není člověkem, který právě přeběhl ulicí na druhou stranu ? Před sebou má své ruce. Vždyť tyto ruce by raději tlačily kočárek po chodníku ! Večer bude stát u tmavé zdi a myslet na onoho člověka, který přebíhal ulici a na ženu s kočárkem a bude jim závidět jejich štěstí - radost, jakou vždycky cítíme, když se setkáváme s důvěrnými místy svého dřívějšího života. - Myslím na přátele a zvláště myslím na Jarku a jeho matku, malou vetchou ženu, která obchází vysoké zdi věznice a nechápe. A mé srá-
ce tvrdne. Je přece jen těžké odpouštět - věz-
nitelům! Jak dlouho ještě potrvá naše cesta k ušlechtilějšímu a lepšímu ?

A venku hlučí stroj - velkoměsto.

1/ Lidé v chrámu: trosečníci hluku. Venku: Babylon: zmatení hluků.

2/Soudím, že je přece konec konců jen nesnadnější, dobrovolně dodržovat zákon, a lehčí a pohodlnější, žít si vlastními zákony. Bylo-li před 200 lety hrdinštější, byla-li to výzva, vmetená do tváře obecné konvencí, žít vlastními zákony, není tomu dnes opačně ?

3/ Kajícnost sedí v zadních lavicích. Pokoru není skoro ani vidět. V předních lavicích se tlačí jiná společnost.

Atom a literatura.

1/ Pod zorným úhlem subjektivnosti: Fysikové moderní literatury: Bernanos, Kafka, Becket. Max Planck novodobé literatury: Dostojevskij. Čtu od školských let po prvé „Bratry Karamazovy“. V němčině. Atomy lidských osudů, příběhů, vášní, odpadů, podvodů, hrozeb, oplzlostí, sobectví, radosti, víry, opojení. Osudy, které svou prudkostí trhají obal celé knížky.

2/ Až dosud odsuzoval autor čtenáře k roli outsidera v jeho stínu. V nejlepším případě: spisovatel-průvodce, čtenář - zvědavý návštěvník. Fysikové moderní literatury však čtenáře vymaňují z této přežitě degradace a vybavují ho pravomocí spolutváře.

3/ Tak jako říkat myšlenku po lopatě by bylo v současném románu hrubým porušením literárního vkusu, tak i zdlouhavá vyjadřovací forma by byla přestupkem proti novodobému umění literární zkratky. Obsah je víc, než popis. Ve světě se

zkracují vzdálenosti, v literatuře se zhušťuje myšlenka i vyjadřování. Čtenář domýšlí, rozvíjí a dotvořuje s literárním tvůrcem.

Poslední list z deníku.

/ Žiji již osmý rok v Mnichově. /

Bohemia - Bavaria: obě země mají ve znaku lva. V obou zemích vaří dobré pivo. Čechy daly Evropě jako jednoho z mučedníků Jana Nepomuckého, v Bavorsku ho uctívají. V Čechách komponuje Jaromír Vejvoda, v Bavorsku hrají a tančí jeho polky. V Čechách teče Jizera, v Bavorsku Isara, jenom, že Jizera je přítokem Labe, která teče do Německa a Isara přítokem Dunaje, který teče do Československa. Bavorským národním jídlem je vepřová-knedlík-zelí, české národní jídlo se ovšem od bavorského liší barvou knedlíku, chutí pečínky a zelí. Bavoři jedí hodně a špatně, Češi jedí hodně a dobře. Bavoři i Češi se také rádi hlučně smějí. Bavořan se dovede rozesmát pupkatému strejci, upíječícimu z mázu, nebo nestydaté sošce na stole. Čech se směje raději delikátnějším vtipům.

V Bavorsku si dávají muži najevo projevy důvěry štuchanci a popleskáváním po plecích, v Čechách se muži drží za ruce. V Bavorsku jsou ještě kraje, kde „der Böhme“ znamená nadávku. Je to asi to samé, jako když Čech o někom pohrdlivě prohodí: „Vždyt je to jen Bavorák!“ Bavoři mají pro něco naprosto neznámého označení „ein böhmisches Dorf“, což je pro Čechy „španělská vesnice“, která leží zeměpisně někde v Bavorsku. - Co pivo spojuje, řeč rozděluje! A na konci je přátelský stisk rukou a usměv vzájemného porozumění na tváři.

Karel E R B A N :

"REVISIONISMUS" MAĎARSKÝCH SPISOVATELŮ

Rudé právo po XI. sjezdu KSČ napsalo, že je třeba rozvíjet socialistické umění a téměř ve stejnou dobu vyšel v ideologickém orgánu maďarských komunistů Tarsadalmi Szemle utok proti spisovatelům, kteří rozvíjejí jiné umění než socialistické. Rudé právo zdůraznilo, ve shodě s resolucí XI. sjezdu, že dovršení socialismu je nerozlučně spjato s dovršením kulturní revoluce a dalším upevněním komunistické ideologie v lidových masách spolu s rozhodným suťtováním se zbytky ideologie buržoasní. Tarsadalmi Szemle obvinil skupinu významných maďarských spisovatelů, že ztělesňují ideologii poraženého třídního nepřítele a kolísavého měšťáka.

Maďarský komunistický list uveřejnil prudký výpaď proti skupině významných spisovatelů jako je Peter Veres, Pal Szabo, Gyula Illes, Ištván Bílo, Laszlo Neméth a Aron Tamasi a obvinil je, že nevyvodili žádných důsledků z říjnových událostí roku 1956. V této souvislosti list napsal: „Tito spisovatelé nepodnikli nic pro konsolidaci, když byla poražena protirevoluce. Projevili naopak vysloveně opoziční postoj, při čemž se opírali o svá vlivná postavení. Došlo sice k několika ojedinělým, ale málo přesvědčivým pokusům o sebekritiku, ale většina těchto spisovatelů setrvala ve svých názorech. Byl to zejména Peter Veres, který ve svých dílech kritisoval formou nacionalistických frází lidovědemokratické zřízení a zase jiný spisovatel Gyula Illes se zahalil ve výmluvné mlčení. Jejich dnešní zdrženlivost a opoziční postoj je tím nebezpečnější, že by mohl sloužit za oporu

živlům, které pomýšlejí na povalení lidové demokracie."

Tarsadalmi Szemle vytýká dále této skupině spisovatelů, že jsou představiteli ideologie tak zvané třetí cesty, která je s to odcizit vládě proletariátu mnohé společenské skupiny. Lidová demokracie od těchto spisovatelů očekává, že se konečně vypořádají s vývojem posledních měsíců a že odloží své falešné názory, aby se nedostali do izolace od sil, určujících dějinných vývoj. A v závěru svého článku praví Tarsadalmi Szemle výstražně: "Strana a vláda chce zdůraznit, že je povinností těchto spisovatelů, kteří se těší uctě veřejnosti, aby brali podle svých možností stále větší účast na výstavbě lidovědemokratického řádu. Strana a vláda zejména nehodlá připustit, aby se tito spisovatelé organisovali jako politická či literární skupina."

Významným faktem bylo, že tento článek přetiskly tři vedoucí maďarské denní listy a již z toho je zřejmé, že dnešní představitelé moci v Maďarsku neberou opoziční postoj těchto spisovatelů na lehkou váhu. Vždyť mezi nimi je Gyula Illes, který je dnes považován za předního maďarského básníka. Je zde dále László Neméth, největší žijící maďarský dramatik, Peter Veres, vedoucí novelista a Aron Tamasi, přední představitel maďarské prózy. Tarsadalmi Szemle všechny tyto spisovatele obvinuje, že se sice nestaví proti režimu přímo, ale že se ve svých dílech projevují jako spolubojovníci revisionismu a že dokonce vystupují jako jeho ideologové. Zdůrazňují nadměrně národní svéráz, idealisují malého zemědělce, dožadují se revise vztahů k Sovětskému svazu a podtrhují vedoucí poslání inteligence. Vystupují s požadavkem národního osvobození a podléhají tlaku reakčního veřejného mínění.

Hříchů, jichž se tito vedoucí představitelé maďarské soudobé literatury dopouštějí, je tedy

pěkná řada a jejich souhrn v podstatě představuje program současného maďarského revisionismu. Nic nenahání dnešním uchvatitelům moci v Maďarsku více hrůzy než toto heslo již proto, že dnešní maďarská komunistická strana se stále zmítá v nejistotě a stále ještě nebyla s to vybudovat si pevnou základnu, jak organizační tak ideologickou. A článek Tarsadalmi Szemle bezděčně doznává, že tato strana bez úspěchu bojuje proti myšlence národní, která se projevuje nejen v dílech zmíněných spisovatelů, ale která stále ovlivňuje především maďarskou mládež. Jiný maďarský komunistický list napsal, že velká část universitní mládeže se stále nechce smířit s lidovědemokratickým řádem. Přes všechny čistky a kádrování na vysokých školách se ke straně hlásí jenom pouhá čtvrtina universitních studentů! Také v tom prý se projevuje vliv spisovatelů a proti těmto duchovním vlivům nedovedou maďarští komunisté postavit nic jiného, že brutální moc policejního aparátu, jež se opírá o sovětskou oporu. Proti těmto duchovním proudům se v Maďarsku bojuje mimořádnými soudy a teroristickými rozsudky.

Maďarský režim je tedy stále v defenzivě, přestože Rudá armáda potlačila již téměř před dvěma lety národní povstání a přesto, že hlavní představitelé tohoto povstání skončili před krátkou dobou na popravišti. Jsou v proudu nové tajné procesy, jejichž oběťmi má být řada spolupracovníků Imre Nagye a mezi nimi také vdova po bývalém ministru zahraničí Rejkovi, který sám byl popraven a později zase slavnostně rehabilitován. Komunistický režim roztahuje po celé zemi síť konfidentů. Zakládá tak zvané výbory lidové kontroly, které mají jak se udává, na patnáct tisíc členů. Byly prý zřízeny proto, aby úřadům pomáhaly potírat korupci a rozkrádání veřejného majetku, ale jejich pravým posláním je špiclovat a donášet policii. To vše ale, jak se zdá, pomáhá

málo. Oposici lze zahnat do podzemí, ale podzemní odpor podrývá kořeny státního zřízení ještě nebezpečněji než oposice zjevná. V této situaci začíná režim s nápirem na spisovatele. U nás Rudé právo zdůraznilo, že někteří umělci špatně pochopili závěry XX. sjezdu a kritiku dogmatismu a že podléhají vlivům revisionistických tendencí. Tarsadalmi Szemle zase píše, že se přední maďarští spisovatelé stali spolubojovníky revisionismu. Tak se kupodivu souběžně pořádá tažení proti revisionismu v Maďarsku stejně jako u nás. Komunističtí vůdcové žili po léta v představě, že hlavním předpokladem pro budování socialismu je výstavba těžkého průmyslu a dnes jsou znepokojeni tím, kterak se v komunistickém světě rozmáhá revisionismus, jež vyvěrá z duchovních a nikoliv materiálních zdrojů.

& & &

Z NOVÝCH KNIH EXILU

Dr Pavel Š. V L A Š Í M :

KAREL ČAPEK O KOMUNISMU

KAREL ČAPEK : PROČ NEJSEM KOMUNISTOU ?

IV. svazek edice Kamenný erb. Nákladem Kulturního referátu Čs. uprchlického výboru v Německu. Doslov Dr Antonín Kratochvíl.

Bibliofilských tisků jsme zatím mnoho v exilu nevydali - Čápkův esej „Proč nejsem komunistou?“ si bibliofilského vydání plně zaslouží. Čápkovo politické kredo by si měl přečíst každý exulant

- možná, že na mnoho problémů, které prochází nitrem každého z nás, dovede Čapek odpovědět - i když od napsání jeho eseje uplynulo více jak třicet let. Esej stále aktuální a stále žhavý - jen několik vět, jen několik myšlenek, a zdá se vám, že tyto věty musely být napsány dnes - že tyto myšlenky musely být vysloveny dnes - třeba v době Ženevských jednání.... „Metoda komunismu je široce založený pokus o mezinárodní nedorozumění - je to pokus roztrástit lidský svět na kusy" - anebo dále - „Nenávist, neznalost, zásadní nedůvěra - to je psychický svět komunismu, lékařská diagnóza by řekla, že je to patologický negativismus" atd. atd.

Dr Antonín Kratochvíl v doslovu k Čapkovu eseji ukazuje na nerozhodnost pražských komunistů - co s Čapkovým dílem a pragmatismem - a na konkrétním případě Čapkova nejvýznamějšího dramatu „Bílá nemoc" ukazuje - jak vypadá v praxi tak nevinné oznamované zaktualisování moderních děl klasiků.

& & &

OKNA

KOMUNISTIČTÍ AGENTI PŘISKŘÍPNUTI. Nejen stálými neúspěchy, ale i zostřenými trůsty je postihována komunistická špionážní síť na území Německé spolkové republiky. V minulých dnech byli opět odsouzeni dva agenti československé zpravodajské služby - jsou to Georg Grant, alias Miroslav Zarko, alias Dr med. Th. Borovski ke čtyřem letům káznice a jeho spolupracovník Josef Lehovc ke dvěma letům vězení. Hlavním bodem obžaloby byla politická špionáž a únosy do ČSR. Různé variace sebeobhajoby G. Granta vyvolávaly na tvářích soudců ironický

smích. I když většina špionážních či únosových pokusů skončila fiaskem - nelze činnost této dvojice podcenovat - bylo zjištěno, že režimisté jim vyplatili na 35.000 DM. Oba přiznali, že jedním z jejich úkolů bylo odvádět pozornost od práce skutečných školených agentů. - Lehovec byl během války členem jednotek SS. Zřejmě výborná kvalifikace pro spolupracovníky ministra Baráka !

-Ně-

x

ROMÁN O EXILU. Vyšel v Československu, má název "OPUSTÍŠ-LI MNE..." a jeho autorem je brněnský spisovatel Zdeněk PLUHAŘ. Kniha byla pochválena /s malými jen výhradami/ i Rudým právem. Oč v ní jde ? Ličí osudy několika obyvatel tábora Valka. Jeden z nich, Polák, je zavražděn Čechem, který se chtěl zmocnit jeho emigračních papírů; z bývalého důstojníka západní armády je obratný zloděj, děvčata se prodávají za konzervy americkým vojákům; student spáchá sebevraždu, protože nesehnal stipendium, nepochodil v lásce a byl i jinak zklamán exilem. Jiný exulant /s pochybnou minulostí národního správce/ se stane "špionem" atd. Jen mladé dvojici - on má krátkou zkušenost z cizinecké legie, ona byla znásilněna zástupcem velitele Valky - se podaří dobrodružný útěk do Československa.

Tedy: Opustíš-li mne, zahyneš. Leda, že by ses vrátil domů...

Na tento námět byla už napsána v ČSR i divadelní hra, na toto thema vycházel také "Hlas domova". Pamatujete se ?

Praha má o nás zájem. Nu, o tom z mnoha a různých důvodů nepochybujeme.

Vraťme se však k Pluhařově knize. Není, pokud je nám známo, soudruh. Naopak měl po unoru 1948 velké potíže a trvalo mu drahnou dobu, než byl vzat spisovateli-komunisty na milost. Zdá se nám že byl za autora knížky vybrán, že si námět nevolil sám; snad ani nedostal potřebný dokumentační ma-

teriál. - Tím se pokoušíme omluvit omyly a chyby, ktorých by se autor románů z blízke minulosti a vlastně stále ještě aktuální současnosti dopouštět neměl. V takovém případě má autor - i autor „románu“ jen omezenou volnost.

Co by řekla Praha třeba dílu exilového spisovatele o nynějším Československu, v němž by např. napsal, že „TVORBA“ v roce 1953 /kdy už nevycházela/ napadla „KULTURU“/která ještě nevycházela/ z protistalinské linie; v níž by tvrdil, že všichni občané včetně partajní smetánky chodí oblečení v hadrech, že z ČSR se může podle starého slibu s. Zápotockého volně vycestovat, kam kdo chce, jak kdo chce. - Praha by jistě řekla, že je to lež.

Něco podobného musíme tvrdit o povídkách, obsažených v páně Pluhařově knize. „SVOBODNÝ ZÍTRĚK“ bije do „BOHEMIE“ a ta zas do „ČESKÉHO SBOVA“ a naopak. Trojice časopisů, která vedle sebe nikdy neexistovala. - Mluví se o emigrantech-vrazech, emigrantech-zlodějích, o exulantkách zahnaných do prostituce - a na druhé straně se přiznává jen několika desítkám, že ušly tomuto osudu. Je to pravda ?

Opustí-li spisovatele tvůrčí fantasie, dá-li se svést slogany, propagandistickou lží - pak hyne. A zahyne. -J.N.-

& & &

ZRCADLO DOMOVA

ČAPEK AKTUÁLNÝ A
PROBLEMATICKÝ

„Bielu nemoc inscenoval na javisku činohry P.O. Hviezdoslava J. Budský. Rozhodol sa hru uviesť ako hru aktuálnu a naliehavu. Tento umysel ne-
podarilo sa mu však vždy

dokonale splniť...Ak je to hra, ktorá má varovať pred nebezpečenstvom nášho roku, ťažko v nej možno akceptovať situovanie deja do Ameriky, nejasné ostávajú viaceré narážky a repliky. Efektná scéna a scénické.

riešenie postrádajú, niekedy zrozumiteľnosť, inokedy zas umeleckú logiku: výsledok je potom nie vždy dost jasný."

/ Z článku divadelního kritika dr. J. Boboka v bratislavské PRAVDĚ 30. mája 1958 - str. 5/

x

ARNOŠT LUSTIG O SOBĚ

"Jaké byly reakce, když jste někam nějaký rukopis poslal? Odpověď: Různé. Na příklad jednou jsem poslal povídku do Hosta do domu. Jeden z redaktorů mi řekl, že se mu má povídka líbí, ale že v redakční radě byly námitky, dokonce prý někdo pochyboval, jestli vůbec existuju a jestli to prý nenapsal a neposlal sám Egon Hostovský. Nebo zase se povídka líbila, ale chyběl jí optimistický konec.

Říkali mi třeba, že píšu jako Marek Hlasko. Ale já jsem od Hlaska tehdy ještě nic neznal. Jinde mi řekli: Pane Lustig, dyť je to Kavka! Přitom já nejsem

vůbec, schopný Kavku číst.

Když tak dlouho vznikaly povídky "Noci naděje"? Odpověď: Psal jsem je a přepisoval znovu a znovu, obrazně řečeno na koleně asi přes pět let. Mám dvě krásné děti a téměř stejně krásnou ženu a jeden pokoj se vším všudy - 4 metry na délku a 4 metry na šířku. Ale můj domácí je lidumil; vyklidil mi na 3 měsíce zdarma místnost ve sklepě a tam se mi pod acetylenovou lampou dobře píše.

Jaké máš vzdělání? Odpověď: Mávnutí rukou... Mám 3 měšťanky a novinářskou fakultu bez maturity a bez doktorátu!

/Z interview uveřejněném v literárním měsíčníku KVĚTEN č. 9 - květen 1958 - str. 518-521/

x

KDE JE DNES ODVAHA

psát velká myšlenková díla, jako je třeba Ze života hmyzu nebo Bílá nemoc? - tak se ptá olomoucký šéf činohry Karel Novák v zajímavém rozhovoru, který s ním

měl redaktor Kultury v 17. čísle. Člověku se přímo vnucuje na otázku odpovědět otázkou: "A cožpak Nezvalova Atlantida není právě z toho druhu her, po jakých volá a jaké chce hrát Karel Novák?" Je záslužné upozornit, co vše nám chybí, ale ještě záslužnější by bylo nenechat ležet ladem to, co máme a co hrám Čapkovým v myšlenkové odvaze a básnickém výrazu myslím, nezadá! Stín nezdařené premiéry, zdá se, odstavil do stínu i dílo Nezvalova."

/ DIVADELNÍ NOVINY č.15,
28.5.1958 - str.7 /

x

GENERACE NEBO "GENERACE"

Do ankety literárního měsíčníku KVĚTEN o problémech mladé literární generace poslal příspěvek i "stalinista" literární theoretik Jan ŠTERN. Byl členem prověřovací komise ve SČS, literárně se odmlčel mezi lety 52-54. Z jeho článku citujeme:

"Mladá generace? Ano, ale jaký má program! Má program celé skupiny mladých básníků a recitátorů, kteří vystoupili v divadélku

Práce s přitažlivým heslem: UNAVENÍ HRDINOVÉ? Nebo má program:

/Navrtat mraky. Padat dolů./ Za rudým květem běžet k polu./ A ůrvat aspoň metr, aspoň hrst / země, již dosud nedotkl se lidský prst./

Co přirozeně a pochopitelně spojuje většinu mladých umělců/nebo adeptů umění/, to je po XX. sjezdu KSSS odpor k schematismu, šablonovitosti, cukrátkovému optimismu atd. - prostě k vlastnostem, které pokřivovaly růst realistického umění. Avšak tento odpor je chabým poutem! Pouhá negace nestačí k tvorbě - ba ani k radikální likvidaci toho, co chce negovat. A právě tady, na této křižovatce, jak se vyvíjí, se cestou rozcházejí.

Jsou mladí umělci, kteří mají na skutečnost asi takýto, podle mého, čítankově schematický pohled: Na milost lze podle nich vzít socialistické umění jen asi do roku 1948! Poté nastalo panství kultu osobnosti a všechno, co vzniklo, bylo kýč, schéma kožen-

kový realismus, paumění
a v nejlepším případě
umělecký omyl mistra.

Já si zase myslím, že soud času nebude tak krvelačný ! Naopak jsem přesvědčen, že jepičí život budou mít kategorické soudy dnešních vševědů, kteří přeslišké a umělecké snažení oněch let udělali prostě škrt. Címpak se liší od oněch „vulgariátorů“, kteří se stejnou hloupou nafoukavostí dělali krátce po Únoru 1948 rázný uder-
nický škrt přes „zetle-
lé“ umění svých starších druhů? A ještě směšnější je, když takový obrazoborec a NOVÁTOR, kterému snad ani Gorkij není dost opravdovým umělcem, naletí modě, jež je stejně mladá a poctivá jako padesátiletá matrona.

Přál bych těmto dvacetiletým vševědům, aby je aspoň jednou v životě inspirovaly ty myšlenky a city, které daly do plachet našemu umění na jaře 1948! Věru, to nebyla špatná inspirace. A ne pyšnit,

ale do krve rdít by se
měl dnes každý, kdo tehdy jako umělec zůstal
lhostejný. Kritisovat
a ne vynášet jako pří-
klad umělecké charakte-
rnosti bychom měli to-
ho, kdo tehdy mlčel,
protože neměl co říci,
protože jeho duševní
stav byl chaos z revo-
luce, která ho ohromi-
la. A my naopak dáváme
takové lidi za příklad
umělcům, kteří se v té
době bez výhrad pustili
do díla a snažili se
rázem rozřešit ukoly,
s nimiž se budeme potý-
kat ještě po desetiletí.

Zůstane hrdostí mnoha z nás, že jsme s revoluční dobou nekolabovali, ani nekoketovali, ale že jsme ji žili.

A já nevidím žádnou propast - nýbrž spřízněnost dejme tomu mezi Sotolovým Kolumbem z roku 1957 a Skálovým Skřivanem z tolik vykřičeného „Máje země“ z roku 1949. Právě tak jako nevidím ža-
dnou propast, nýbrž spří-
zněnost mezi bledými Do-
miniky předunorových dní
a unavenými hrdiny dneš-
ka !”

/KVĚTEN 8.9 /květen 58/
str. 470 - 471 /

x

SLÁVA A BÍDA MODERNÍ KARIKATURY

"Italové jsou toleran-
tní. Jejich populární
kreslíř Verdini z po-
litického kreslíře fa-
šisticky orientované-
ho se stal dnes popu-

lárním kreslířem komu-
nistického tisku. Niko-
mu to celkem nevadí.
/ Nebudu ale zabíhat
příliš do podrobností,
neboť móda převlékání
kabátu podle počasí ne-
ní ani u nás neznámá."/

/ Z článku Švatopluka
PITRA v KVĚTNU č. 8
/ duben 1958 / str.
417 - 421./

& & &

ZE ZÁPISŮ V KNIZE NÁVŠTĚV V ČESKOSLOVENSKÉM PA- VILONU V BRUSELU:

"Ukazujete zde něco, co lidem doma nedáte." -
"Jestliže u vás vládne takový blahobyt a ráj,
proč tolik tisíc lidí od vás uteklo a utíká?"
- "Dávám přednost svobodě." - "Je to sice hez-
ké, ale je to ukázka bolševického kapitalismu."

& & &

Základem komunistické diktatury je nekritická
neomylnost. Režim, který se bojí kritiky a sa-
mostatně myslících jednotlivců, sám sebe od-
suzuje.
T. G. MASARYK

& & &

AUTOŘI ČTVRTÉHO SVAZKU ARCHY :

Karel ERBAN / Mnichov / - Jan JANICH / Mnichov /
- Antonín KRATCCHVIL / Mnichov / - Oldřich TO-
MAN / Mnichov / - Pavel Š. VLAŠÍM / Solnohrad /
- Miloslav ZLÁMAL / Toronto /

& & &

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil). Grafická úprava Mir. Šašek. DM 5.—.

Hana Šklíbová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peníz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNIČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Řada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: Kozich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Řada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie (I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Svazek

5

MNICHOV 1958

Ročník 1/33

Ivan J E L Í N E K :

PÍŠŤALA

Zvučí a koří se
a stoupá k tvému klínu
ten štíhlý nástroj hudby dyšné.
Melodie přesné, pyšné
skrz noc, naveskrz hlínu
pěje dech, modlí se.

Pod prsty proudit dává
hudbě mízne
- tak vysoko
jak ptactva tvého křik;
jak hluboko
tvých hadů syk -
tobě bělořízné.
Dutiny direk ohmatá
rytmem a dechem.
Hudbou tě rozpoznává,
rtů též spěchem.

Očima direk dokořán
k tobě volá dolů,
jde, za bezedno hledí.
Jak stoupáš k nám,
oči zvučícímu styolu
ucepe, by neoslep' tvou spěží.

& & &

Juan Ramón J I M É N E Z :

PLATERO A JÁ

/ Andaluzské elegie. /

// Přebásnil JIŘÍ KOVTUN //

Platero, můj stříbrošedý osel, je malý, vlasatý, měkký a při doteku tak hebký, že se zdá, jako by byl celý z vaty a neměl kostí. Jen zřítelnice jeho očí jsou tvrdé, jako dva chrobáci z černého křišťálu.

Nechám-li ho volně pobíhat, jde na louku a vlažnými usty se laská s růžovými, modrými a žlutými kvítky; sotva se jich dotýká. Zavolám tiše: Platero ! A přiběhne ke mně svěžím, drobným poklusem, takže slyším zvonění, jako by se smál a jako by se v dálce ozývala rolnička. Shltne všechno, co mu dám. Chutnají mu pomeranče a mandarinky, muškátové hrozny, které jsou ambra sama, nachové fíky s křišťálově jasnými kapkami medu. Je hebký a něžný jako hošík, jako děvčátko..., ale ve svém vnitřku pevný a suchý jako z kamene. Když se na něm v neděli projíždím ulicemi na konci vesnice, postávají liknaví vesničané, oblečení do svátečních šatů, a pozorují ho: je z oceli!

Z oceli... z oceli a zároveň z měsíčního stříbra.

HRŮŽA

Měsíc nás provází, veliký, okrouhlý a čistý.

Na snivých lukách vidíme nezřetelně jakési černé kozy uprostřed ostružinových keřů. Kdosi němý se ukrývá, než přejdeme. Nekonečně vysoký mandlovník na svahu, obalený sněhem květů a měsíčního světla, s vrcholkem v bílém oblaku, střeží stezku, posypanou březnovými hvězdami. Voní pomeranče... Vláša... a ticho...

Zakletá cesta... ach, Platero, jak je zima !

Platero kluše do potoka - nevím, zda sám má strach, nebo je jen nakažen mým strachem - šlape na měsíc a drtí jej na střepiny. Je to, jako by se rozvířila kytice křišťalových růží, které chtějí zastavit jeho klus.

Platero kluše stále do kopce, stáhl hřbet, jako by chtěl kohosi dohonit. A cítí už hebkou vůni blízké vsi, přestože se zdá, že k ní nikdy nedorazíme.

MRCHOVIŠTĚ

Umřeš-li dříve než já, Platero, nepoveze tě obecní vyvolavač na káře k velkému močálu, ani ke strži v horách jako jiné chudáky osly, které nikdo nemá rád. Cestující, kteří spěchají o šesté na stanici do San Juanu, se nebudou dívat na tvá krvácející žebra, rozdrásaná havrany a podobající se vraku lodi před tmavým a žhavým západem slunce. Ani nebudeš, tuhý a opuchlý, mezi shnilými mušlemi v jámě strašit děti, které se odvážně a zvědavě naklánějí přes okraj jámy, přidržující se větví, na podzim, když se odpoledne vydají do lesa a jedí pražená piniová jádra.

Buď bez starosti. Pochovám tě na zahradě v La Pina pod velkou pinií, kterou máš tak rád. Budeš se i nadále účastnit radostného a jarého života. Budou si u tebe hrát děti a děvčátka budou čít na nízkých stoličkách. Budeš poznávat verše, které mi dává samota darem. Budeš slyšet

zpěv děvčat, peroucích prádlo u pomerančovníků, a do tvého věčného klidu bude zaznívat skřípot studny. A celý rok budou stehlíci a pěnkavy stavět stříšku hudby v zeleném vrcholku, mezi tvým spánkem a věčně modrou oblohou v Mogueru.

NÁVRAT

Ve dvou, obtěžkáni nákladem, jsme se vraceli z hor: Platero s majoránem, já s kosatci.

Nachylovalo se dubnové odpoledne. Zlatý křišťál na západě se změnil ve stříbro; hladká, lesklá alegorie z bílých lilií. Potom se objevila široká obloha jako průzračný safír, který se proměnil ve smaragd. Smutný jsem se vrátil domů.

Když nadešla modrá hodina, bylo vidět s návrší třpytící se věž vsi, korunovanou pestrými taškami, a bylo v tom pohledu cosi významného. Zblízka se věž podobala sevillské Giraldě, zahlednuté v dálce, a moje touha po velkých městech, plná jarního neklidu, pociťovala melancholickou útěchu.

Návrat - - - odkud, kam a k čemu ?

Ale kosatce, které jsem nesl, voněly silně v modrém chladu nadcházející noci; vůní tím pronikavější a neurčitější, že nebylo vidět květ, z něhož prýštila - květ, který sestával jen z vůně a v samotě stínů mámil tělo a duši. Jsi jako lilie ve stínu, moje duše, řekl jsem. A náhle jsem myslil na Platera. Přestože šel podle mnou, zapomněl jsem na něho, tak velice patřil k mému tělu.

SVOBODA

Díval jsem se, zaploubán, na květiny u cesty,

a náhle jsem spatřil malého, jasného opeřence, který nad velkou, zelenou lučinou neustále rozevíral rychlá a pestrá křídla. Pomalu jsme se blížili. Vpředu já, za mnou Platero. Bylo tam stinné místo, ke kterému chodí ptáci pít, a několik zrádných chlapců jim nastražilo síť. Smutné vábení zaznívalo z bolesti ptáček a přivolávalo z éteru jeho bratry.

Bylo jasné a čisté jitro, prosycené modří. Zlatý vítr od moře, který kymácel vrcholky stromů, přivíval z nedalekého piniového háje lehký koncert nadšených trylků. Zpěv přicházel a vzdaloval se, neustával. Ubohý, nevinný koncert, tak blízko u zlého srdce.

Vsedl jsem na Platera a v ostrém cvalu jsme vystoupili k piniovému háji. Podolistěnou kopulí jsem za zpěvu tleskl do dlaní. Platero, mnou nakažený, vykřikl jednou, dvakrát, tak drsně, jak jen mohl. Ozvěna odpověděla hluboce a zvučně jako ode dna veliké studně. Ptáci za zpěvu odletěli do jiného háje. Za zlořečení, které za námi posílaly zlé děti, se Platerova měkoučná hlava dotýkala mého srdce, až se mi rozbolela hrud.

PŘÁTELSTVÍ

Dobře si rozumíme. Nechám ho jít, jak se mu zlíbí, a on mě nese, kam chci.

Platero ví, že když přijdeme ke známé pinii, jdu k jejímu kmeni a rád jej hladím a obrovskou světlou korunou se dívám k nebi; ví, jak mě oblažuje malá stezka, která vede zelení k starému zřídlu; ví, jaký je to pro mě sváteční pohled: dívat se na řeku s kopce, porostlého piniemi, který mi svým lesíkem z vysokých kmenů připomíná klasické krajiny. Cítím se v bezpečí na jeho hřebě a upadnu-li do dřímoty, naskytne se mi při procitnutí milý pohled.

Jednám s Platerem jako s dítětem. Je-li cesta nerovná a působí mu námahu, sestoupím, abych mu ulehčil. Líbám ho, škádlím ho, zlobím ho. Ovšem že rozumí, že ho miluji, a nic mi nezazlívá. Tolik se mi podobá, tolik se nepochodí ostatním, že už dokonce věřím, že mívá stejné sny jako já.

Platero se mně daroval jako vášnivé děvčátko. Proti ničemu se nezpěčuje. Ví, že jsem jeho štěstí. Prchá dokonce před osly a před lidmi.

MALÁ SOUCHOTINÁŘKA

Seděla vzpříma na nuzné židli, s bílým a matným obličejem - jako ohmataná tuberosa ve studeném, bíle omítnutém přístěnku. Lékař jí nařídil, aby šla do přírody, do slunce tohoto ledového května; ale ubožačka nemohla.

Když přijdu na most, pane, a vy víte, jak je to blízko - už se dusím...

Dětský hlásek, tenký a zlomený, zněl unaveně, tak jako někdy v létě doznívá vánek.

Nabídl jsem jí Platera k malé projížďce. Na jeho hřbetě, jak se tam smál její ostrý, malý, zmírající obličej, který sestával jen z černých očí a bílých zubů! Ženské vyšly přede dveře, aby nás viděly projíždět. Platero šel pomalu. Věděl, že nese křehounkou lilii z bílého křišťálu. Děvčátko v bílém řádivém uboru Panny Montemayorské s červenou šerpou se podobalo andělu, který prošel touto vsí na cestě k jižnímu nebi.

ZPĚV CVRČKŮ

Platero a já známe zpěv cvrčků dobře z nočních potulek.

První píseň cvrčka při setmění je nejistá, tichá a drsná. Mění ton, učí se sám od sebe - a

potom to stále více stoupá, nalézá správné místo, jako by to hledalo souzvuk dějiště a času. A vtom - hvězdy už stojí na průzračně zeleném nebi - nabývá zpěv melodické sladkosti volně klimbajícího zvonku.

Chladné nachové vánky přicházejí a míjejí, květy noci se plně otevírají a rovinou bloudí čistá božská vůně z modrých lučin - nebeských i pozemských. A cvrčkův zpěv mohutní, naplňuje celou zemi, je jako hlas temnoty. Už nekolísá a nezmlká. Prýštic sama ze sebe, je každá nota blížencem jiné; sbatření tmavých křišťálů.

Radostně plynou hodiny. Není války ve světě a vesničan klidně spí a vidí nebe v hloubce svého snu. Snad bloudí milenci v popínavých rostlinách podle zdi, zmámaní, oko v oko. Fazolová pole posílají do vsi poselství něžné vůně, odkudsi z upřímného, nahého mládí. A obilí se vlíní, zelená se v měsíčním světle a vzdychá ve větru. Jsou dvě hodiny v noci, tři, čtyři...

Zpěv cvrčků, nesmírný, plný a zvukný, se ztratil. A zde je opět ! Ó zpěve cvrčků za časného rána, když Platero a já se zimomřivě vracíme domů na bíle orosené stezce! Měsíc zapadá, ospalý a zarudlý. V této chvíli je píseň cvrčků opilá měsícem a hvězdami, tajemná, čarovná a marnotratná - a velká smutná oblaka se žalostným okrajem bledé modři vyzdvihují den z moře.

NEDĚLE

Stále a stále, hned zblízka, hned zdálky, je slyšet pronikavé cinkání zvonku v obloze tohoto svátečního rána; jako by všechna ta modř byla z křišťálu. A zdá se, že pole, která už postonávají, se oblékají do pozlátka za zvuků velkého, rozkvétajícího zvonění.

Všichni, dokonce i hlídači, šli do vsi shlédnout

procesí. Zůstali jsme sami - Platero a já. Jak je nám dobře uprostřed tolika míru a čistoty ! Pustil jsem Platera na vysokou louku a lehl jsem si s knihou v ruce pod pinií, která je plná neodlétajících ptáka.

V tichu mezi dvěma údery zvonku je cítit vnitřní žár zářijového jitra. Černozlaté vosy obletují vinný keř, ověšený velkými muškátovými krozný. Motýli, které si pletu s květinami, se zdvihají k novému letu a jako by prožívali znovuzrození v metamorfose barv. Samota je jako velká myšlenka ze samého světla.

Čas od času se Platero přestane pást a dívá se na mě.

Čas od času přestanu číst a dívám se na něho.

GRANÁTOVÉ JABLKO

Jak je hezké toto granátové jablko, Platero ! Aguedilla mi je poslala, vybrala je mezi nejlepšími. Žádný jiný plod mi tolik nepřipomíná čerstvou vodu, jež je jeho potravou. Téměř puká mohutností a svěžestí svého zdraví. Máme je sníst ? Platero, jak příjemně suchou a nahořklou chuť má jeho nepoddajná slupka, tvrdá a přilínavá jako kořen u země. Teď ochutnáme první sladkost zrněk, které utkvívají na slupce, ranní červánky, z kterých se staly malé rubíny. A teď, Platero - tahá dužina, zdravá a nedotčená, vybraný poklad jedlých ametystů, plný šťav a sil, jako srdce mladé královny. Jak je plné ! Vezmi a jez ! Jak lahodné ! S jakým požitkem se zuby zarávají do bohatého, jarého plodu ! Počkej, nemohu mluvit. Dodává chuti stejný vjem, jaký pociťuje oko, jež zbloudí v labyrintu neklidných barev kaleidoskopu. Tak, teď jsme je snědli.

Už nemám žádné granátové stromy, Platero - a tys ty mé neviděl na dvoře před vinným sklepem. Chodívali jsme tam často odpoledne... Přes zborcené zídky byly vidět dvory domů, jež všechny měly svůj vlastní půvab, a otevřená krajina a řeka. Bylo slyšet trubky celníků a tlukot kováren v Sieře... Byl to objev vesnické krajiny, jež nebyla má, v dokonalosti každodenní poesie. Slunce se sklánělo a granátové stromy se zažíhaly, podobné bohatým pokladům, vedle studny ve stínu, kterou se chystal roztrhat svými kořeny fíkovník, plný ještěrek.

Granátové jablko, ty jsi plod Moqueru a honosíš se na jeho erb. Granátová jablka, otevíráte se vtríc granátově rudému západu slunce, granátová jablka v zahradách, v tichých hlubokých údolích, plných potoků, kde - jako v mých myšlenkách - růžová obloha prodlévá až hluboko do noci.

OZVĚNA

Krajina tak osamělá, že se zdá, jako by tu neustále někdo byl. Myslivci, kteří přicházejí z hor, zde zrychlují krok a vystupují na svah, aby se rozhlédli. Říká se, že zde na svých potulkách nocoval lupič Parrales... Červená skála stojí proti východu, a nahoře se občas ukáže ve večerním šeru pod žlutým měsícem obrys zbloudilé kozy.

Žluté, zelené a růžové úlomky oblohy se obrážejí v luční mokřině, jež vysychá jen v srpnu, jejíž zrcadlo je však skoro slopé, zkalené kameny, které chlapci házeli po žabách a jimiž šumivě rozvířovali vodu.

Zastavil jsem Platera v zákrutu cesty, vedle rohovníku, který zahraňuje příchod k louce a jehož černé, suché plody jsou křivé jako turec-

ké šavle; rukama utvořil jsem trychtýř před ústy a zavolal jsem proti skále: Platero !

Skála dala suchou odpověď, poněkud zastřenou dotekem blízké vody: Platero !

Platero rychle obrátil hlavu, napřímil ji, připraven vyrazit poklusem a třesa se na celém těle.

Platero ! Znova jsem zavolal proti skále.

Znova skála odpověděla: Platero !

Platero se podíval na mě, na skálu a s poodhrnutými rty vyrazil nekonečný výkřik proti zenitu.

Skála vykřikla s ním, dlouze a temně, s dlouhým dozníváním.

Platero vykřikl znova.

A znova vykřikla skála.

Tu se Platero zachmuřil, svéhlavý a pobouřený jako podmračný den, a chtěl se vytrhnout a opustit mě; s tichými slovy jsem ho odváděl a uklidňoval, takže ozvěny jeho výkřiků zůstávaly samy mezi kaktusy.

SVÍTÁNÍ

Když v zímě v pomalých časných ranních hodinách bdělí konouti spatří první růže svítání a galantně je pozdraví, Platero dlouze vykřikne; vyspal se dosyta. Jak sladce se mi jeví jeho daleké procitnutí v nebeském světle, které proniká skulinami přístěnku. I já si přeji dne a v měkké posteli myslím na slunce. A myslím na to, jaký by byl chudáka Platera stihl osud, kdyby se nebyl dostal do mých rukou, nýbrž do rukou zelinářů, kteří i ve tmě po ojíněných opuštěných cestách chodívají do hor krást piniová

jádra, nebo do rukou urousaných cikánů, kteří své osly natírají barvami a dávají jim arsenik a vpichují jim špendlíky do uší, aby nepadli.

Platero znovu křičí. Zdalipak ví, že na něho myslím? Tak či tak. Myšlenka na něho je mi v něze nadcházejícího dne tak příjemná jako svítání samo. A bohudík, má stáj, která je teplá a měkká jako kolébka a tak láskyplná jako moje myšlenky.

VĚNOVÁNÍ PLATEROVI V MOGUERSKÉM NEBI

Můj sladký, cválající oslíčku, který jsi tak často nosíval mou duši - jen mou duši - hlubokými cestami mezi slézem, fíkovníky a zimolezem, tobě patří tato knížka, která mluví o tobě, teď, když už tomu rozumíš. Jde za tvou duší, která se popásá v ráji, s duší našeho kraje kolem Mogueru, který s tebou zřejmě vstoupil do nebes; na hřbetu této knížky jede má duše, a je cestou do nebes mezi kvetoucím ostružiním den ze dne lepší, mírnější a čistší. Když se nachyлуje odpoledne, chodívám zahradou mezi strnady a květy pomerančovníků poamlu a zamyšleně k pínii, jež tvou smrt ukolébává ve spánek. A vím, že jsi, Platero, šťastný na své louce plné věčných růží a vidíš, jak se zastavuji u žlutých lilií, jež vypučely ze tvého zetlelého srdce.

BAJKA

Už od malička, Platero, jsem míval instinktivní hrůzu před moralisujícími bajkami, stejně jako před kostelem, před Guardia Civil, před torrery a tahací harmonikou. Zvířata, kterým autoři bajek kladli do úst hlouposti, jsem stejně neměl rád jako zvířata v tichu čpících skleněných skříněk v hodině přírodopisu. Každé slovo, které vyslovila, to jest: které vyslovil:

nějaký ten zachlazený, hekající, sežloutlý pán, mně připadalo jako skleněné oko, jako drát v křídle nebo jako umělá větev. Později, když jsem v Huelvě a v Seville viděl ochočená zvířata v cirkusu, se opět jako noční můra vynořily z mého dětství staré bajky, na které jsem zapomněl jako na úkoly, odměny a opuštěnou školu.

Když jsem vyrostl, Platero, usmířil mě básník Jean de la Fontaine, kterého jsem před tebou tak často jmenoval a citoval, s mluvícími zvířaty. Někdy se mi zdálo, že jeho verš je skutečně hlasem vrány, holuba nebo kozy. Ale nikdy jsem nečetl morálku, tento suchý chvost, tento popel, toto pero, jež vypadlo ze závěru bajky.

Je jasné, Platero, že nejsi osel v obyčejném slova smyslu, ani takový, jak jej definuje slovník Španělské akademie. Jsi takový, jak tě znám a jak ti rozumím: máš svou řeč, ne mou, právě tak jako já nemám řeč růže a růže nemá řeč slávy. Nemusíš se tedy bát, jak sis to snad myslil nad mými knihami, že z tebe udělám žvatlavého hrdinu nějaké bajky a že tvých zvuchých slov zneužiji k vymyšlenému rozhovoru s liškou nebo pěnkvou, abych z nich vyvodil chladný a ješitný návod k použití, psaný kursivou.

Ne, Platero...

& & &

Nic není tak protivné lidu, jako všu-
dy přítomná vláda, která mu přikazuje,
c o č í s t, c o ř í k a t a
j a k m y s l e t.

THOMAS MACAULAY

Dr. Antonín K R A T O C H V I L :

MLČÍČÍ BÁSNÍK

/ K 80. narozeninám Jakuba Demla /

Novodobá katolická literatura zasáhla především dvěma směry do dějin moderního českého písemnictví a celé kulturní oblasti. Před první světovou válkou byla to Katolická moderna, která si vytýčila jako programové heslo „renesanci křesťanské literatury a umění“; představitelé této skupiny, soustředění kolem revuí Museum a později Nový život, nazvané podle Dantovy básně, byli mladí katoličtí kněží, vysoce vzdělaní a sběhlí v západních literaturách: Karel Dostál-Latinov, Sigismund Ludvík Bouška, Xaver Dvořák a konečně i Jakub Deml. Členem této družiny se stal před svou smrtí i Julius Zeyer, který v Novém životě otiskoval svá vrcholná díla: Zahradu mariánskou, mariánskou Legendu o rytíři Albánu a mysterium Pod jabloní. Ke Katolické moderně se hlásil i mystický sochař František Bílek. Mystická zanícenost a františkánská pokora přiblížila i Otakara Březinu a Miloše Martena k tomuto směru.

Druhou, volnou však literární skupinu, která vystoupila po skončení první světové války, vedli laici - především Jaroslav Durych. Byla typickým zjevem protireformačním, bystře polemickým, stojícím vždy ve střehu chránit katolickou kulturu. Vycházela z obnovy tomismu ve filosofii a z poetiky abbé Brémonda. Rovněž tato skupina, soustředěná kolem několika kulturních a filosofických revuí, se dovolávala autority Březinovy.

Arne Novák ve svých Dějinách k tomu poznamenává: „V Březinově básnickém díle se ozval, po prvé od

Zeyerových dob a proto k překvapení českého vzdělanstva, kulturní a myšlenkový prvek katolický. Od mladistvé hluboké záliby pro církevní liturgii, jevící se hlavně v okruhu metaforickém, postoupil básník k studiu katolické mystiky, která mu přispěla při myšlenkovém přerodu; ucta ke katolické církvi, jejímu umění, její ideové soustavnosti a zvláště k její sociální organizaci si zachoval trvale. I nehlásili se k němu katoličtí spisovatelé neprávem jako k svému duševnímu otci." Potud Arne Novák.

Jakub Deml nadchl se pro oba směry. Vytvořil v jejich duchu několik děl, ale nakonec se rozešel jak s Katolickou marnou a jejími dědici, tak i se španělským jesuitismem Jaroslava Durycha. Zůstal absolutně svým, nezávislým v umění i v církevním životě. Avšak zájem o mystiku, který vyvolala Katolická moderna, a jiskřivá polemičnost v otázkách národní kultury, kterou vyvolal Durychova skupina, se stále slučovaly v jeho díle. Demlův boj za úplnou nezávislost označil Jaroslav Kunc jako "zálibu v póze psance literatury a společnosti".

Deml a Durych jsou dva básníci, kteří nejplněji ztělesňují katolickou myšlenku v české literární přítomnosti. Tuším, že to byl Arne Novák, který poukázal na rozdíl mezi spisovateli, kteří vyšli z Otakara Březiny. Rozdíl bývá obrazně určován jako propast mezi gotikou a barokem, při čemž Deml, duše nesložitá a prostá smyslnosti, zato však nadaná intuicí a visionářstvím, představuje živel gotický.

Do literatury vstoupil Jakub Deml články a básněmi v revuích Katolické moderny Museum a Nový život. V Museu otiskl první variaci k cyklu mystických obrazů "Otčenáš" od Františka Bílka, který rovněž tento cyklus po prvé v tomto časopise publikoval. Knižní vydání "Slovo k Otčenáši Františka Bílka" vyšlo 1904. Kniha není jen

lyrickou improvisací a vyýkladem díla, ale i svědectvím o splynutí umělce slova s výtvarným geniem. Stejně hluboce pronikl Deml i do díla Felixe Jeneweina. Albert Vyskočil o tom napsal:

"Síla ale i známost o básnickém vidění ho uschopňuje, aby poznáváje výtvarnou expresi svých snů ve vidinách Jeneweinových, vyložil a objevil jeho dílo, ono umění, jehož byl jakoby účasten a které je z věcí nadobro nedostupných řečem výtvarné kritiky, jež tu "viděla" jen zmenšenou českou versi prázdnoty a střízlivosti obrovských kartonů Anselma Feuerbacha."

Kniha "Dílo Felixe Jeneweina" dosáhla několika vydání, která patří ke skvostům našich bibliofilských tisků.

Význam Demlův pro historii literatury tkví především v básnictví a v básnictví v próze, v jeho "knihách prosaické lyriky". Již ve sbírce mladistvé lyriky Notantur lumina, která vyšla 1907 ve Staré Říši u Josefa Floriána, a o deset let později pod názvem "První světla", nacházíme verše tvářícího symbolismu, nenuceného náboženského pathosu i františkánského zaujetí přírodou. Vnější realita je básníkovi namnoze symbolem pro nevyzpytatelné děje lidské duše. Jeho další sbírky Pohádka, biblický lyrický dialog Váštec, nebo Štědrý večer - či básně otiskované v jeho denících Šlápěje - zůstaly v ideovém zaujetí okruhu první sbírky. Roku 1938 dostal Jakub Deml státní cenu za knihu České verše, které jsou namnoze výběrem Demlovy poesie od roku 1907 až 1938. Je to intimní životní lyrické účtování.

Vedle Českých veršů - trvalou pozornost literárních historiků i prostých čtenářů - budou poutat dvě knihy prosaické lyriky: "Moji přátelé" -

básník tím méně květiny, kniha vyšla po prvé 1913 - a Miriám - po prvé na knižním trhu 1916.

Kniha Moji přátelé jsou apostrofy květin, polních bylin i stromů a jejich "sester na horách i lukách".

"Jak je ti jitroceli o polednách tam nahoře ve Tvém minaretu ?"

O této knize bylo napsáno mnoho a Deml se jí postavil mezi představitele českého básnického expresionismu. Dokonce před rokem ohlásilo nakladatelství Československého spisovatele její nové vydání. Byla by to první Demlova kniha od komunistického puče, avšak dosud nevyšla.

Druhá Demlova vrcholná kniha Miriám za komunistické éry nevyjde určitě. Je to zpověď milostné něhy. A je to přes všechnu skrývanou symboliku prolínající se do visí mrtvé sestřičky - poesie mariánská, ale ne taková, jak ji známe u Zeyera, Durycha či Karla Schulze. Jemně zastřené obrazy, jako by pod závojem slov, ukazují cestami duše ženy, cestu k Bohu a tím k jeho Matce, Matce krásného milování. Tuto spirituální erotiku knihy Miriám v českém katolickém básnictví nikdo nepřekonal. Je to podle slov tehdejší literární kritiky "Šalomounova Píseň písní přenesená do krajinných představ a dojmů moravských".

Určitou předzvěstí surrealismu v české básnické próze jsou Demlovy knihy napsané těsně před první světovou válkou, Hrad smrti a Tanec smrti. Na pozadí těžké gotické dekorace vystávají visionářské obrazy smyslu života i smyslu umění.

Od roku 1917 až do roku 1941 vydával Jakub Deml deníkové publikace, které nazval prostě Šlépěje. Vyšlo jich 26 svazků. Obsahují nejen Demlovu korespondenci s významnými literárními kritiky, básníky i politiky, ale také poesii, pró-

zu i překlady. Svou formou se mnohdy podobají deníkům francouzského katolického spisovatele Leona Bloye. Literární, osvětovou i církevní kroniku zachytil v knihách Rosnička, Můj očištěc, Tepna a v řadě dalších; ale i v těchto knihách zůstává básníkem. O Rosničce v symbolu čteme:

"Zeleň její má takovou svěžest rajskou, že nás vždycky překvapí; a když jiní tvorové umikají a prchají do svých ukrytů, bojíce se bouře, rosnička si zpívá, sama samotinká."

I tyto knihy jsou knihy poesie - "poesie rozevláté do deníkových poznámek, dedikací, dopisů přátelům i nepřátelům a do přípisů kancelářské hierarchií." Do této oblasti se druží i Demlovy sokolské svazky: Sokolská čítanka, Česno a Sestrám.

Poněkud stranou stojí v Demlově tvorbě kniha "Mé svědectví o Otakaru Březinovi", která vyšla roku 1931 a dva roky po té edice "Listy Jakuba Demla Otakaru Březinovi". Ve "Svědectví" soudí Deml Březinovými slovy celý národ. Proti této knize vystoupil i F.X. Šalda, který jinak vysoce cenil Demlův básnický zjev. Ve svém Zápisníku z roku 1932 otiskuje Šalda ze své korespondence s Demlem jeden dopis Jakuba Demla, na němž ukazuje, že Březinův soud v Demlově knize o Šaldovi je paradoxem. Dnes ovšem ten spor patří minulosti.

Rovněž se tak často úmyslně zveličovalo nedorozumění Jakuba Demla s církevní hierarchií. Též všichni vedoucí představitelé Katolické moderny i její pozdější stoupenci měli svá nedorozumění, ať to byl Xaver Dvořák kvůli Mistru Janu Husovi, nebo Karel Dostál-Lutinov, případně i Jindřich Šimon Baar. Tyto boje spíše ukazovaly

na zdravé demokratické tendence v Církvi.

Paradoxem zůstává dlouholeté přátelství Jakuba Demla s Vítězslavem Nezvalem, který pravidelně přijížděl za Demlem do Tasova a zvláště v období okupace u něho pobýval. Nezval, nucen asi režimem, chtěl po puči zneužít Demlova přátelství a přemluvit ho, aby vstoupil do schismatické Čepičkovy Katolické akce. Deml odmítl a proto musel zůstat mlčícím básníkem ve své vlasti.

V zahraničí však jeho básně vycházely a vycházejí neustále. Závěrem uvedeme jednu starší Demlovu básně ze Želivanova sborníku české mariánské poesie, který vyšel v edici VIGILIE v Římě:

NEBOŤ JSOU DĚTI...

Zrcadlo dětských očí - Matko mého Pána,
dej, ať smím se dívat v neběskou krásu Tvou
tak jako kvítka polní po teplé noci zrána
dívá se v oči slunce tvářičkou zrosenou.

City mé, rosu srdce, paprsků svých rač rety
vyssát až do posledních, nejdražších krůpějí,
potom však Ježíšovu proměn je Krví v Květy,
které jen svatou láskou hoří a upějí.

Z Andělů svých pak jeden na cestu ať je hodí -
známou jen poníženým, anebo také tam,
kudy jen opuštěné, plačící děti chodí,
Maria, neboť jsou děti nevědoucí už, kam.

& & &

Známý sovětský spisovatel POPOWSKI byl vyloučen ze Svazu sovětských spisovatelů.

NÁČRTEK PSYCHOLOGICKÉHO POJÍMÁNÍ DĚJIN

Historie, taková, jak se pojímá zpravidla dnes, spočívá na tom postulátu, že jest možno, aby historické události byly poznány samy o sobě, že každá z nich ustavuje jedinečný zjev, jenž se musí jevití tímž způsobem a v téže tvářnosti všem lidem.

A přece při událostech nejstarších - což bývá pro řídkost zpráv - jako při událostech nejnovějších - což bývá pro našbytek zpráv - souhlasnost bývá výjimkou. Bývá pravidlem rozbihavost, různost mínění. Přes to, místo aby se poznala tato různost jako základní a obecně nenapravitelnou, nepřestává se udržovati domnění, že ten neb onen fakt ustavuje skutečnost jedinou, při níž se některého dne přec jen nabude shody.

A nebývá to v úsudcích o hodnotách nebo ve vysvětleních, jež odvážně formuluje, že historie se rozdrobuje v odpory, ale i v určování míst, dat, počtu a jiných „realit“, tak zvaných oddělitelných a poznatelných způsobem objektivním.

Ve velmi stručné a úhrnné studii, která následuje, pokusíme se ukázati, že při těchto otázkách o místech, datech, počtu, právě tak jako při vysvětlování skutečností minulosti a při úsudcích o hodnotách, historie nemůže dospěti k jedné a harmonické koncepci svého předmětu, leda když se postaví odhodlaně na půdu psychologickou, a když připustí, že všechny tyto „historické reality“ nejsou poznatelný o sobě, že každý subjekt myslící činí si z nich pojetí relativní a proměnné, a že, ještě jednou, dosáhne-li se čas od času na tom neb onom historickém zjevu relativně všeobecné shody, bývá to výjimkou a ne pravidlem.

Tuto předmluvu jsme přeložili celou. Pak spisovatel Léon Bopp v jedné francouzské revui rozvedl tyto nauky konkrétně na místa, doby /data/, počet, vysvětlování a hodnoty. Chtěl ukázat, že historická topografie, chronologie atd. jsou toliko relativné, nepřístupné objektivnímu poznání. Že jest množství historických událostí, o nichž nemůžeme říci, kde a kdy se sběhly, že jest mnoho historických osobností, o nichž se neví správně, kde a kdy se narodily. Dokumenty si často odporují. Určí se kdy správně vlast Homérova, teď, kdy se znova věří v jsoucnost jednoho básníka tohoto jména ?

BOPP: Namítne se nám, že si hrajeme slovy, a že ať už tak nebo jinak nebude nikdy možno připustiti, aby někdo byl narozen jednou na několika místech. Taková kritika spočívá právě na postulátu, že můžeme tato místa, data, atd. poznati objektivně a že jsou tu reality neodvislé od způsobu, jímž je chápeme.

MYSELF: Fakta historická předně j s o u, a proto můžeme je objektivně poznati, neboť jsou to reality neodvislé od způsobu, jimiž je chápeme.

BOPP: Historikové mohou studovati dějiny jen subjektivně. Jest více pravd, čili, jest tolik pravd možných, kolik historiků.

MYSELF: Kdyby nedělal vědu, kdyby prostě hledal pravdu, vyjádřil by to, co chce říci, asi takto: V historii při některých faktech musíme se s tím už spokojiti, že nemáme naděje obyčejnou cestou poznávací pravdy se dopídit. Ale jsou to věcičky tak nepatrné důležitosti, že se netřeba při nich pozastavovati, a raději se tím vroucněji věnovati Historii. Nevím-li, kdy a kde se Homér narodil, příliš neztrácím, ale nepoznám-li Illiady a Odysseje, ztrácím poznání celého světa.

BOPP: I lež jest realita, s níž třeba zúčtovat; jest to jistý způsob vidění, jenž má též upoutati pozornost historikovu.

MYSELF: Nač ten slovní hyperbolismus? Lež jest historický fakt a historik nemůže z ní učiniti pravdu; musí jí věnovati pozornost, aby tím více vynikla pravda, a vždy s tím vědomím, že má v rukou lež; jest to látka historikova jako jed jest látka přírodopytčova.

BOPP: Co říci v literárních nebo náboženských dějinách o argumentech pro jednotnost toho neb onoho díla řeckého nebo latinského, o padělcích té neb oné básně, o autentičnosti toho neb onoho Evangelia? Každá doba jest přesvědčena, že má pravdu.

MYSELF: Sem asi spadá otázka o pravosti Rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Ale to jest velmi nízká otázka pedantů a školometů. Nás takové otázky nebolí. Když jsem básně ty četl dětem, kterých neohnusila škola, „koukaly“ jako vyjevené a chtěly pak velmi často, abych je zase četl. Jsou to tedy pro jistý věk dobré básně, a nejsou-li pro tebe, „věřícího vědy“, dobrými, vždyť tě nikdo do nich nenutí. Není to věc nezbytná pro spásu duše, a pak, vždyť ani tohoto pojmu „spása duše“ nechápeš a pochopiti nemůžeš, nač bychom tedy s tebou mluvili o věcech duchovních?

Též mluvíš o autentičnosti Evangelia? Ale toho už vůbec nech. Evangelium jest věc Víry, poklad Církve, a víš, že kdo nevěří, již jest odsouzen, a kdo není v Církvi, pohřbíval se mezi samovrahy, což jest horší, než kam se zahrabává mršina.

BOPP: Abychom unikli všem zmatkům, pocházejícím ze subjektivního nazírání historie, v němž nezbytně všichni historikové, a bychom dospěli k **synthese** k usmíření nejrozumnějších

protikladů, je třeba spokojiti se jen hodnotami relativními, činiti z historie kolekci, soubor pokud možná největšího počtu individuálních psychologických skutečností, i sobě odporujících, čerpaných z minulosti.

MYSELF: Přivábil nás titul článku, v němž jest řeč o "psychologickém pojmání dějin". Ale že to dojde k tomuto "souboru pokud možná největšího počtu individuálních psychologických skutečností", toho jsme nečekali. Hodnotu fakt historických ocenění správně jen hodnota vnitra historikova. Kdo nemá dosti hloubky, aby ocenil dílo Husovo z ovoce jeho ducha, t.j. z jeho bludných traktátů, snadno ho splete s Žižkou, jenž pracoval na poli úplně jiném. Kdo nemá dosti vniterné legálnosti, t.j. kdo nechápe hodnoty čtvrtého přikázání Starého Zákona, tohoto nárazníkového statu quo všech ostatních přikázání, ten za nic nepochopí Napoleona a zbytečně se s ním budete hádati, dokazující mu, že malta a hrad nebo katedrála není totéž, i když při jejich stavbě zedníci malty potřebovali.

To my hledáme výraz pro jiné "psychologické pojmání dějin", a bohdá jej najdeme.

Svět jest už opravdu stařecky umdlen. Co se tropí a tropilo s "vývojovou teorií", bude se tropiti s teorií relativistní a vlastní užitek z Einsteina bude míti jen několik geometrů, matematiků a fyziků a samotářů, kteří myslí jen pro sebe čili po starodávnu řečeno, jen pod okem Božím.

& & &

OKNA

HLAS LIDU ze srpna minulého roku / č.8/1957 /
přinesl zprávu „Družina literární a umělecká

v exilu" o schůzce mladých českých katolických kulturních pracovníků se zástupcem Křesťanské akademie v Římě prof. P. Želivanem. Na schůzce před rokem byla navržena koordinace práce mezi Mnichovem a Křesťanskou akademií. Letos začátkem srpna při návštěvě prof. Želivana v Mnichově byla udělána bilance - většina loni stanovených bodů byla realizována. Pro letošek bylo navrženo spolupráci ještě rozšířit - přispívat do sborníků STUDIE, které bude vydávat Křesťanská akademie a podle Königsteinského návrhu - vzájemně si vyměňovat nábožensko-kulturní zprávy, i rozšířit spolupráci s Čs. dálkovou školou v exilu.

X

SVOBODA TISKU. Polská vláda obvinila osazenstvo kláštera Jasna Góra u Czenstochowy, že vydávalo různé publikace bez předepsaného povolení, které byly tištěny na nehlášených rozmnožovacích strojích a byly rozšiřovány bez dohledu úřadu pro tiskovou kontrolu. Toto prohlášení varšavského režimu je v jasném rozporu se zprávou úřadů katolické církve v Polsku, podle níž nešlo o protivládní, ale čistě církevní publikace.

X

REDAKTOR SOVĚTSKÉHO ALMANACHU Literární Moskva, spisovatel Emanuel Kazakěvič / Jaroslav Odě, Dům na náměstí, Srdce přítele / byl zbaven funkce pro vážné ideologické omyly. Po odstranění Konstantina Simonova z redakce Novy Mir je to už druhá změna v literárních časopisech během krátké doby. Rovněž v československých literárních časopisech nařídil režim změny na vedoucích místech.

X

KRALICKÁ BIBLE Došel mi vzácný dar od našich přátel v Americe: zásilka jubilejních Kralických rodinných biblí / Starý a Nový Zákon /, jež nově

vydala Britská biblická společnost v jazyce českém k 500. výročí vzniku Jednoty českých a moravských bratří. Bible jsou v rozměru 18x25 cm, v celoplátěné vazbě, tištěné větším, dobře čitelným písmem. Kdo má o tuto bibli zájem, nechť mi napíše a na úhradu dovozného a poštovného přiloží 5,- DM / bankovku nebo ve známkách/. Přemysl PITTER, Trierer Strasse 126 - NÜRNBERG-SÜD.

& & &

Stát, který vypěstoval na vlastních hranicích minová pole - není státem demokratickým; je jen velkým koncentračním táborem. Jeho lid je lid vržený o řadu staletí do řádu otrockého.

JUAN RAMÓN JIMÉNEZ

& & &

AUTOŘI PÁTÉHO SVAZKU ARCHY :

Ivan JELÍNEK / Londýn / - Jiří KOVTUN / Mnichov / - Dr. Antonín KRATOCHVIL / Mnichov /-

& & &

Toto číslo Archy obsahuje 2.část naší románové přílohy. Těm čtenářům, kteří nedostali 1. část, ji na požádání milerádi zašleme.

& & &

Vydavatel: Československý uprchlický výbor v Německu,
München, Tivoli Str. 1/2

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Svazek 6

MNICHOV 1958

Ročník 1/33

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:
Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

PŘADÉNKO Z DRÁTŮ

=====

Hlas Exilu v čísle 4-5. a 6. loňského roku přinesl verše politických vězňů z komunistických koncentračních táborů v Jáchymově, které naše redakce dostala ilegální cestou. Jak jsme již v úvodní poznámce Hlasu exilu zdůraznili, sbírka „PŘADÉNKO Z DRÁTŮ“, kterou vězni v Jáchymově sestavili, je důkazem toho, že za deset let teroru a rafinované „převýchovy“ podle vzoru velké „demokracie SSSR“ se nepodařilo komunistům udusit žhavou touhu po svobodném projevu. Cena a hodnota veršů není snad literární, alespoň ne u všech, ale rozhodně je dokumentární a politická.

V dnešním svazku Archy přinášíme druhou - dosud **nepublikovanou** část sbírky „Přadénko z drátů“. Verše slovenských politických vězňů vydal redaktor I. Kružliak ve sbírce „Modlitby v putách“.

BEZEJMENNÁ

Se starci plavím vory - mrak
po řece obloze až na práh tvého domu
kde sedí kočka, slunce, oči přimhouřené.

Jdu po betonu.
Na zdi se válí zas
nějaký agent cizí firmy,
kterého ráno vedli v řetězech.

A na počátku bylo přece slovo !
zvuk houslí nezrozených.
To jitro, které bylo v nich
jsme zaspali.

Bděly jen prsty - pavouci -
na lubu kremonského jara.
Tenkrát jsi hrála baladu Vieux temps

A útlé prsty drží niklovanou kulku
Jen bijte do dveří netrpěliví ještěři
V stojaté vodě mne dusí
zazděné ticho kolem.

Pro nás napsali loutnaři
svou hudbu modrou a hebkou.

Jak děti z předměstského domu
když poslouchají z mušlí zvuk vln a tritonů
já tisknu z neklidného spánku ztuhlé dlaně
na holou hlavu, poslouchaje pozorně
zda neuslyším tvoje housle
mé jaro z Cremony.

& & &

MÁLO SE SLUNCE PROTLAČÍ

Málo se slunce protlačí
skrz mříže čtyřsté cely
i když u řeky naháči
na zimu zapomněli.
Na dvoře stébla se chvějí
a věže když odbíjejí
hodiny týden za týdnem.
Dál už nedohlídne
byť bychom sebevíce chtěli.

POHÁDKA PRO MALOU, KDYŽ SE MOC PTÁ

Tvůj táta je s námi
 na jednom moři.
 Táta je taková
 veliká loď.
 Vlny jsou, má malá,
 kočárek houpající.
 Loďka má v hloubce
 krajkovou rukavici
 na malé rybky
 co vědí pohádky.
 / O tobě, maličká. /
 Táta z nich navléká
 růženec na drátky
 než chodí spát.
 Loď má dvě kotvy
 které ji poutají
 k druhému břehu
 tam co se jezdí
 pro živou vodu
 a pro utěchu.
 plachetko bílá,
 která jsi zbyla.
 Tvůj táta je loď,
 která nezabloudila.

& & &

DĚVČÁTKO MALÉ

Děvčátko malé
 má myší copánek
 má hračky, panenku,

autíčko šlapací.
 Babičku, mámu -
 a táta, ten odešel
 a dlouho se nevrací.
 Táta má obrázek
 říká mu dobrou noc
 a dlouho se převrací
 na tvrdé palandě
 kde je nás jedenadvacet.
 Dvacet jich budí se
 zmáčeno potem
 neklidného snění.
 Každý má děti
 a všichni jsou -
 tátové okradení.
 Pro děti těch tátů
 pro oči těch dětí
 já nemohu spát.

& & &

AŽ

--

/Na známou notu/

Až stiskneme si ruce
 na pobřeží Slonoviny
 Až v dunách Gobi
 shnije lidská ubohost
 Až poznáš v Soho
 polotmy, světla, stíny
 a každý z nás
 svých lásek věčný host
 Až v kruzích obejdem
 mikroskop - vlastní zemi

Až v cévách spalování
 všemi zimnicemi
 vytepem dlaní
 tropický dythyramb
 Až uzříš Trafalgar
 a Seinu v světle lamp
 Až z vlasů, rozcuchaných brízou
 vyčeše monsum písek z Lhasy
 jak mulatka jenž v našem stanu
 tiše ustlala si
 Až lámat budeš listy akácie v buši
 Až na savaně
 tvůj kůň pustí duši
 Až přijdem z Pisy
 pěšky po dálnici
 a v očích kouř a sůl
 a písek pod helmicí
 Až v smršti přibijem
 napříč své korouhvice,
 pak, druhu můj, jsme žili.
 Do ruky dýmky dejte nám
 a rozžehněte svíce.

& & &

DALEKÝ A BLÍZKÝ

Bylo nás víc
 než zástupů
 z kázání na Hoře...
 Rozlom,
 můj Bože, rozlom
 ten okoralý chleba vzpomínek
 a nasýt nás...
 Pokorné ruce,
 lampa věčná,

docela malý plamínek,
 který jsme vídali z dálky.
 Domov
 tak daleký a blízký
 Dnes je nám
 zase zatěžko
 jít úvozem a stopou
 naložených vozů kamením.
 A kdykoliv nám
 bude tak
 rozlom,
 můj Bože, rozlom
 okoralý chleba vzpomínek
 a nasyt nás
 plaménkem
 dalekým i blížkým.
 Vážít si budem
 zas svého domova.

& & &

POHÁDKA O HVĚZDIČCE

Na okno dýchla
 dětská ústa malá.
 Plaménky perleti
 po skle se rozletí.
 Pohádka - hvězda -
 se tak narodila.
 Padá sníh v okna
 a divnou písní zní mi.
 Dole už možná
 kvetou kopretiny.
 Utrhni maličká
 několik z nich.

Jenom ať nezmrznou.
 Můj Bože,
 ať venku nepadá sníh.

& & &

MÍT ZAS DĚTSKÝ MÍČEK

Mít zas dětský míček v síťce
 běhat v parku po lavičce.
 trhat trávu, pampelišky,
 do bazénu házet s výšky,
 sbírat pestré střípky, sklička,
 pustit balon do sluníčka
 a pak s dírou na koleně
 rozběhnout se k milé mámě.

Ruce knížku odložily.
 „Co se stalo, kluku milý?“
 a dvě hebké, měkké dlaně
 hladí vlasy rozčuchané.
 Běžím k tobě, milá mami.
 Schovej moje oči v dlani.
 Řekni zase: „Co je, chlapče,
 copak voják taky pláče?“

& & &

OVEČKY

Tatínku, tohle jsou ovečky, víš, to nejsou
 od pyžama. Jedna se, chudinka, ztratila a teď knoflíčky
 je jí zima.

Na, vem si ji k sobě a takhle ji zahřej.

x

Jako když motýl
mi na ruku sedne.
Knoflík se podobá
ovečce jedné,
co se ti ztratila.

x

Pak jako přišel zlý kouzelník a začaroval ji.
Je pryč.
To je asi ta, co má táta u sebe. Je jich málo.

x

Palčivé rány
propadly ke dnu.
Ve dlani tisknu
ovečku jednu.
Ovečku, co se ti ztratila.

x

A pak bude zase jako jaro a ovečky půjdou na
louku. Až se
táta vrátí, přinese mi tu ovečku. Všichni bu-
dou mít
radost a půjdou hezky spinkat.

x

Jako když motýl
mi na ruku sedne.
Ještě se knoflíček
podobá jedné
ovečce. co se ti ztratila.

ŘÍKADLO

Jeden korál, dva korálky,
to jsou slečny na fialky.
Třetí korál, čtvrtý, pátý,
vojáci a kočár zlatý.

Potkali se, pozdravili
"do lesa se nesmí, dámy"
jsou tam sovy, vlci, víly,
"bály byste se tam samy".

Slunce, klubko, zlaté nitky,
jeden štolba na kozlíku,
dva vojáci, slečny, kytky,
pod vějířem slunečníků.

& & &

NOVOROČNÍ

Budem ťapat v mokřem sněhu
nebo čichat k láhvi od ginu
psát svoje jméno do příběhů
dívčích rukou s vůní po vínu.

Bezstarostně bloudit po chodníku
/ mít tak doma rozčtěného Halase! /
Obě ruce v kapsách u zimníku
volní. Závislí jen na kráse.

& & &

MÁJOVÁ

Tedy až napřesrok
smím jíti na májovou
přivonět k věnečku
z nejhezčích sedmikrás.
Napřesrok vítr
zpívat píseň novou
snad bude, která dnes
je v každém z nás.

Půjdu pak napřesrok
pomalu pod akátem
do šera zapadne
večerka kroků mých.
S večerem chci býti sám
jak s vzácným unikátem
jako by první byl
anebo z posledních.

& & &

JE DIVNÝ DŮL

Je divný důl a divní havíři.
v tom kraji kam zřídka
cizí zamíří.
Bez uhlí, bez zlata, bez mědi
a oni jak když to nevědí
zlostně skrčení ve svém krunýři
jak když se vrabci zimou čepýří
pod krovem rozedraným.
S tímhle se člověk nikdy nesmíří.
Snad ještě někde hrají pastýři
pod sluncem nehlídaným.

MARNÉ DNY I.

Dny jsou jak květy
na zdech katedrály.
Dny jsou jak květy
aby uvadaly.

Dny jsou jak poutníci
a jako tažní ptáci.
Dny jsou jak listy
jež se neobrací.

Dny jsou jak květy
v oknech katedrály.
Dny jsou jak květy
jež jsme milovali.

& & &

MARNÉ DNY II.

Dny se zvolna odvíjejí
jako z přádlá Markétčina
jako stopy do závějí
jako barvy z trsu vína.

S oken stéká samet stínů
lampa - pavouk - světlo snová.
Zvoní příze platinová
na osnovách gobelinu.

Každý keřík uvádá tu.
Tvoje dny jsou jako rybky
a mé jako písek sypký
na tětivách rzivých drátů

& & &

BLAHOPŘÁNÍ

Dnes bych měl zazvonit
u tvých dveří
s chromým květináčem.

Měl bych ti všechno
hezké přát

I když jsou slova hebká
jak peří
a jako když otočíš vypínačem
mizí lidé ze vzpomínek.

Mizí jak svíček plamínek
na dnešním svátečním dortu.

I přes překážky horizontů
chtěl bych ty svíčky spočítat.

& & &

František L I S T O P A D :

SVOBODNÝ ČLOVĚK A MOŘE - BÁSNÍK SAINT-JOHN PERSE

Roku 1957 vyšla básnická kniha, jejíž význam pro současnou francouzskou a světovou poezii se může srovnávat s publikací „Mladé Parky“ Paula Valéryho před čtyřiceti roky. Kniha, kterou chceme alespoň skrovně uvést, se jmenuje „Amers“; franctináři na první pohled respektive na první poslech přeloží jako „Hořké“. Avšak „Amers“ není

pouze přídavné jméno, nýbrž také podstatné jméno, námořnický pojem, který označuje všechna viditelná znamení na pobřeží jako zvonice, vížky i utesy, prostě pomocné poznávací znaky, které orientují námořníky, plující s širého moře k pevnině. Že záchmuřený obzor současných dějin zaplnil v ústech básníka Saint-John Perse - neboť on je autorem - hořkou příchutí, je možné, ba pravděpodobné, lze to ostatně vyčíst z některých veršů dvousetstránkové knihy velkého formátu. Leitmotivem této básnické skladby, leitmotivem a skutečnou dominantou však zůstává ne-li víra, tedy důvěra; důvěra v člověka, očišťovaného a obnovovaného právě tím ustavičným, které konkrétně i přeneseně nazývá mořem. To moře, s kterého lodníci-lidé vyhlížejí znamení nového města, nového života, nového světa: amers- znamení na pobřeží. Není básníka moře, který by nebyl pěvcem svobody a naděje. Svobody i naděje fyzické či metafyzické. Perse dosáhl obého...

X

Persova poslední básnická kniha tedy potvrzuje soud vzácných, ale tvrdošíjně zamilovaných čtenářských kroužků po Francii a po celém světě že Saint-John Perse je největším žijícím francouzským básníkem, originálnějším a snad i větším než byl sám Valéry. "Amers" to potvrzují s tak sugestivní silou, že záhy bude patřit ke kulturní osudě nepoznat básníka jménem.

Knihy vyšla v roce, kdy básník slavil sedmdesáté narozeniny. Narodil se 31. května 1887 na úzké pevnině, omílané oceánem: na ostrůvku v zátoce u Guadelupu. Těžko se snášejí další biografická data tohoto básníka, jehož životopis byl dónedávna zahalen rouškou tajemství a kterému literární historici věnovali v dějinách moderního písemnictví

všeho všudy několik strohých a bezradných řádek. Má to dvojí příčinu: jednu jsme prozradili a tkví v diskretnosti člověka, skrývajícím se za básnickým jménem; druhým důvodem je charakter a kvalita jeho poesie.

X

Básník, jehož dílo se živí sublimovanými lidskými dějinami a dějinami lidskosti, se pokusil prostě nemít vlastní životopis. Jsem v pokušení říci, když pomineme pejorativní odstín příkladu, že básník byl legendárním doktorem Jekylllem jakéhosi Mr. Hyda, jenž nebyl nikým jiným než Alexisem Légerem, francouzským velvyslancem a později jedním z nejvyšších úředníků Quai d'Orsay, kde zůstal až do roku 1940. Ostatně, znalo jej mnoho předválečných československých politiků a diplomatů a publicistů; patrně ve své většině netušili, že v suše, ale vybraně zdvořilém muži s knírkem a s olivovou pletí se skrývá velký básník. Víc jak čtvrt století Monsieur l'Ambassadeur Alexis Léger zakazoval umělcům Persovi uveřejňovat verše či dokonce znovu vydávat utlé sbírky básní z jeho mládí. Roku 1940 Alexis Léger musil za politického chaosu a marazmu odstoupit z ministerstva zahraničí. Uchýlil se do Washingtonu. Pétainova vláda jej dekretem zbavila státní příslušnosti a vymazala ze seznamu Čestné legie. Žil v exilu jako muž svobodné Francie, aniž se však přidal k de Gaullovu osvobozeneckému hnutí; i později pak nesouhlasil s poválečnou francouzskou politikou. Z "exilu" ve Washingtonu se vlastně dodnes nevrátil. Podal demisi na hodnost, na úřad a zdánlivě na život. Léger ustoupil básníku Persovi: a ten nyní žije dál ve Washingtonu jako v nějakém sídelním městě abstrakce. Tam roku 1942 připravil do tisku knihu „Exily“, o čtyři roky později sbírku „Vítř

a nedávno „Amers“.

X

Jeho básnické dílo má pověst hermeticky uzavřeného; těžce přístupného. Pověst, řekli bychom, neoprávněnou: obtíže jsou spíš zdánlivé než skutečné. Především proto, že např. můžete číst či naslouchat veršům jeho poslední knihy, aniž ke globálnímu porozumění je nutno chápat smysl jednotlivých strof či dokonce slov - pojmů. Uohvácení bohatou hudbou a přejemnou, rafinovanou orchestrací sloves, zvolna nasáknete Persevou poetikou, i vejдете do básně a básen do vás. Jakmile se tento specifický čtenářský či posluchačský proces uskuteční - je nutno připomenout, že Persovy básně jsou velmi auditivní - stačí, když se stanete pozornými vůči textu samému; každé slovo, každý obraz, každá metafora, každé básnické gesto mají zdánlivě znenadání až matematicky přesné místo jako ve velkolepé mozaice. Matematicky přesná je přece i teorie hudby v té inspirací nejromantičtější skladbě...

Nesnadnost básnického díla, jeho zdánlivá nepřístupnost, není tudíž zaviněna nějakým přesymbolizovaným umyslem či alchymickými metaforami ani nějakou odtazitou básnickou školou; nesnadnost je zde synonymem přesnosti básnické myšlenky a hutnosti slovníku. Básník nadal slova - a často ta nejvšednější, jindy zase vyhrabaná z truhly starého jazykového pokladu tak jako kdysi u nás činil Vladimír Holan a Josef Palivec - plným, pročištěným významem, okysličenou vůní a chutí až smyslně dužnatou.

Stačí tak málo a básen se před každým otevře... snad ta nejkrásnější a nejúplnější z těch inspirovaných mořem.

Chtěli bychom být průvodci v křišťálovém labyrintu básnickových veršů. Průvodci arci nedokonalými: Saint-John Perse bude musit v Čechách čekat na tak velkého překladatele, tak trpělivého hledače a vykladače a krystalografa, jakým byl vězněný J. Palivec. Zčeštění symfonie, jakou je kniha „Amers“, potřebuje velké básnické a překladatelské kultury, vytříbené na slovníku Valéryho a Mallarmé-a, a také prostě dlouhého, tvůrčího času, pokud možno v zátíší světa.

Nicméně jsme neodolali, abychom nepřinesli porůznu několik ukázek z poslední části Persovy knihy, začínající veršem, opojným zaklínadlem, houslovým klíčem, akordem, jenž udává toninu této dlouhé hymny na lásku a na moře, na dvě principy života ve věčných odlivech a zálivech.
KORÁBY ÚZKÉ JSOU, ÚZKÉ JE NAŠE LOŽE...

x

KORÁBY ÚZKÉ JSOU...

Milenci, ó pozdě přišedší mezi mramor a bronz
již v prolamujících se prvních ohních večera.

Milenci uprostřed zástupů, znalí co mlčet jest
vydejte večer ten svědectví mořím na počest:

I.

... Koráby úzké jsou, úzké je naše lože.
Nesmírná rozloha vod je širší naší říše
touhy v zavřených pokojích tiše.

Vstupuje léto směrem od moře. Moři jedinému
povíme věc
jakými cizinci byli jsme v slavnostích měst,
zatím

se hvězda zdvihala ze slavností podmořských,
 večera jednoho - na loži našem - jala se vě-
 třít lože znábožských-

Marně zem blízká skicuje hranicí. Táž vlna světem
 táž vlna od trojských časů
 valí svůj bok až k nám. V široším šíru
 daleko od nás ten dech jí byl vštípen kdysi.

Večera jednoho velký hluk šířil se po pokojích
 takže i sama smrt, ve zvuku ulity,
 nebyla nikterak slyšeti.

Milujte, o dvojice, koráby; a širé moře v poko-
 jích!

Večera jednoho země spláče své bohy, a člověk
 rusou zvěř; města se vyšeptávají, ženy sní...
 Kéž je vždy před naší bránou

ten úsvit nesmírný řečený moře - elita křídel a
 zbraní: láska a moře ze stejného lože, láska a
 moře

na loži témže -
 a dialog ten ještě po pokojích

X

II.

V srdci muže samota. Podivný muž
 bez břehů, u ženy pobřežní. A moře, které jsem,
 na tvém východě mísí se s tvým zlatým pískem,
 přicházím ještě a trvám; na tvém břehu
 volně rozvinuji tvé prstýnky z hlíny;
 ženu jež se stává a přestává s vlnou
 která ji plodí...

X

Ó ženo a horečko v podobě ženy! rty se tě lětno
 neletí kvetoucí smrtí. Živá - a kdo je víc živ? -
 voníš zelení vod a výspami též
 voníš panenstvím; jód z chaluh a řas
 tvé boky omýval dobrodiním dne.
 Voníš kamenem s cetkami hvězd
 a voníš mědí jež roztává
 nestoudností vod.
 Hýbeš se s pohybem písku...

Duben 1958

& & &

OKNAJosef K. P O K O R N Ý :

ČESKOSLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V EXILU

Září - měsíc začátku nového školního roku, nutí nás ke krátkému zamyšlení nad našim školstvím v exilu.

V jednom ze svých latinských projevů k anglickým vysokoškolákům za druhé světové války - předseda Benešovy londýnské vlády, dr. Jan Šrámek řekl:

"Dějiny českého národa jsou poznamenány exily. Byly to vždy vynikající vychovatelé, kteří museli opustit svou vlast. První byl sv. Vojtěch - v době husitské museli uprchnout do exilu před Václavem IV. profesori theologické fakul-

ty pražské, mezi nimi Stanislav a Petr ze Znojma, Jan Elišů, Štěpán z Pálče a řada dalších. Po bitvě na Bílé hoře odešel do exilu jeden z největších synů našeho národa - Jan Amos Komenský - učitel národů. A v minulém exilu to byl profesor T. Masaryk - president Osvoboditel."

x

V druhém a třetím exilu máme řadu vynikajících vědců-pedagogů v cizině, žádného ovšem z nich nemůžeme již stavět po bok Komenského či Tomáše G. Masaryka. O to jsme chudší, ale přesto v mnohém naše exilové školství může být vzorem.

Nedlouho po komunistickém puči začala se v Německu realizovat myšlenka představitelů Ústředního svazu čs. studentstva v exilu, soustředit co největší počet studentů z německých táborů do jednoho místa, kde by mohli pokračovat ve studiu. Dík porozumění u amerických míst byl uvolněn jeden z táborů IRO, kasárna uprostřed města Ludwigsburgu, pro československé studenty. Studenti a profesori, kteří se sem sjeli ze všech ostatních táborů, byli spjati jedinou myšlenkou - v nejkratší době vybudovat universitní kolej. Nebyla to práce lehká - ale 28. října 1948, v den třicátého výročí prohlášení československé samostatnosti, byla v Ludwigsburgu otevřena Masarykova universitní kolej. V jejím čele jako rektor stál profesor dr. Brdlík. Zpráva, že českoslovenští studenti v exilu si založili Masarykovu universitu, se rozletěla do celého světa a měla velký politický ohlas. V roce 1950, kdy většina studentů vyemigrovala do Spojených států a jiných zemí - byla ludwigsburská Masarykova universitní kolej uzavřena.

Ve vyučování v českém jazyce se pak pokračovalo v jednotlivých táborových doplňovacích českých

školách - v Ludwigsburgu, ve Valce a jinde. Několik let byla zde určitá stagnace; školy pracovaly namnoze izolovaně. Zásadní změna nastala teprve v roce 1956. Kulturní referát tehdejšího Sdružení československých politických uprchlíků sjednotil a zkoordinoval české doplnovací školství v Německé spolkové republice.

Postupná likvidace většiny uprchlických táborů v Německu a v Rakousku a zapojení našich uprchlíků do normálního pracovního procesu - způsobily, že najdeme Čechy i Slováky roztroušené ve všech oblastech Německé spolkové republiky. Pokud byli naši lidé soustředěni v uprchlických táborech, měly naše děti jednu velkou výhodu: mohly být poměrně snadno vyučovány v mateřštině. Školy v uprchlických táborech mohly být poměrně dobře organizovány. Vyučování bylo usnadněno také tím, že děti žily v prostředí, kde se mluvilo česky i slovensky.

Dnes se však situace - jak jsme podotkli - změnila, většina dětí žije rozptýlena. Prostředí je jazykově jednotné, mateřské řeči však naprosto cizí. Kulturnímu referátu tehdejšího Sdružení československých uprchlíků bylo jasno, že je nutno zavést novou formu a systém vyučování. Zřídilo proto ČESKOSLOVENSKOU DÁLKOVOU ŠKOLU V EXILU a do jejího čela postavilo universitního docenta dr. Josefa Kratochvila, člena amerických vědeckých akademií.

Krátce po založení Dálkové školy byla svolána první koordinační konference našich učitelů do Mnichova / 19. září 1956 /. Na konferenci bylo konstatováno, jak velké echo našla Dálková škola nejen v Německu a v Rakousku, ale na celém světě. Sdružení dostalo přihlášky do školy dokonce až z Kapského města. Od roku 1956 se konají pravidelné učitelské konference a nejosvědčenějším pomocníkem Dálkové školy jsou kursy mateřštiny a vlastivědy ve zvláštních letních

školách a táborech. Letní školy v zámku Hüttenfeld u Heidelberku přinesly mnoho zkušeností a nečekaně dobré výsledky. /&/

Organizace Čs. dálkové školy se stala vzorem i ostatním národním komitétům pro přípravu kursů a škol ve své mateřtině. Československé doplňovací školy jsou roztroušeny téměř po celém svobodném světě a velkou odezvu má na příklad škola v Londýně a v Paříži, a školy v Kanadě a jinde. Podrobný rozbor amerického českého školství a profily pedagogických pracovníků ve Spojených státech přineseme ve zvláštním článku.

Komunisté se snaží provádět značnou infiltraci a vedou soustavný promyšlený boj proti československému školství v zahraničí. Domá útočí proti němu v novinách, v exilu pokusy o rozvrat a skandalisování. Nejedno svědectví bychom měli z dřívějších v Rakousku - především ve vídeňské krajské české škole - i když české a slovenské školy krajanů nelze nyní stavět na jednu bázi s exilovým školstvím. Pochopitelně, že komunisté mají v první řadě zájem o mládež a děti, na které již nejednou zaměřili své "akce návratů". Tam ještě doufají v úspěch při "návratu" a později i v nejmenší risiko. Diplomatické a politické kruhy jsou pro ně dnes už příliš riskantní. Je bezesporné, že téměř za každým útokem /pokud není osobní/ na českou exilovou školní síť je rudá Praha, ať už jsou ty útoky vedeny pod jakoukoli nálepkou.

Výchova mládeže v národním a náboženském duchu je věcí všech rodičů a především těch, jejichž děti nemohou navštěvovat doplňovací školy a ne-

/&/ Obšírný pedagogický rozbor výsledků letošní letní školy v Hüttenfeldu přineseme v příštím čísle. / Poznámka redakce. /

bo nejsou napojeni na síť Čs. dálkové školy. Výchova v duchu Komenského a Masaryka je výchova k pravdě a k opravdové lásce k vlasti, ale je to také výchova k boji za její pozdější osvobození. /Správcem Čs. dálkové školy je Čs. uprchlický výbor v Mnichově - Tivolistr.1.- Poz. redakce. /

& & &

Mezi západními demokratickými státy se vyřizuje neumyslné překročení hranice v pěti minutách - ale v nejdemokratičtějším státě, kde si vládne lid sám, to trvá čtyři dny křížových výslechů. Nedávný případ rakouské občanky Helgy Hagganové, která při koupání „porušila“ československé hranice! Lidová demokracie je asi „vyšší demokracie“.

-N-

& & &

ZRCADLO DOMOVA

ČESKÝ HLAS O MARKU
HLASKOVI

„Naše literární časopisy najednou objevily na př. mladého autora Marka Hlaska. Právě na jeho případu a na jeho objevování u nás se dá dosti dobře určit ona pomýlená cesta části kritiky i některých tvůrčích autorů, prozaiků. Přitom

z díla Marka Hlaska bylo k nám převedeno poměrně málo, a to ještě nikoliv ty nejtypičtější ukázky z jeho pesimistické, naturalistické a anti-humanistické tvorby.

A překlady, pokud vyšly, v našich časopisech, zdaleka nepostihovaly výrazovou drzost

a vulgaritu Hlaskova vyprávěctví.

Marek Hlasko nastoupil cestu, kterou by bylo možno charakterisovat tvrzením jisté části i naší kritiky, že totiž literaturu nenahradí žádný jiný obor lidské činnosti ani jiné umělecké odvětví, jde-li o kritický obraz národní povahy, o vystižení morálního profilu současného člověka, o zápas se stinnými stránkami, jež se v jeho nitru utvářejí v průběhu souběžné proměny. Nemůže opravdu tenhle úkol splnit nic mimo literaturu?

Ponechme tuto otázku stranou, vraťme se k Hlaskovi. Jakým způsobem on / jako vzor mnohých našich mladých prozaiků / si vybíral právo být ostrým a konkrétním společenským kritikem? Odpovíme na to stručně: Nevraživým postojem k všemu, co přinesl lidstvu nový společenský řád, opovržením k člověku a k jeho schopnostem překonávat chyby a nedostatky růstu a dobírat se stále víc a víc podstaty nového, socialistického humanismu a demokratismu.

Hlaskův pohled na člověka je veskrze záporný. Ale to přece už tady bylo a známe to. Což někteří představitelé naturalistické školy měli jiný postoj k člověku? A jedna, ta nejpodstatnější část existencialistů Sartrova typu, ti snad mají více humanity v sobě? Na ně, ať již chtěl či nechtěl, skoro bych však řekl vědomě, Marek Hlasko navazoval.

Ve jménu Hlaskově a jeho následníků se počalo pomlouvat umění socialistického realismu a s ním se ztotožňovala některá nedomrlá díla schematického období."

/ Milán Rusíňský v ostravské NOVÉ SVOBODĚ,
25.května 1958-str.5/

x

OTAKAR VÁVRA O ČESKO-SLOVENSKÉM FILMU

Z diskusních příspěvků přednesených na zasedání Kulturní a umělecké rady, které se konalo 29. dubna 1958:

"Naše kinematografie má za úkol zobrazit my-

šlenky, které v minulosti připravovaly a dnes řídí náš život a tedy má především zobrazovat naši současnost...ale naše nová tvorba zčásti propadla jakémusi pocitu zklamání, nebojovné sentimentalitě nebo dokonce melancholii...Až na vzácné výjimky uroveň naší filmové kritiky se často podobá vzájemně opisováním ulohovým čtením, plným nesprávných teoretických pouček, vynášených jako nezhvatné soudy, plné školometství a dogmatismu, mající zakrýt skutečnou neznalost tohoto oboru a neznalost umělecké oblasti vůbec...

Postupně za 12 let vedly reorganisace ve filmu ke ztrátě iniciativy našich pracovníků ve filmové výrobě, k oslabení pracovní morálky, disciplíny a nakonec k neekonomické, pomalé práci a k prodražení našeho filmu. Kontrolní orgány, které se

občas zabývají jen podružnými případy, nedovedly postihnout hlavní příčiny... Nikdy nepoukázaly na skutečné příčiny prodražení, jako byly ustavičné reorganisace a změny vedení, většinou naprosto laického, špatné mzdové systémy, které si v jednotlivých oborech vzájemně odporují a brzdí práci, zastaralé technické zařízení a teliérů a spousta vyšších nařízení nevhodných pro filmovou práci, která se tím zbyrokratizovala a stala úplně nepružnou. Za těch 10 let od února nebylo prakticky ani možno víc vykonat, protože jsem se všichni znovu učili... Většinou nás vedli lidé, kteří o filmové práci věděli buď málo a nebo vůbec nic."

/ KULTURA 1958 č. 21,
22. května 1958 -
str. 6 /

& & &

AUTOŘI ŠESTÉHO SVAZKU ARCHY :

František LISTOPAD / Paříž / - Josef K. POKORNÝ
/ Vídeňské Nové Město / - a další

& & &

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).
Grafická úprava Mir. Šašek. DM 5.—.

Hana Šklíbová: Pohádky (pohádky vyslané rozhlasovou stanicí
Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peníz exulantův. (Antologie exilové prósy
— dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-
Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Pe-
routky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav
Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNÍČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Řada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: Kožich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Řada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie
(I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:
Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

PRAVDA, SVOBODA A MÍR

Přinášíme několik myšlenek z řeči Karl Jasperse, nejvýznamnějšího německého filosofa, žijícího v Bazileji. Jaspers ji pronesl ve Frankfurtě nad Mohanem, kde mu západoněmečtí knihkupci udělili mírovou cenu. - Karl Jaspers se dožil letos 23. února 75 let. Je hlavním představitelem onoho směru EXISTENCIALISMU, který v krásné literatuře zastupuje Albert Camus. Z jeho děl jmenujeme: Atomová bomba a budoucnost člověka, O původu a cíli dějin, Rozum a nerozum v naší době, Filosofie a svět, Filosofická víra, Nietzsche a křesťanství, Rozum a existence, O pravdě, Max Weber, O tragičnu, Podstata a kritika psychoterapie atd. K jeho 70. narozeninám vyšel před pěti lety sborník Otevřený horizont, do něhož přispěli Albert Camus, Aldous Huxley, Ludwig Curtius, Golo Mann, José Ortega y Gasset, Alfred Weber a mnozí další filosofové a spisovatelé.

J.D.

x x x

Všichni chceme mír, vnější mír, aby nebyla válka, aby se už nikdy neužilo zbraní hromadného ničení a aby atomovou bombou nenadešel konec. Takový mír je možný jenom jako světový mír. Dnes však vstupují do popředí velké barevné národy, které svým počtem a surovinami získají rychlým pokrokem technizace v málo desetiletích nad západem převahu. Kromě toho dnes vznikla nová, teprve v technickém století možná státní forma, totální panství. Za této světové situace je vnější mír možný jen ve společenství s těmito velikými národy a ve styku s totálním panstvím. Mírová politika je světová politika. Tato světová politika může mít úspěch jen za předpokladů, které uskuteční každý sám v sobě, my ve vlastním státě. Smíme doufat, že v rozsahu, v němž my to děláme, nám ti druzí přijdou vstříc. Nikdy nedosáhneme vnějšího míru jako daru pouhými politickými operacemi.

Mír začíná ve vlastním domě. Světový mír začíná vnitřním mírem států. Ve vnitropolitickém duchovním zápase o nadvládu musí zmizet protimírové smýšlení, které by se, kdyby jen mohlo, uchýlilo k násilí.

Mír jenom svobodou. Svoboda začíná jako svoboda jednotlivce, v republikánském zřízení nabývá společenskou podobu, uplatňuje se proti potlačení cizími státy. V celosti těchto tří okamžiků je svoboda skutečná. Nejprve svobodu, pak mír ve světě ! Obrácený požadavek: „Nejprve mír, pak svobodu“ klame! Neboť mír, vnější mír, trvajícím v daném okamžiku a založený na náhodě nebo samovládě nebo na obratných operacích nebo na strachu všech zúčastněných, není mírem, zajištěným v samém základě člověka. Z faktického ne-míru nesvobody jednotlivců by brzy vedl k válce.

Také demokracie jako ústavní forma není ještě

nikterak svobodou. Demokracie jenom formální sama vyrábí totální panství, takže Hitler mohl právem triumfovat: „Porazil jsem ji jejím vlastním šílenstvím.“ Světová situace je hrozná. Dnes je světový mír jedinou záchranou. Vždycky však byly války. Jak má být možná ta ohromná věc, že se už nepovedou války? Podle našeho vědění ne magií nadřazeného dění, na něž se spoléhá by bylo pohodlné a nezodpovědné, a také neracionálně vymyslitelným soukolím, které by vyrobilo žádoucí stav, nýbrž naší každodenně bráněnou svobodou. Bezpodmínečnosti této svobody přijde pak možná na pomoc transcendentální moc, kterou nemůžeme vřazovat do našeho předvídaní, jejíž neurčitelná možnost nás však smí povzbuzovat, když si holý rozum neví rady.

Svoboda jenom pravdou. Svoboda však není z ničeho. Není libovůle, není libovolné mínění. Teprve ve vztahu k pravdě je dovršená svoboda možná. Není míru bez svobody, avšak není svobody bez pravdy. Zde leží rozhodující bod. Svoboda je prázdná, když se nemíní pravda, z které pochází a jíž slouží. Co je pravda? Od starověku se filosofové zabývají pravdou stále znovu. V nové době se vmýšlejí do jejích sporností, do její dialektiky a převratů až k paradoxu, zda sama nepravda by mohla být momentem pravdy. Skutečností naší pravdy jsme vždy jen na půl cestě. Nikdo ji nemá, všichni ji hledáme.

Jsou skeptikové, kteří se domnívají vědět, že nic není pravdivé. Pokládají se za realisty. Jsou pesimisty, kteří nakonec vidí jenom zlo a náhodu a všechno, co se myslí vedle toho, pokládají za utopii. Je téze: Lidé jsou už takoví, vždycky byli takoví, nemohou být jiní. Tato, odvahu bezroční tvrzení, jsou nedokazatelná, ale také je nelze vyvrátit. Je věcí rozhodnutí a ne rozumového poznání, jak chceme žít.

Kdo chce a očekává rozum, nezná proud lží ve světě méně než skeptikové, realisté, pesimisté. Ale také se dovídá, že mu jednoho dne přijde rozum vstříc, bude-li on sám rozumný. Nikdo neví, co je svět voelku, kam směřuje. Čistota tohoto nevědění teprve umožňuje, co nazýváme pravdou nebo rozumem nebo službou Boží. Že můžeme být na cestě k pravdě, stačí, abychom získali spojitostí, z níž jsme vyšli, odvahu. Mír je jenom svobodou, svoboda jenom pravdou možná. Proto je nepravda vlastní zlo, ničící každý mír. Nepravda od zamlžení až po slepou nedbalost, od lži až k vnitřní proľhanosti, od myšlenkové prázdnoty až po doktrinářský fanatismus pravdy, od ne-opravdovosti jednotlivce až k ne-opravdovosti veřejného stavu.

Zbývá poslední slovo: Předpokladem míru je spolupodpovědnost každého jednotlivce způsobem svého života v pravdě a svobodě. Otázka míru se neklade nejprve světu, ale každému o sobě. Jak můžeme, my Němci, usilovat o mír ? Brát veřejné věci /das Politische/ vážně jako osud, na němž se každý podílí, činem nebo nečinností ! Ve veřejných věcech však bezpodmínečně usilovat a bojovat o pravdivost. Pravda nám může přinést vnitřní mír. Může nám ukázat ve zkouškách, které stojí před námi, povinnosti a práva našeho maličkého mocenského postavení. Může zabránit, abychom nebyli učiněni spoluvinými na nových katastrofách. Jenom ona nám umožní, abychom se v nadcházející cestě lidstva uplatnili jako to, čím jsme sobě a světu byli zde k radosti a můžeme zde být.

František L I S T O P A D :

NA OSTROVECH A NA KONCI SVĚTA

Na ostrovech a na konci světa
ještě lámali kosti
nevím kteří ale lámali
slaná voda není voda stromy bez vláh
chřadl ptáci kteří v nich hnědli
se báli přenocovat v jejich korunách

Chvél jsem se
i mé srdce patriarcha

Mesiáš však nepřijde až do Sèvru
pažitkou místních sadů mokře vydychujících
ani do rozhlasové kantiny kde páchne lůj
tam sedím mám shnilé vejce v žaludku
ukřižované již ve skořápce
venku blikají padlá světla

střídavě: nicota bez
naděje bez

Úpolín u Modřan půl cesta půl pěšina štěrk
ojíněné švestky starého osudu po Vltavě
plvou podzimní partesy
hranička dříví svítila Jak se ti líbila
Běžím ještě klopýtám ještě běžím
hořká čeština první velikosti

mucholapko dětství
orseji v knoflíkové dírci,
ale ta zašita

Mesiáš nechodí přes Paříž Mesiáš
 nechodí pozpátku jak židovské hodiny
 jak štíhlý Orfeus Mesiáš není ani
 na cestách po bárkách Torquata Tassa
 Mesiáš není ve vyruďlých Benátkách
 po Chiadu vonícím růžovým lakem na nehty
 nekráčí

Zapomenul jsem zapomenut
 Ztratil jsem ztracen
 oloupen osahán odešev ve velké zoufalství
 stal jsem se klidným
 neboť

Na ostrovech a na konci světa
 ještě lámali kosti
 nevím kteří ale lámali
 nevím kteří ale záhy se dozvím
 zatím slaná voda není voda suché stromy
 chřadly ptáci kteří v nich hníždili
 báli se přespávat v jejich korunách

Chvěl jsem se
 i mé srdce patriarcha
 nelze však jinak a jinde

Paříž, 8. srpen 1958

& & &

ZÁVĚT DĚDICTVÍ

Dědici chaosu, odkažte jiným
 z barev, z benzínu, ze skel
 tovární krajiny, již právě mímám;
 vyrábí péra křesel.

Vyrobte, prosím, mohutné pero,
ať se už vznesem, směr známý.
Průzračná tvrdosti, helikoptéro
křesťanské fatamorgány.

Škatule domů pod námi visí
za světlem neonovým.
Zima je všude. Z apokalypsy
zbyly jen výstřižky novin.

I špatná báseň není leč závět.
V svrchníciích jsme se jí smáli.
Nahá jsou těla, nemají pamět,
marně je oblékali.

Paříž, leden 1958

& & &

CIVILNÍ NENÍ

Jsem rostrkán po světě
a ne jako pes
jen v zahradě
všechny záhony jsou nakonec jeho

V jednom městě jsem zapomněl knihy
levitace knihovny z višňového dřeva
svatý Jeroným patron překladatelů
obrací nepřesně některé stránky

V jiném jsem ztratil motocykl
v třetím úřední list
s úmrtím kohosi drahého
v dalším...

Spím předstírám bdění
 bdím a na oko spím
 nic není skoro pravda
 pod okny Francouzi hovoří francouzsky

A snad se mýlím nehovoří leč
 neníi beze slov
 zatím co jakýsi jas
 v záhybech pláště has

A já starý, stopař Marie
 / o Marie o tesaři /
 jedním rázem jsem ztratil též
 přehled o sněhu
 jen vítr zůstává...
 O vítr... I vítr
 nevane kudy chce

Porto, Červen 1958

& & &

Zdeněk R U T A R :

SETKÁNÍ VE SNU

Děvčátko vedu si,
 držím je pod paží.
 Vzduch div že nedusí
 u horkých zápraží.

Uzřel jsem naproti
 jít dívku ve stínu.
 Kdosi tvář mou zabrotil.
 Její je z leknínu.

Míjí mne bez hlesu -
oči však neklopí.
Zdvíhá je k nebesům -
kdo poznal, pochopí.

& & &

Petr D E N :

PLAZA DEL 23 DE MAYO &/

Plaza Del 23 De Mayo: Naleznete ji v městě Mexiku někde za ministerstvem výchovy. Kbl doko-la má podloubí, kterému zde říkají „portales“. Celou její jednu stranu tvoří ponurá budova lékařské fakulty, umístěná v starém paláci bývalého inkvisičního soudu. Někdo mi řekl, že v části budovy, v níž dříve bývala věznice tohoto soudu, je nyní zubní klinika. Mladí medikové zaučují se zde na chudých města Mexika do svého zubařského umění, v čemž jistě lze vidět pietní pochopení Mexičanů pro historické souvislosti a jejich nevšední smysl pro genius loci.

Na náměstí, na které jsem se dostal jednou pozdě odpoledne, je překrásný chrám svatého Dominika v barokním slohu, který si v ničem nezádá nejkrásnějšími ukázkám této umělecké epochy v naší Praze. Náměstí je však proslulé a vyhledávané

&/ Toto je první české publikování originální kapitoly dodatečně napsané a proto uveřejněné až v německém vydání Mexického divertimenta.

pro něco jiného: Plaza Del 23 De Mayo je náměstí písarů.

Ano, i v tuto dost pozdní denní dobu sedí jich mnoho desítek u malých stolků a beden, a čekají na zákazníky, aby jim za uplatu napsali vše, co právě potřebují. Ne každý totiž dovede dobře napsat dopis na úřady, ne každý v Mexiku dovede číst a psát. Proto tito písari, užívající - jak už je tak typické pro Mexiko - husí brka, kovová pera, roztodivné psací stroje, které by si dávno sloužily, aby našly klid a pokoj v technologických museích, a konečně také nejnovější Smithky a Underwoodky, nemají špatné obchody. Tamhle starý pensista sepisuje šedlákovi nějakou žádost za daňový odklad, vedle mladík z blízké university píše staré bábě soudní žalobu na její sousedku z pavlače, a zde u mně špinavý dědek píše mladičké bosonohé dívce s velikýma a černýma očima milostný dopis jejímu řekněme Fernandezovi, sloužícímu na vojně kdesi v Monterey nebo ve Veracruz. Vyhlíží to zde jako v dobře jdoucí obchodní kanceláři. Pera skřípají a stroje hrčí. Lidské tužby a přání, vášně krásné a méně krásné, dostávají formu a život. Slova se zde stávají tělem - podle přesných sazeb advokátního palmáře. Zkrachování koncipisté, kteří zde píší podání a rozklady, se už v tom vyzna-jí. Řeklo se mi, že na milostné dopisy je sazba nejnížší. Dovede je prý napsat každý, i tenhle umouněný dědek přede mnou...

Dívám se na onen divný párek. Ona, sotva čtrnáctiletá, studem rudá v obličeji, vychrlí vždy najednou několik vět s vášní a s důrazem, on unaveně a znuděně pak ťukne několikrát na svou velikou a křípající mašinu pochybné značky, která sloužila patrně již Noemovi v jeho arše. Vidím, že písar se nesnaží zachytit ani desetinu toho, co mu holka říká, neočekáváje za svou námahu víc

než půl pesety, a věda, že děvče bez znalosti čtení ho nemůže kontrolovat. Ostatně se mi zdá, že dobrá třetina písmen na stroji už dávno vypověděla službu. Mimo to ten její Fernandez také asi sotva umí číst, a jeho kamarád, který mu vypomůže svým uměním, stejně z textu dopisu něco ubere nebo přidá. Pyramus a Thisbe byli šťastnější než naši mexičtí milenci. Usínající dědek nad strojem je horší než tlustá zeď. Kolik lásky a vášně konečně dojde svého cíle ve Veracruz ? Neznamená takováhle korespondence konec tvé veliké lásky, má ubohá malá dívka s velikýma očima ?

Nejsi však sama ve svém neštěstí. Novináři a jejich agencie, rozhlas a televise, telefony a telegrafy, ideologie a politické strany, jsou často horší a zlovolnější než ten tvůj již již usínající písař. A přece jen jejich prostřednictvím a z jejich milosti se znají lidé i národy. Ne přímo, ne bezprostředně. Co napíší, to teprve existuje, není, co pomínou mlčením. Ne lidé, jen papír, popsaný papír, rozhoduje. V tomto našem papírovém věku. I srdce lidí jsou dnes zabalena v celofán - jako oškubaná kuřata v amerických ledničkách.

Jak vřele bych ti přál, má bosonohá dívka, aby ses jednoho překrásného dne přes všecka nedorozumění náhodou třeba někde na trhu střetla se svým Fernandezem a abyste si padli do náručí - tělo na tělo, srdcem k srdci ! A aby již nikdy žádný papír nebyl mezi vámi !

Bohužel jsou to však jen má zbožná přání. Utopie, které nejsou z tohoto světa. Zatím tady sedíš, má dívka se smutnýma očima, a házíš svou lásku a své mládí do necitelné mašiny, z které po chvíli jako ze řezačky vypadne jen otýpka vymlácené slámy. A kolem dokola ze strojů padají žádosti a podání, rekursy a protokoly, účty a

žaloby - a také milostné dopisy, které jsou nej-lacinější. A husí brka se znovu a znovu lámou, a pera skřípají a psací stroje hrčí a drnčí - ačkoliv již soumrak rychle sestupuje na Plazu Del 23 De Mayo.

& & &

Dr. Antonín K R A T O C H V I L :

DVA HLASY Z ČESKÉHO TISKU O B. PASTERNAKOVI

Letošní Nobelovu cenu za literaturu obdržel ruský básník a spisovatel Boris Pasternak. O básnickém profilu Pasternakově i o jeho románu „Doktor Živago“ bylo již v exilovém tisku napsáno mnoho. Udělení letošní Nobelovy ceny za literaturu je políčkem moskevským literárním cenzorům a tzv. strážcům generální linie strany. Zůstává paradoxem, že nebyt brutálního potlačení maďarského národního povstání sovětskými tanky, nikdy by asi Pasternakův román nespátral světlo světa, neboť maďarská revoluce otevřela mnohým literátům na Západě oči - mezi jiným také komunistickému italskému nakladateli Feltrinellimu, který dostal Pasternakův rukopis a odmítl jej po maďarských událostech vrátit, jak sovětským vyjednavcům - tajemníku Svazu sovětských spisovatelů Surkovovi a kulturnímu attaché sovětského velvyslanectví v Římě - tak i samotnému Togliattimu.

Jak rozdílně reagovali komunisté na Pasternakův román před udělením Nobelovy ceny, nejlepe ukazuje citát z ostravského deníku KV KSC „Nová svoboda“ ze dne 2. února 1958 :

„Sovětský básník a dramatik Konstatin Simonov pracuje nyní ve Francii se známým scenaristou Spaakem na scénáři prvního sovětsko-francouzského filmu. Toho využil zpravodaj listu Le Monde k interviewu, ve kterém se samozřejmě objevily ihned otázky o Pasternakovi, Zoščenkovi a jiných autorech, kterým došla na Západě popularita tak skutečná, že byli někdy kritizováni sovětskou kritikou. Simonov na dotaz o románu Borise Pasternaka „Doktor Živago“ /úryvek z něho vyšel i v naší Světové literatuře/ odpověděl, že Pasternak je sice dobrý básník, ale jako prozaik stojí o čtyři, pět hlav níž! Jeho rukopis redakce měsíčníku „Novyj Mir“ odmítla, prostě proto, že román je špatný. Pasternak podle názoru Simonova používá zastaralé formy a nemůže mít v SSSR žádný ohlas. Pasternakov román se nedávno objevil v italském překladu, knihu, z níž je dělána záměrně sensace, hodnotí kritika jako „arcidílo, hodné velké ruské románové tradice“. A týdeník L'Espresso dokonce uvažuje při té příležitosti o kandidatuře Borise Pasternaka na letošní Nobelovu cenu“.

X X X

Mezitím byl Pasternakov román rozebrán jak v italštině, tak v angličtině. Komunistická reakce byla již opatrnější. Revue „Květen“ č. 9 /1958/ přinesla článek, nazvaný „Vyjasnění kolem románu Borise Pasternaka“, v němž je již jiné hledisko než u Simonova:

„Jde o román nazvaný Doktor Živago, v

němž Pasternak sleduje odraz uzrání a posléze vítězství Velké říjnové revoluce v životě a vědomí části ruské inteligence. Další příčinou rozruchu, kterou se snažila všemožně zneužít západní buržoasní propaganda, bylo to, že román nevyšel ve svém prvním vydání ruský, nýbrž italsky v komunistickém nakladatelství Feltrinelliho, zatímco jeho ruské vydání se teprve připravuje.

Různým falešným výkladům těchto několika faktů a mnoha s nimi spojených nejasností a domyslů bere vítr z plachet rozmluva, kterou měl na toto téma Boris Pasternak s Wilfredem Burchetem, dopisovatelem anglického listu Manchester Guardian, a několika dalšími zahraničními korespondenty v únoru t.r. ve své vile nedaleko Moskvy. O vzniku svého románu Pasternak řekl, že román je plodem jeho úsilí o překonání určité umělecké krise, do níž se dostal. Jako elitní impresionistický básník pocítil stud, že doposud málo dal svým dílem širší sovětské veřejnosti, a proto zatoužil napsat něco skutečně závažného a cenného i pro široké masy čtenářů.

Román dokončil někdy v druhé polovině roku 1956 a nabídl jej několika sovětským nakladatelstvím a literárním časopisům. Jedno z moskevských nakladatelství román přijalo. Mezitím předal jednu z kopií románu rovněž Feltrinelliho, komunistickému nakladateli z Milána, který o román projevil velký zájem. Nedlouho poté Pasternak požádal Feltrinelliho, aby s italským vydáním asi půl roku posečkal, až vyjde román v originálu. Po uplynutí této lhůty žádalo moskevské na-

kladatelství Pasternaka, aby požádal o navrácení rukopisu z Itálie, neboť považovalo za potřebné provést v textu určité úpravy / s nimiž Pasternak souhlasil / a podle mezinárodních vydavatelských zvyklostí zahraniční překlady se mají shodovat s textem originálních vydání. Feltrinelli však už dal román do tisku, tisk dokončil a dal román v Itálii do prodeje. Západní propagandu pak kupodivu z celého 700 stránkového díla zajímají převážně pouze asi tři stránky textu, týkající se hodnocení ruské revoluce. Pasternak sám považuje za autentický text knihy, která vyjde ještě letos v Moskvě."

x x x

V Sovětském svazu však román ještě nevyšel. Demokracicky cítící lidé na Západě se domnívali, že udělení Nobelovy ceny B. Pasternakovi snad přinutí "úředníky" z tiskového oddělení sovětské Státní bezpečnosti, aby román povolili - stejně jeho kopie již kolovaly po Rusku tajně ve strojopisných prepisech anebo v německém a anglickém vydání. Sovětská odpověď byla překvapivá: Pasternak byl vyloučen ze Svazu sovětských spisovatelů...

Dalším paradoxem zůstává skutečnost, že prvním Rusem, který dostal Nobelovu cenu byl exulant Ivan Bunin - druhým je Pasternak, jehož dílo, za které Nobelovu cenu dostal, v SSSR také nevyšlo. Literaturnaja Gazěta označila Pasternaka jako člověka žijícího ve vnitřním exilu. Jak trapně potom působí současné diskuse, které probíhají v sovětských literárních časopisech o skutečné svobodě uměleckého projevu, který prý "existuje jedině v SSSR" !

& & &

Karel E R B A N . :

DOPIS O ČÍNĚ

Uvolnění politického života kdy v čínských zahrádkách mělo podle Mao Ce-Tungovy lyrické the- se kvéstí vedle sebe sto různých květin, netr- valo dlouho. Velmi zády přišla reakce a komunis- tický tisk cynicky prohlásil, že skutečným cílem této akce bylo vylákat reakcionáře z jejich dou- pat a pak je bezohledně zlikvidovat. Místo „sta květin“ bují dnes v Číně jenom jediná, která se zato rozšířila rychleji, než se šíří plevel. No- vým heslem čínských komunistů se stala komuna. Podle toho, co se o ní dovídáme z čínských ko- munistických pramenů, je to kolektiv nejhorší- ho kasárenského typu.

Čínský režim se rozhodl sloučit všechny kolcho- zy v tzv. komuny a uskutečňuje toto rozhodnutí rychle. Koncem září bylo v komunách zorganizováno již na 640.000 kolchozů, tedy plných 90 procent se 112 miliony selských rodin. Ústřední výbor tuto akci sice rozvrhl na nejbližších čtyři až šest let, ale cíle bylo dosaženo téměř ve stejném počtu týdnů. Většina čínských kolcho- zů byla zakládána teprve před třemi lety. Dnes se z nich tvoří, spolu s místními továrnami, ře- meslnickými a obchodními družstvy komuny, které zahrnují také místní ustavy výchovné i vojenské útvary dotyčného kraje. Důsledkem této reorga- nisace je, že zemědělci ztrácejí podíly, které měli na kolchozním hospodaření, že ztrácejí po- slední zbytky záhumenků, poslední kusy dobytka, které byly do té doby v jejich soukromém majet- ku a že se stávají vojenskou organizací. V je- jich čele je velitel s několika náměstky a se

štábem spolupracovníků, kteří řídí věci politické a hospodářské. Sedláci a dělníci jsou začleněni do oddílů, jež pochodují společně do práce, společně se stravují, jsou pokud lze společně ubytováni a do jisté míry také vyzbrojeni. Tvoří tedy zároveň jakousi milici vedle pravidelné armády. Nová pracovní povinnost postihuje ženy stejně jako muže. Nedorostlé děti nemají tedy domova, a budou vyrůstat v dětských útulcích. Každý člen komuny je povinen zúčastnit se po práci ideologické výchovy a vojenského výcviku.

V Číně se tedy odstraňuje dokonale soukromé vlastnictví, rozbíjí se rodina a celá země se proměňuje v rozsáhlý kasárenský dvůr. Touto přeměnou čínské společnosti se má docílit zvýšení výroby jak na polích tak i v průmyslu. Podle plánu pekingské vlády se má v příštím roce v Číně vyrobit na 10,700.000 tun oceli. Je pochopitelné, že nelze budovat tak rychlým tempem moderní ocelářské závody a proto se režim rozhodl rozšířit zároveň primitivní výrobu železa v malých tavířcích pecích, či jak napsal pekingský dopisovatel moskevské Pravdy - vyrábět železo methodami středověkými.

Čína nemá průmysl, který by mohl dodávat dostatečné množství moderních strojů. Dodávky ze Sovětů a z lidových demokracií zřejmě ani zdaleka nestačí na dnešní ctižádostivé plány a tak se tedy sahá k jedinému reservoáru energie, který je k dispozici, k lidské síle. Ale ani tento zdroj není nevyčerpatelný. Čínský rozhlas zažal již přiznávat, že velká část letošní urody byla zmařena pro nedostatek pracovních sil. Příliš mnoho dělníků bylo posláno do výroby železa a ocele, takže se jich pak nedostávalo v zemědělství. V Číně nemají ani buldozery ani traktory a jeřáby a materiál na stavbu přinášejí tedy tisíce moderních otroků. Nosí je ve dvou koších,

zavěšených na tyči, která se nese přes rameno. Stavitelé egyptských pyramid byli nepochybně technicky vybaveni lépe.

To, co se v Číně kolem nové organizace zemědělství a průmyslu děje, předčí svou obludností a krutostí doby, kdy Stalin začal kolektivisovat venkov a likvidovat kulaky. Šest set milionů lidí v Číně je dnes obětí teroru, který nepochybně předčí hrůzy nájezdů někdejších mongolských dobyvatelů. Lidé se pochopitelně zdráhají vydávat dobrovolně poslední zbytky majetku a vzdát se rodinného života. Sama úřední tisková kancelář Nová Čína dooznala, že sedláci se vyvlastňování brání všemi prostředky. Tato kancelář dooznala, že porázejí dobytek a snaží se prodat zbytky majetku, než vstoupí do komuny. Na mnohých místech došlo podle zprávy této agentury ke spontánnímu návratu ke kapitalistickému řádu a odpůrci komun prohlašují, že čím více kolektivisace, tím méně svobody. Sotva lze razit heslo, ve kterém by bylo více pravdy. V Číně tedy dnes řadí zostřený třídní boj se všemi důsledky, počítaje v to hromadné popravy. Uprchlíci, kterým se podařilo dostat se do svobodných zemí líčí obrazy hrůzy, a je nepochybné, že nejde jen o místní zjevy. Čínské obyvatelstvo se dnes stává bezprávnou společností otroků, jejichž údělem je obětovat vše, co činí život hodným, aby byl žit, zájmu mocenských aspirací malé hrstky uchvatitelů.

„Filosof“ Mao Ce-Tung se naučil zřejmě více od Džingischána než od velkého čínského učitele Konfucia. Tradičně klidný a mírumilovný čínský národ se má stát armádou bojovníků za imperialistické cíle. Čínští komunisté zatoužili po velmocenské hře a tato pozoruhodná změna se začala nápadně projevovat zejména od poslední schůzky Mao Ce-Tunga s Chruščovem. Zdá se,

že Sověty nemohou, či ani nechtějí přispívat na technický a vojenský rozmach Číny, tak jak by si čínský režim přál. Proto ta dnešní horečná snaha vystupňovat výrobu ocele. Proto tedy nové usilí o zmilitarisování celého národa, a proto patrně také dnešní nebezpečné přestřelky ve Formoské úžině. President Čankajšek na Formose nebyl nikdy tak vážným potenciálním nebezpečím pro rudý čínský režim, jako dnes, když se lid v Číně žene do nové bídy a zoufalství.

& & &

PEDAGOGICKÉ VÝSLEDKY Z LETNÍ ŠKOLY

V minulém čísle Archy jsme otiskli příspěvek Dr. Pokorného z Rakouska o exilovém školství. V jistém smyslu doplněním tohoto článku je dnešní interview s vedoucím Čs. dálkové školy v exilu, univ. doc. dr. Josefem Kratochvilem.

Jaké jsou hlavní zásady pedagogické praxe v Čs. dálkové škole ?

Je třeba stále a stále si uvědomovat, že děti v exilu jsou vystaveny mnoha mimořádným vlivům a že pedagogika i metodika potřebují tu svého osobitého, speciálně uzpůsobeného ražení. Pedagogické a didaktické znalosti a zásady, jak jsou známy z běžné učitelské praxe ve školství jednotlivých zemí, zdaleka nestačí, naopak mohou svést na scestí. A ani praxe v nějakém středisku, táboře a pod. nemůže podat náležitou představu skutečné praxe v Čs. dálkové škole.

Nutno stále hledat nové a nové cesty a pracovní

metody a uzpůsobovat je dané situaci, a přece nutno při tom držet se systematického plánu stálé nadstavby.

Cíl Čs. dálkové školy je jasný - zhruba vyjádřen: udržet a ožивovat v československých a smíšených rodinách krajanů i exulantů lásku k českému a slovenskému jazyku a k naší národní tradici, vést k národní hrdosti a sebevědomí, bez toho, že by byl pěstován šovinismus, naopak, všemožně se snažit o budování prostředí budoucího spolužití všech svobodných národů na demokratické bási v duchu křesťanském.

Ač je jednotný cíl, je práce a postup v každé vyučovací skupině, ba v každé rodině velmi rozličný. Specialisovaná individuální výchova každého jedince je hlavní učební metodou Čs. dálkové školy. Při tom je budováno zhruba na učebních osnovách, jak je známe z první republiky Československé, přirozeně přizpůsobených naší době a exilu. Praxe ukázala, že nelze budovat na široké bási a že méně někdy znamená více. Hlavním základem Čs. dálkové školy je spolupráce s rodiči.

A nyní konkrétně - co byste nám řekl o letošní letní škole ?

Zdůraznil jsem již několikrát, že prázdninový tábor a letní škola je hotový pedagogický a didaktický rebus, jehož vyřešení potřebuje největší pečlivosti a napětí. Letos se sjelo do školy několik zkušených pedagogů - díky hlavnímu vedení československých Salesiánů v Turinu byli tu i dva salesiánští spolupracovníci. O didaktické a pedagogické praxi Salesiánů se přesvědčili evropští odborníci již mnohokrát. Jejich hlavní metodou a snahou je skutečná láska k dětem a pedagogikou - nezměrná obětavost. Ta však byla vyžadována i od všech ostatních učitelů Čs. dálkové školy. Ve srovnání s letní

školou v minulém roce, byla letos láska k dětem a obětavost opravdu u všech učitelských sil. Pro-
to bylo docíleno mnohem lepších výsledků než lo-
nského roku, ač i loňský tábor zanechal velmi
hluboké stopy i u rodičů i u dětí. O tom se pře-
svědčil mnohokrát vedoucí školy při návštěvách
v jednotlivých rodinách na různých koncích Spol-
kové republiky, kdy s překvapením poznal, že na-
dšení se přelilo s dětí na rodiče a že úkol ško-
ly byl splněn.

Dětský materiál letošního roku byl mnohem více
individualisován, neboť nebylo tu větších homo-
genních celků ať co do stáří, tak co do vědomos-
tí. Oproti loňskému roku, kdy jsme měli jen děti
z německých škol, byly letos v táboře i děti z
amerických škol, takže jazyková změť byla ještě
pestřejší. A přece byl brzy zformován jednotný
československý duch.

Vyučovací forma byla mnohem pestřejší - poněvadž
vedle skautských prvků, jako centrální pracovní
methody, byly přibrány i prvky sokolské - zvláště
zásluhou pana učitele Celerýna - a vše proniklo
kouzlo výchovy synů Dona Boska. Denní program by
mnohem zábavnější již i proto, že bylo více pomů-
cek, které byly během roku nasbírány, ať již to
byly knihy, filmy, loutkové hry, divadla, táboro-
vé ohně či základy vědomostí, které děti získaly
a rozšířily si v jednotlivých vyučovacích skupi-
nách během školního roku.

Proč se snížila hospodářská základna školy je těž-
ko říci. Jen krajní obětavost všech učitelských
sil a Československého uprchlického výboru umož-
nila letošní letní školu. Výsledky činnosti Čs.
dálkové školy budou patrný hlavně po letech. Čs.
dálková škola buduje serií učebnic, aby i tím roz-
šířila okruh své praktické práce. Vyučovací sku-
piny, letní tábory a doplňovací školy / Mnichov,
Stuttgart/, učebnice a oběžníky, to jsou opěrné

body činnosti. Cesta byla ukázána, základy dá-
ny... a nyní záleží i na těch ostatních.

/Rozmlouval J.N./

& & &

OKNA

HLAVNÍ OSLAVA 40. VÝROČÍ ZALOŽENÍ ČESKOSLOVEN-
SKÉ REPUBLIKY na území Německé spolkové repub-
liky se konala v Mnichově dne 28. října 1958
ve velkém sále Čínské věže. Slavnost pořádal
Československý uprchlický výbor a Radio Svo-
bodná Evropa.

Slavnostní projev o vzniku Československé re-
publiky přednesl dr. Fedor Hodža z Paříže. Za
Podkarpatské Rusíny promluvil redaktor Orest
Černek. Dr. Hodža zdůraznil, že to především
byla Masarykova idea humanitní, která byla tvů-
rčím momentem pro vznik nové republiky - re-
publiky demokratické a pokrokové.

V kulturní části slavnosti byly předneseny
básně předních českých, slovenských a karpa-
toruských básníků v češtině, slovenštině, kar-
patoruštině, angličtině, francouzštině, maďar-
štině a němčině. Zvláště velkou odezvu měla
polská recitace básně Jana Zahradníka La Sal-
leta a německá recitace Demlových Mých přátel
- květin.

Slavnost byla ukončena československou státní
hymnou.

VYNIKAJÍCÍ VĚDEC NA STOLCI PAPEŽSKÉM.

Po Piu XII. - papeži míru a papeži mariánském, byl zvolen do čela římsko-katolické církve a Vatikánského státu benátský patriarcha Angelo kardinál Roncalli, který přijal jméno Jan XXIII.

Ve vědeckých kruzích je nynější papež vysoko ceněn jako vynikající pedagog - byl řadu let profesorem dějin církve, apologetiky a patrologie. Roku 1925 byl nynější papež jako apoštolský vikář poslán do Bulharska a roku 1935 ve stejné funkci do Turecka a Řecka. Svého dlouhého pobytu v jihovýchodní Evropě využil nejen k splnění svých diplomatických úkolů jako zástupce Vatikánu - nýbrž i k podrobnému studiu kulturní a politické historie jihovýchodní Evropy - takže dnes platí Jan XXIII. za předního odborníka v balkánských otázkách.

Velkou odezvu vyvolalo jméno, které si kardinál Roncalli vyvolil - Jan XXIII. Dvacet tři papežů před Roncallim mělo již toto jméno - přece však dnešní papež se nejmenuje Jan toho jména XXIV. Roku 1419 zemřel Jan XXIII., který byl zvolen jako vzdoropapež a zasáhl také do českých dějin. Do oficiální papežské listiny není však počítán neboť byl 29. května 1415 sesazen a správa Církve svěřena řádně zvolenému Martinu V. Od té doby si však žádný papež jméno Jan nezvolil. Italové nazývají nového papeže „Giovanni“ - oficiální jeho titul je však „Johannes pp. XXIII.“

X

JEDEN Z PŘEDSTAVITELŮ moderní polské novelistiky Marek Hlasko požádal v západním Berlíně o udělení politického asyлу, když se dověděl, že **ho chtějí** ve Varšavě pro jeho svobodné demokratické **projevy** v Paříži uvěznit. Po útěku redaktora známého časopisu PO PROSTU Janusze Grosowského je to druhá „polská literární sensace“ v tomto roce.

O Marku Hlaskovi přinesla ARCHA článek Karla Erbana ve svém třetím čísle a v pátém svazku v Zrcadle domova útok Milana Rusinského na „špatný vliv“ Marka Hlaska na české spisovatele“.

X

ŘEDITEL AMERICKÉHO INFORMAČNÍHO ÚŘADU Allen oznámil, že Sověti a jejich sateliti věnovali lonského roku na propagační kampaň do nekomunistických zemí částku mezi 500 až 750 miliony dolarů a dalších 100 milionů dolarů na rušení rozhlasového vysílání ze západu.

X

DISKRIMINACE NA ČESKOSLOVENSKÝCH ŠKOLÁCH.

Československý režimní tisk uvádí stále nové případy, kdy dětem bývalých „kapitalistů“ je odepírána možnost vyššího školního vzdělání. Současně ostře kritizuje učitele, kteří pro „shovívavost“ nebo „neznalost politického profilu“ rodičů doporučují takového žáka k studiu na vyšším učilišti.

„Znovu i letos se vyskytly případy, že k dalšímu studiu byli doporučeni lidé, u nichž se vůbec nezval zřetel na jejich politický profil a názory a na jejich sociální původ“, psalo Rudé právo 20. srpna t.r. „Jako by se nic nestalo, doporučila na příklad Průmyslová škola elektrotechnická k dalšímu studiu syna statkáře, který vlastnil přes devadesát hektarů půdy... Na okrese Plzeň-venkov schválili syna mlynáře, který zaměstnával několik námezdních sil...“

Normální smrtelník těžko pochopí, jak je možné, aby ve dvacátém století státní moc bránila

dětem ve vzdělání jen proto, že jejich rodiče kdysi před deseti lety měli statek nebo živnost. Je výsměchem kulturnosti, kterou se komunistické režimy tak rády chlubí, jestliže pro sociální původ režim znemožňuje nadaným mladým lidem rozvinout jejich talent. Tomuto vývoji by měly věnovat zvláštní pozornost jak světová organizace studentstva tak i příslušné orgány UNESCO, kde dnešní československý režim vystupuje s oblibou jako ochránce a hlasatel vzdělanosti a kulturního pokroku!

x

Mladá Fronta z 5. srpna t.r. přinesla další doklad o tom, jak dnešní režim pronásleduje děti „nedělnického původu“. Referovala o případě Milana Valacha, kterému bylo znemožněno vysokoškolské studium pro otcovu „politickou minulost“. Milan Valach, jak list sám doznal, je „výtečný žák jedenácté třídy“.

JUDr Julius Valach, psala Mladá Fronta, je však „jedním z bývalých lidí.. Dlouhá léta před válkou i po ní byl soudcem na Slovensku. Řadu roků dokonce předsedou krajského soudu v Rimavské Sobotě... Po válce se stal předsedou okresního výboru reakční demokratické strany.“ Dnes Julius Valach pracuje v kanceláři stavebního podniku v Jeseníku a Mladá Fronta dodává, že „v Jeseníku ho znají jako člověka, který se politicky neexponuje, ani v kladném ani v záporném smyslu, veřejného života se neúčastní“.

Jak Dr. Valach je sledován stranickými špehy, vyplývá z toho, že kádrové oddělení komunistické strany má o něm poznamenáno, že „když předloni všichni poctiví občané vyjadřovali svoji účast s maďarským lidem, který trpěl v kontrarevoluci, a sbírali prostředky na rychlé zahojení těžkých ran, Julius Valach ostentativně

odmítl přispět".

Mladá Fronta sice pokračovala: "Nikdo nechce, aby děti pykaly za své rodiče. V tom je spravedlnost a demokratičnost našeho zřízení, založená ne na pozlacených slovech, ale na konkrétních právech a skutečích." Ale v rámci této "spravedlnosti" výtečný student Milan Valach se na vysokou školu nedostal. Režimní list mu doporučil, aby šel na dva roky pracovat a pak prý se uvidí. Napřed musí prokázat "oprávněnost svého vztahu k dnešku" a "sblížit se s pracujícími. Oni také budou rozhodovat o tom, zda na vysokou školu půjde či ne".

FEP

& & &

ZRCADLO DOMOVA

BŘEZINA DNEŠKU

Český literární kritik Jiří BRABEC v článku pod tímto nadpisem komentuje v Kulturnom životě nedávno vydaný sbor básní Otakara Březiny a kromě jiného píše:

"Nedávno - po mnohých rokoch - opäť vyšiel subor básní Otakara Březinu. Nás pri tohoročnom jubileu 90.vyročia

umelcovho narodenia /13.septembra 1868/ zaujíma najmä výsledok konfrontácie tohto diela s dneškom. Nede nám pritom o nijaké "krátke spojenie" či násilnú aktualizáciu. Stojí však za zamyslenie, ako sa za posledných 60 rokov pretvárali a preverovali jeho hodnoty, ktoré sa mnohým zdali večnými a nepremennými. Do popredia tu vystupuje tak

obdivovaná myšlienková, filozofická stavba Březinových diela. Desiatky stupencov "cirkve" Březinovej - ortodoxní katolíci rovnako ako ľudia, hľadajúci istotu a oporu - verili, že práve tu, v básnikovom idealistickom svetozreze, sú hodnoty najväčšie. Ale mystická koncepcia, mnoho ráz veľmi domyslné konštruovaná, ukázala také trhliny, že ju už nemožno prehliadnuť... Březinova sila je ukrytá v bohatej predstavivosti, v nevídanom zjednotení pevnnej vôle a spontánnosti s ktorou vidí svet v jeho nekonvenčnosti...

Čo nás teda na Březinovej poézii dnes najviac vzrušuje, je jeho vlastný obraz, obraz človeka, ktorý sa nezmieril s malosťou pomerov, ktorý mal silu - bez stopy bolestivosti a sentimentality - postaviť proti chaosu sveta svoje ja, svoju preťažku samotu...

Ruch a kolobeh srdca však zvíťazil v Březinovej tu-

rbe, ktorá i dnes burcuje pohodlie prostoduchých a tuposť nasýtených. Nie metafyzická strnulosť, ale "dobrodružstvo obraznosti", dynamiky ľudskej túžby nás priťahuje na tomto odkaze, ktorý spolu s dielom Antonína Sovu patrí medzi najväčšie hodnoty českej lyriky 19. storočia."

/ KULTÚRNY ŽIVOT, 20.
septembra 1958-str.8/

x

LITERÁRNÍ NOVINY V BOJI PROTI NÁBOŽENSKÝM PŘEDSUDKŮM

"Boj s náboženskými predsudky je jedním z hlavních problémů kulturní revoluce. Víra samotná je ovšem věcí každého jednotlivce - jenže víra se neobejde bez kostela a v kostele farář či pop živí víru po svém. Některý se ovšem drží Písma, většina si však nedpustí výlety do života... I když většina kazatelů

se zdržuje zasahovat do otázek politických, přece jen, často podvědomě, se snaží udržet starý způsob života a svou neomezenou moc nad myšlením lidí."

/ Ivan KLÍMA v článku "Mezi třemi hranicemi" - LITERÁRNÍ NOVINY č. 38 - 20. září 1958 - str. 6 a 7 /

x

& & &

Knihkupectví INTERPRESS Ltd., které má na skladě veškerou exilovou literaturu, bohatý antikvariát knih z první republiky i současné knižní novinky, vyřizuje objednávky do všech světadílů. Adresa: INTERPRESS Ltd., 12, Montagu Str., LONDON W 1., ENGLAND. - Napište si o nový vánoční seznam.

& & &

AUTOŘI SEDMÉHO SVAZKU ARCHY :

Petr DEN / New York / - Jaroslav DRESLER / Mnichov / - Karel ERBAN / Mnichov / - Dr. Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - František LISTOPAD / Porto / - Josef NĚMEČEK / Mnichov / - Zdeněk RUTAR / Sudbury / - a další

& & &

ARCHU řídí Dr. Antonín KRATOCHVIL, odpovědný redaktor Josef NĚMEČEK. Vydavatel Čs. uprchlický výbor v Německu, Mnichov, Tivoli strasse 1/2. Toto číslo vyšlo 1. listopadu 1958.

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).
Grafická úprava Mir. Šašek. DM 5.—.

Hana Šklibová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peníz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNIČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Řada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

VI. Štědrý: Kozich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Řada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie
(I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Svazek

MNICHOV 1958

Ročník 1/33

Štěpán P. V L A Š Í M :

MŮJ PROSINEC

Dnes v noci zdál se mi opět exulantský sen

Má milá přišla za mnou -
sněhovou královnou byla

křišťálky ledu na průsvitném mušelínu -

pálily mi do očí
a probolely se do srdce.

A pak mi sněhová královna tichounce řekla:

zavři oči,
jsme opět doma
na Podkarpatské Rusi
a slavíme spolu
Rusínské Vánoce.

A já opět - Bože - prožil sen ve snu...

& & &

Ivan J E L Í N E K :

MODLITBA STRACHU A ODVAHY

Prosil jsem ve své žuly tmy
o trochu světla Tvého.
Skácej sloupoví, tni
klínem blesku svého.

Věnce hořící
zapálily věže shůry.
Blesky bouřící
roztrátily žuly.

Prosil jsem ve svém svoru,
v suchu, v svěráku
o krev beránků,
o víno z Tvých dvorů.

Beránek jsa krve dals.
Nad lásku v lásku jals,
hroznů lisovals.

Prosil jsem v hrobu hluchosti
o hlas Tvých trub.
Klíčit dej lásky krutostí
v smrti rub.

Prasklo ze tmy zrno
v život uvedeno.
Klíček klíčit se jal,
v trouby dout se jal.

Prosím v tmy žulu,
v slídu samoty, v hlad, v rulu.
V tupost štkání,
v strach bez poznání.

Prosím, prose, nedávej,
 jen leda hloží.
 V blesku nádvoří
 klas zlátnout nechávej
 a ratolest, co neshoří.

& & &

Jaroslav D R E S L E R :

ROMÁNOVÁ KRONIKA Z PLZNĚ MINULÉHO STOLETÍ

V Praze vycházející časopis „Světová literatura“ předstírá svou světovost tím, že uveřejňuje prózy a poezii komunistů a komunistických souputníků z nejrůznějších zemí, že občas i publikuje některého západního „neutralistu“ a že dává zahraničním marxistům příležitost pomlouvat v Československu literaturu své vlastní země. V pátém čísle letošního ročníku dostal takový úkol Rakušan Leopold Grünwald, který v rozsáhlé studii kromě spousty věcných informací uvedl také několik nehorázných lží. Jednu chceme v tomto článku uvést na pravou míru.

Grünwald vypočítává několik rakouských spisovatelů, které označuje za humanisty, a jako protiklad k nim uvádí tři jména, prý „Evropany“ z SS a bývalého berlínského ministerstva informací. A jedním dechem, v téže větě, cituje vedle bývalého skutečného nacisty Bruno Brehma také spisovatelku PhDr. Gertrudu Fusseneggerovou / narozena v Plzni 1912 /, která je proslulá právě tím, že

se velká část jejich povídek a románů odehrává v Čechách a že je na rozdíl od některých beletristů tzv. sudetoněmeckých povznesená nad jakýkoli nacionalismus a šovinismus. Fusseneggerová pochází z rakouské rodiny, která byla v Čechách usazena jen přechodně, když tam byl před první světovou válkou přeložen její otec, rakouský důstojník. Fusseneggerová si však kraj a prostředí svého dětství a mládí upřímně zamilovala a s velkou láskou o něm píše ve svých knihách jak z přítomnosti tak z minulosti.

Leopold Grünwald dokládá domnělý nacismus Fusseneggerové pocitem hrdinky jejího románu „V tvých rukou“ / In deine Hand gegeben /, která prý při vstupu do Hitlerova Německa „pocituje téměř nadzemské štěstí“, a tvrdí, že pro odbojové hnutí a partyzány má Fusseneggerová jen pusté nadávky. K tomu můžeme říci, že je to starý známý komunistický trik, vytrhávat ze souvislosti útržky vět a přikládat názory a výroky románových postav jejich autorům. Kdyby se tento postup domyslí, snad každý autor kriminálních románů by byl sadistickým vrahem. Leopold Grünwald se zřejmě spoléhá, že si žádný čtenář jeho článku v Československu nebude moci opatřit knihy, o nichž píše.

Gertruda Fusseneggerová vydala nedávno román „Skrytý obličej“ / Das verschüttete Antlitz /, který je psychologickou studií o osudech českého venkovského lékaře Dr. Zemana v době od první do konce druhé světové války a který je pozoruhodný právě tím, že v něm autorka nepodlehla ideologickým heslům a poválečnému výbuchu nacionalismu, ale že se ke své látce postavila jako k problému uměleckému. To, že si nenasažuje ideologické brýle, jí ovšem marxistická pseudokritika zapomenout nemůže.

V těchto dnech vychází v novém vydání její snad nejvýznačnější román, nazvaný „Dům temných džbánů“ / Deutsche Verlags-Anstalt Stuttgart, str. 480 /, který byl německou kritikou ne docela právem nazván „českými Buddenbroky“. Autorka je všechno jiného než epigonkou Thomase Manna. Příznačné je, že měla odvahu odmítnout v pozoruhodném eseji Mannův román „Doktor Faustus“ a odsoudit ho jako nepochopení faustovské legendy a jako „básnictví bez milosti“.

Z hlubiny zapomenuté studny jsou vyloveny staré, ztemnělé džbány. Jsou obrazem, zástupkou minulosti, kterou autorka hledá v patricijském domě rodiny plzeňských německých měšťanů Bourdaninů.

„Dům temných džbánů je dům minulosti. Má mnoho komor, mnoho sklepů, opuštěných kleneb, zasypávaných studní, na jejichž dnu dřímají temné džbány. Temné džbány jsou symbolem této knihy...“, tak píše autorka, která se vmýšlí do dějů, odehrávajících se v druhé polovině minulého století. Z vnějška se do domu derou převratné události: krach na vídeňské burse, české národní probuzení, nové proudy socialistické. Rodina Bourdaninů se rozkládá z vnitřku i z vnějšku a její osudy jsou vesměs drženy v molových tónech a v šedí lomených odstínech. Kniha se trochu podobá českým realistickým románovým kronikám, ale chybí jí trochu naivní, gründerový optimismus probouzejícího se národa a jeho znovu začínající a rozvíjející se literatury.

Autorka melancholicky kreslí minulost, vědoma si, že na ní už nelze nic změnit. Nakonec však kniha vyznívá smířlivě, když se po mnohaletém manželském sblížení pozdní láskou manželé Bourdaninovi, bývalý rakouský rytmistr a jeho o mnoho let mladší česká žena Marie. Ne naturalistickým popisem, ale metodou nepřímé charakteristiky dovede Fusse-
neggerová vykreslit pozoruhodným způsobem duchovní

polohy prostředí svého románu. Je básnířkou jemného odstínění a svým smyslem pro vyvážení každého detailu v celkové kompozici jakož i nevztíravým humorem, který se jen tu a tam prodírá na povrch, navazuje na nejlepší tradice rakouské literatury nedávné minulosti. Mohli bychom jí vytknout jen nepřesný zápis některých českých slov a usloví.

Za normálních poměrů by její kniha byla jistě už dávno vyšla v Praze v českém překladu. - Zase jednou, jak se nám zdá, zaujatá a zlá též marxistické literární kritiky neobstála věcnému zkoumání.

& & &

Z GALERIE UVĚZNĚNÝCH A UMLČENÝCH BÁSNÍKŮ

Václav R E N Ě :

PEKAŘOVY ČECHY

Mé Čechy královské, jak bdělá zvěř
ležící nad prameny řek, nad vlášením moří,
jak srdce živíce žilobití zlatých řek,
ukrytých před hněvem bouří, uchovávajících
ostrážitě pod kořáním olší
křišťálová, větrná i ocelová slova výšek
a druhdy i písek zlatý, řeč země
hojnou jako zpěv a jako píseň, tak ryzí.

Řekami těmi vyneseny zdola
 a hlasem zvonů vystavěny vzhůru
 a směrem k Bohu košaté, okraji k nebi se pnouce
 a v samém středu peň svatovítských věží.
 Pevné jak skála, kol níž se sunou národové,
 krácející za hlasy svými, co hlas váš
 usedl na cimbuří zahrádek a sadů s pěnkavami
 a o sklo azuru se tříští v chvále skřivanů a
 čeká v tichosti,
 až bude uslyšen.

Na hřbitovech tisíckrát zvrstvených,
 v naději věrně shromážděných
 na malé pídí u paty Otcova domu, ve znamení Vá-
 clavů a Janů,
 se hluboce tratí v šumu zádušných tísů
 o polednách, kdy se hroby chvějí
 modlitbou neslyšnou, jen lípou u rezavých vrat
 střeženy u věčném orodování.

Jak žhavé musí býti vody vaše,
 že věčně žízníte, mé Čechy jablonové
 a v doloviště žízně své bloudíte přecho, často,
 se srdcem zalykajícím se vroucností,
 vydechnutým na oslnivé, jásající rty třešňovek a
 štěpníc při Labi.
 Se srdcem zmučeným a čistým.

Mé Čechy,
 oheň, jímž byl ukut pancíř vašich hor,
 je ještě živý a válí se v oblacích bouří hluboko
 pod korou,
 duní a zvony nedělní jej přibližují.
 Po cestách bílých, vinutých mezi mateřídouškou,
 po ptačích stezkách na lukách při kraji potoků,
 znamenáných bosou nohou žneček a zbožných tuláků
 se blíží
 hlas ohně toho, výzva, poslání
 a koruny lesů temnější pod tíží jitřenky, jež vy-
 zývá ty spící.

Čechy mé, střežící bděle písň pramenů,
 unatá a svěží, sladká zvěř, odpírající,
 čistá kořist Pána.
 Šli ještě všichni vidoucí, kdo otvírají
 zahrady minulosti vaší,
 ni, kdo bdí nad bdělostí vaší, zdviha-
 jíce vysoko
 u Václavovu i drátěnou košili jeho.

tu, jsou tu zcela blízko s vámi,
 ové budoucí té chvíle,
 natá a svěží, sladká zvěř
 řemenem oblohy procitne a najde obraz
 její
 lách, jež střeží, pod kořáním olší.

ne k nebi strašný jásot procitnutí svého
 o váží moře v jejich pramenech, tak ovo-
 ce národů zvaží
 leka, zdaleka vyvede dílo věrnosti své.
 neny vod budou prameny vína,
 ozlije se po zemích, sám Václav je ští-
 pil a lisoval a v bojích stáčel.

chy, za pokřiku smeček spící už jen lehce
 za jitra před procitnutím.

& & &

Václav Renč byl odsouzen komunistickou
 ticí roku 1951 na dvacetpět let těžkého
 áře. Naposledy působil v Brně jako dra-
 arg Mahenovy činohry Státního divadla.

& & &

MALÁ BILANCE

/ Máme v exilu samostatné kulturní instituce ?/

Prvních pět let exilu jsme propolitikařili. A pak si několik jedinců začalo jasně uvědomovat, že v kulturně-ideové oblasti splníme svůj úkol dříve. Tento krok, toto uvědomění - vyvolalo neklid a daleko větší aktivitu na sekretariátě u Prašné brány, kde mají zvláštní oddělení pro exil. Jan Mates v zářijové Tribuně napsal: "Vcelku lze říci, že v desátém roce komunistické vlády v Československu je exil předmětem větší pozornosti ideologů i agitátorů KSČ, než byl v prvním, třetím, pátém..." Tento soud, domnívám se, je správný.

Jaký je současný stav kulturních institucí v exilu ? Máme vůbec nějaké a jakou jim věnujeme pomoc a podporu ?

Domnívám se, že máme tři instituce, které vydaly řadu knih, mají své kulturní orgány - případně spravují exilovou školskou síť. Musíme si ovšem u tohoto zjištění uvědomit exilové měřítko! Jinak bychom si něco nalhávali.

& & &

Nejstarší dobře organizovanou institucí je KŘESŤANSKÁ AKADEMIE V ŘÍMĚ. Římský pracovní kolektiv má své spolupracovníky - mnohdy misionáře - doslova téměř po celé zeměkouli.

Křesťanská akademie má dvě knižní edice: edici STUDIUM a edici VIGILIE / redigována pracovním kolektivem za vedení Prof. Dr. Pavla ŽELIVANA. / Vydává kulturní revue NOVÝ ŽIVOT a nyní začala

pravděpodobně čtvrtletně vydávat sborníky STUDIUM, které mají v české řeči přinášet vědecké práce československých exulantů. Z knižních publikací je nejvýznamější překlad Dr.O. Petrů Apoštoláře a Nového zákona; v edici Studium vyšla mezi jiným kniha Jana Čepa „Za lidský svět“, v edici Vigilie Čepovy „Květinové dny“, „Dva eseje z počítadla“ od Petra Dona, „Kniha samoty“ Věry Stárkové a další. Tajemníkem Křesťanské akademie je Msgre. Dr. František PLANNER.

Značného ohlasu i v zahraničních kruzích dosáhla ČESKÁ KULTURNÍ RADA V ZAHRANIČÍ, která vydává nejvýznamější exilovou edici - totiž SKLIZEN SVOBODNĚ TVORBY. Tato edice, která dosud vydala 33 svazků, vykonala velmi mnoho pro zintenzivnění kulturního a uměleckého života v exilu.

Vedle řady závažných a umělecky výrazných publikací /Zdeněk Němeček, František Listopad, Vladimír Štědrý, Bedřich Svatoš, Prof. Otakar Odložilík, Petr Den, Milada Součková, Robert Vlach, Pavel Javor a další/ vyšlo ovšem i několik po- vrchních amatérských publikací /Bernard, Alfa a další/.

Orgánem Kulturní rady byla původně hamburská kulturní revue SKLIZEN / která již vychází za redigování Ant. Vlacha šestý rok / - nyní funkci Sklizně má převzít čtvrtletník „SBORNÍKY SKLIZNĚ SVOBODNĚ TVORBY“.

/Nemám po ruce bližší materiál o rozporu mezi hamburskou Sklizní a Českou kulturní radou v zahraničí./

Předsedou Kulturní rady je Prof.Dr.J. STRAKA a tajemníkem a editorem SKLIZNĚ SVOBODNĚ TVORBY je Dr. Robert VLACH. Původně měla Kulturní rada své sídlo ve Švédsku, přesídlením Dr.R.Vlacha na Bennet College se stane centrem Kulturní rady asi Amerika.

Zvláštní postavení má KULTURNÍ REFERÁT ČESKO-SLOVENSKEHO UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU. Vedle bohaté ediční činnosti /dvě řady edicí/, pečuje také o síť Československé dálkové školy v exilu. Vedle novin a kulturní revue, vydává také - pokud vím - zatím jediný časopis pro mládež, SKAUTA EXULANTA.

Jako vtipnou charakteristiku činnosti této kulturní sekce považuji poznámku v referátu o Penízi exulantové v Československých novinách č. 1 / leden 1957 /:

"... naši uprchlíci v Německu jsou kulturně činní... Předhánějí tudíž o několik délek největší a hospodářsky nejsilnější emigrantskou skupinu ve Spojených státech. Kde tu máme v sídle Rady Svobodného Československa - nějaký kulturní referát a kde máme takovou edici?"

V edici KAMENNÝ ERB vyšla první česká exilová antologie krásné prózy Kratochvilův "Peníz exulantův", Čepův triptych "Cikáni", "Pohádky" Hany Šklíbové, bibliofilské vydání Čapkova eseje "Proč nejsem komunistou?", Hájkův esej "Problém revoluce a kolaborace" a další. Edice LUCERNIČKA, která byla rovněž přiřazena nyní ke Kulturnímu referátu, se specializuje na vydávání drobných původních děl exilových autorů - vydáním Kovtunových Blahoslavených upozornila na básníka, který stojí v čele exilové poesie.

Nás několik, kteří jsme v Rakousku, spolupracujeme jak ve školství - tak v umělecké oblasti - s mnichovským Kulturním referátem, poněvadž rakouské - především pak vídeňské kulturní spolky - mají vysloveně starousedlický charakter. V čele Kulturního referátu Čs. uprchlického výboru v Německu je Dr. Antonín KRATOCHVIL.

Jedna skutečnost je všem těmto třem exilovým organizacím společná - finanční krise. Některé původně tištěné edice se musely uchýlit k cyklostylu. A společným nedostatkem všech těchto tří našich kulturních institucí v exilu je neschopnost vytvořit samostatné ideové umělecké skupiny.

& & &

OKNA

NAŠE NOVÉ PUBLIKACE. Obě edice Kulturního referátu Československého uprchlického výboru vydaly k letošním vánocům nové publikace. Jako VI. svazek edice "Kamenný erb" vyšel v anglickém jazyce esej Prof.Dr. Felixe Mikuly "THE POWER OF IDEAS" /DM 3,-/ a v edici Lucernička nová knížечka J.K.Babyho pro děti "BAJKY A POVÍDKY Z PŘÍRODY" /DM 3,-/. Objednávky vyřizuje administrace našeho listu.

x

V PROSINCOVÉM ČÍSLE NOVÉHO ŽIVOTA jsme se k našemu překvapení dočetli, že prý jsme v Arše srovnávali Miroslava Zlámala s Jaroslavem Durychem. Toto tvrzení musíme ovšem uvést na správnou míru - nesrovnávali jsme Zlámala s Durychem /to je paradox/, ale napsali jsme, že v některých verších sbírky "KEBY SE JARO NEVRÁTIL" je Zlámala básnický spřízněn s Panenkami J. Durycha /verše/. Někde si ovšem autor kazí básnické obrazy určitou toporností a někde je i na kordy s rytmem".

x

V ŘÍJNOVÉM /6./ČÍSLE ARCHY u příležitosti pětí oslavy Dne neznámého politického vězně /7.listopad/ jsme přinesli druhou část sbírky veršů vězňů komunistických koncentračních táborů v Jáchymově „Přádénko z drátů“. Na dotazy našich čtenářů odpovídáme, že knižní vydání sbírky zatím v edičním programu nemáme, ale že jsme ochotni ve zvláštních mapách zaslat zájemcům čísla Hlasu exilu a Archy, ve kterých je sbírka „Přádénko z drátů“ otištěna.

X

KONCEM LISTOPADU a začátkem prosince se konal v Mnichově kongres PEN Clubu - sekce exilových spisovatelů. Na zasedání byly vypracovány směrnice pro březnový sjezd ve Frankfurtu, na kterém má být vytvořena samostatná pobočka sekce exilových spisovatelů v Německé spolkové republice. Na zasedání bylo také konkretisováno vydávání dalších sborníků. Našimi řádnými členy exilové sekce PEN Clubu v Německu jsou prosaik Vladimír Štědrý a Dr. Antonín Kratochvil.

X

NOSITEL STALINOVY CENY za literaturu sovětský spisovatel Čeišvilí požádal v západním Berlíně o politický asyl a je nyní ve Frankfurtu nad Mohanem.

& & &

Knihkupectví INTERPRESS Ltd., které má na skladě veškerou exilovou literaturu, bohatý antikvariát knih z první republiky i současné knižní novinky, vyřizuje objednávky objednávky do všech světadílů. Adresa: INTERPRESS Ltd., 12, Montagu Str., LONDON W 1, ENGLAND. - Napiště si o nové seznamy !

Josef B E N Á Ā K :

SEDMÁ ELEGIE JIŘÍHO ORTENA.

Píši Vám, Karino, a nevím, zda jste živa,
zda nejste nyní tam, kde se už netoužívá,
zda zatím neskončil Váš nebezpečný věk.
Jste mrtva? Poproste tedy svůj náhrobek,
aby se nadlehčil. Poproste růže, paní,
aby se zavřely. Poproste rozpadání,
aby Vám přečetlo list o mém rozpadu.
Smrt mlčí před verši. A já v nich před Vás jdu
tak mlád, tak krutě mlád a ponejprv zralý,
že ve své mladosti podobám se již králi
zašlého království. Vy jste přec věděla,
co křídel chybí nám k rozletu anděla,
jak krví smějeme se a jak krví pláčem.
Nalezl jsem svůj pád. A chci Vám říci, na čem.

Jedenkrát na nebi / to píši o Bohu /
řála se průzračnost o rudou oblohu
a krvácela pak a šla a zapadala.
Snad to byl jenom sen, ve kterém člověk spatří
sám sebe ve vodě, pod koly v rybníce,
snad to byl jenom sen, zrcadlo měsíce,
neměl se mi však zdát, když jsem se neprobudil,
neměl mne zanechat v plameni, který studil!
Pád Boha! Jaký pád! Potom je chlapec sám,
bez blahé mocnosti, jež umí překážkám
snižovat výšimy, jež umí blížít dálku
a peklo zavírá na vůni, na fialku,
potom je chlapec sám a prositá a jde
za skutečností zel. Myslí, že nenajde.

Čas neléčí, když nechce. Čas je šarlatán.
Jedenkrát na země, milostné se všech stram,
pád zdál se nepadat: to píši o Narcisce.
Všechno se vznášelo. Byla to mluva ta,
co nikdy nemůže být větrem odváta,

byla to ona řeč, ta drahá mateřština
rtů, rukou, očí, těl a milenčina klína,
v níž k loži sklání se nádherné bezpečí,
byla to ona řeč, jež mluví bez řeči.

Co chtěla Narciska, když stála před zrcadly
a věci kolem ní dotčeny rychle ochladly?
Jak Narcis, její stím, nic nic už nechtěla,
než sebe uvidět, bez duše, bez těla,
v zrcadle průhledném; shledávala jen slova
o kráse tvrdosti, tvrdčí než démantová,
toužila zvěděti o sobě v cizích snech.
Nebyla pramenem. Tomula v pramenech.

Ach, odkud vyvěrá to, čím tu odtékáme?
Čí noci probdělé se položily na mé
a rozšířily se, že místo nestačí?
Nalezl jsem svůj pád. A na čem? Na pláči!
Padaly slzy mé, padaly do močálů,
padaly na živé království béd a žalu,
padaly nestoudně, Karino, píši Vám,
poproste náhrobek, ježž deštěm omývám,
připadám si jak déšť, jenž prší na Váš hrob,
připadám si jak pláč, bez času, bez podob,
píši Vám, Karino, a nevím, zda jste živa,
zda nejste nyní tam, kde už se netoužívá,
zda zatím neskončil Váš nebezpečný věk.

Tak mlád, tak krutě mlád a zralý ponejprve
směji se do krve a pláči kapky krve
a Bohem opuštěn a Boha opustiv
píši Vám, Karino, a nevím, zda jsem živ.

Milý příteli,

posílám Ti elegii Jiřího Ortema. Opsal jsem
si ji už před lety: když jsem ji však před
nedávnem znovu četl, působila na mne tak svě-
že, jako bych ji četl po prvé. Jako by
" po dlouhých zapomenutích ", jak říká Vir-
gil, její barva nevybledla a její melodie
nezevšedněla. Jedno ze znamení, že je to poc-

ctivá báseň. Ano je to dobrá báseň. Poznáš to na tom, že vychází z mlčení a ústí v mlčení. Každé dobré slovo je takové. Vyrůstá z ticha a do ticha vzrůstá. To proto, že mlčení a ticho není jen něco záporného - nemluvit, nic neříkat - nýbrž něco velmi kladného, myslím ovšem pravé mlčení. Je zrání: je utajená, dosud nezdělená plnost: je úžast před něčím, co je vyšší než člověk. Dobré slovo vyrůstá z ticha jako zrno ze země. A do mlčení chce být přijato. Posláním slova není, aby bylo jen tak vykřiknuto, obnaženo, vydáno všanc, bez cíle, nýbrž aby bylo přijato citlivou duší a aby ji oplodnilo v tichu svou přítomností.

Elegie Jiřího Ortena zrála dlouho v tichu a v bolesti a obrací se do dvojnásobného ticha: tam kde je Karina, / kde už se netoužívá / naše touhy jsou jako hlučící hlasy / a do ticha tvého a mého. Proto dal, myslím, Jiří Orten básni formu dopisu.

Nechci Tě zdržovat estetickými úvahami; nemůžeme si tento luxus dnes dovolit. Není už možný jen jakýsi estetický pohled, který se díval na umění nezávazně nebo jako na předmět učenosti. Umění vzniká hluboko do dějinného bytí. Nechci Tě tedy zdržovat estetickými úvahami: ostatně by ani jádro neodhalily. Chci proniknout ke zkušenosti, z níž tato báseň vznikla. Chci rozložit to, co je stěsnáno v okamžiku inspirace, co je zkoncentrováno v prisma tu básnického vidění. Chci s Tebou projít nazpět cestu Jiřího Ortena. Kolik nových věcí, nebo aspoň kolik nových perspektiv vidíme, když se vracíme po cestě opačným směrem! Nemluvíme o tom, že poznáváme dokonale, až když známe začátek a konec.

Maurice Blondel, opakuje slova dlouhověké zkušenosti, napsal, že úkol filosofa je divit se tomu, čemu se ostatní neprávem už nediví. Není to jen výlučné právo filosofa; je to také pře-

ní zákon poesie. Nevzpomínáš si, jak popisuje Albert Vyskočil básníka? „Básník, to je v podstatě takový Platonův dítě-muž. Dívá se do světa neucpán nánosem dnů a nezanesen prachem zvyku. Dosud svět stojí před ním nahý, nádherný, nadpřirozený a skutečný, nepojatelný do skořepiny slov a nauk“. První a pravé setkání se skutečností vyvolává údiv. A údiv objevitele se přenáší i na čtenáře. Muže, na dně zkušenosti Jiřího Ortena stojí cosi podivného, paradoxního, nač dnes málokdo myslí... Většina lidí se shoduje na tom, že není chvályhodné zradit přítele, utéci od povinnosti, opustit svěšené místo: že to všechno je nečestné. Ale málokdo považuje za zbabělé, nebo nečestné opustit Boha, zřítci se Mo. Žádná bouře veřejného svědomí. Žádný pocit viny. Proč? Zvykli jsme se dívat na náš poměr k Bohu jako na něco, co nepatří do sféry povinnosti. Jako na setkání s neznámým cestujícím ve vlaku. Jako na delší nebo kratší epizodu, která snad zanechá příjemnou vzpomínku, nebo také ne, což ostatně není rozhodující. Bůh je „blahá“ mocnost dětských dnů, věků pohádek a fantasmie. Jak přichází drsná skutečnost, kde už není místa pro pohádky a blahou mocnost, „jež umí překážkám snižovat výšiny“. Opři se sám o sebe a rvi se.

Ale, je-li možno opustit Boha tak snadno jako opouštíme neznámého spolucestujícího, proč se na jedinou otevírá cesta „za skutečností zel“? Proč si připadat jak „král zašlého království“? „Proč pád“? A proč se stín pádu klade na to, co následuje? Podivný pád. Proč tyto extrémy?

Chceme-li však být přesni, musíme říci: zkušenost Jiřího Ortena se nepohybuje v oblasti určené pojmy „vína“, „zrada“. Ale naopak, zkušenost Jiřího Ortena se nedá nazvat jen prostě „melancholie“, „smutek“. Kdyby říkal prostě „zradil jsem“, měl bys z básně dojem „mea culpa“. Kdyby říkal pouze „jsem smuten“,

promíkal by Tě jen některý odstín melancholie. Zkušenost Jiřího Ortena leží někde mezi těmito dvěma oblastmi. Rozuměj, nechci stanovit mravní hodnotu této zkušenosti, chci určit onen prostor v duši, kde Jiří Orten pád Boha prožívá. Duše lidská je setkání z velmi jemného pletiva a naše slova jsou většinou příliš hrubé nástroje. Užíváme-li topografických pojmů "oblast" a "prostor", musíme je zbavit veškeré hmotnosti. V krajině leží pole a lesy jednoduše vedle sebe: v životě duše se všechna prolíná. Proto někteří říkali, že duše je souzvuk. Jedna vrstva rozezvučí všechny ostatní. Spokojme se tedy s tímto určením. Zkušenost, z níž elegie vznikla, leží mezi oblastí viny a melancholie. Obě tyto oblasti však resonují.

A nyní sledujme cestu. "Potom je chlapec sám a procítá a jde za skutečností zel. Myslí, že nenajde". Začíná samota a hledání. Co hledá Jiří Orten, když procítá a jde za skutečností zel? Nic jiného, než to, co opustil. Absolutní jistotu. Podivný zákon našeho života. Opustíš-li jednu jistotu, musíš ji opustit jen proto, abys hledal jinou. Toto hledání není jen intelektuální zvědavost, nýbrž otázka po posledním smyslu existence. Ne jako vědecké problémy, jejichž studiu se můžeš vášnivě oddávat, jimž můžeš i "zasvětit život", ale které Ti konec konců poslední otázku přece nezodpoví. Kdybys znal všechny vědy tohoto světa, zůstávala by pořád nezodpověděna otázka: jaký smysl má toto všechno? Hledání je zakořeněno v každé vrstvě našeho bytí: instinkt hledá sebezáchovu, egoismus sebeuplatnění, rozum je hnán vrozenou zvědavostí, a celá fragmentárnost života hledá jistotu, záchranu existence, spásu existence. Není pochyby, že cesta Jiřího Ortena je hledáním této poslední bezpečnosti. Opustil podstatné nekonečno a obrací se k zlému nekonečnu.

Pascal napsal pronikavé stránky o tom, jak nepřítomnost Boha vyhloubila v člověku "nekonečnou propast". A on sám je symbolem člověka, který hledá a který nalézá. Po onom památkém 23. listopadu 1654 napsal ve svém Memoriálu: "Certitude, certitude!" Tento jemný znatel lidské duše popsal třemi slovy člověka: "závislost, touha po nezávislosti, potřeba". Jiří Orten hledá. Pád teprve začal.

V jednom okamžiku se zdá, že našel. "Pád zdál se nepadat". Že našel ekvivalent prvotního bezpečí. To když se setká s Narciskou. /Pohled, jak samo jméno předbíhá zklamání./ Všechny obrazy jsou v této chvíli prosyceny pocitem bezpečí a jistoty. "Byla to mluva ta, jež nikdy nemůže být větrem odváta" - mluva, jedna z nejprchavějších věcí na světě je zde oblečena do obrazu stálosti. A znova "drahá mateřština rtů, rukou, očí, těl.." jak to probouzí pocit domova! A pak jedním slovem "nádherné bezpečí". Avšak jméno samo - Narciska - varuje. /Jak víš, Narcis je postava řecké mytologie. Bylo mu prorokováno, že bude žít, dokud nespátří sám sebe. Byl velmi krásný. Jednou spatřil svou tvář v prameni, zamiloval se do své krásy a zemřel./ Právě v okamžiku nádherného bezpečí Jiří Orten poznává, že hledání není ukončeno, ba, že je obtíženo samotou jako je dálka stupňována výškou oblohy. Poznává, že je sám.

Jak popsat a zvážit tuto osamělost? Hledání chybí jistota. Co chybí samotě? Přítomnost. Ne přítomnost "něčeho", nýbrž přítomnost "někoho". Samota je situace, v níž chybí "někdo" kdy nemůžeme říci "Ty". Tento "někdo" ovšem není kdokoliv. Nemůže překlénout Tvou samotu každý člověk, kterého potkáš potkáš na ulicích velkoměsta tisíce lidí a přece se cítíš mezi nimi osamělejší než ve svém pokoji. Nestácí jen vnější přítomnost. Jen něco, aby se ote-

vřelo nitro. Musí být vytvořen vnitřní prostor pro toto setkání v Tobě i v tom druhém. Kde je to možno? Je to možno jen v prostoru ducha. Jen duše je schopna takového vznešeného pohostinství, ne hmota a tedy ne tělo. Hmota má jen rozlehlost prostorovou, omezenou, neprostupnou. Na kus papíru můžeš napsat jen omezený počet slov a nic víc. Naplníš sklenici vodou a už tam není místa pro jiný předmět. Duše má jinou rozlehlost, vyššího řádu. Každá nová pravda ji uschopňuje přijat další; každá nová krása rozšiřuje její horizont. Její kapacita hraničí s nekonečnem. Je také dokonale prostupná. Hmota je hluchá: přijímá, ale není schopna odpovědi. Absorbuje. Je zkamenělý egoismus. Jen v hloubi duše může být vytvořen prostor pro živé setkání: jen z hloubi duše může přijít ono osvobuzující oslovení a odpověď: Ty.

Jiří Orten narazil při setkání s Narciskou na svou osamělost, protože se setkal jen s jejím tělem a tělo je neprostupné, hluché. Přijímá, ale neodpovídá. Absorbuje, nevyzařuje. Není pramenem. A tak "věci kolem Narcisky, dotčeny rychle chladly". Chtěla nahradit pravou přítomnost falešnou přítomností těla. Či co vlastně chtěla? "Nic, nic už nechtěla - než sebe uvidět". Proto také toto setkání nebyla láska. Láska je setkání dvou duší. V pravé lásce nastává vzájemné dávání a přijímání. Narciska nebyla schopna dávat: "nebyla pramenem".

Co znamená taková přítomnost, o níž jsem právě mluvil, pochopíš snad lépe, když se zamyslíš nad setkáním apoštola Petra s Kristem. Od prvního až k tomu rozhodujícímu, když Kristus položil tvrdou otázku: "Chcete i vy odejít?" A Petr odpověděl: "Ke komu bychom šli? Ty máš slova věčného života". V této chvíli se otevřelo Kristovo nitro a přijalo celou

Petrovu bytost a Petr našel ono osvobozující "Ty". Kristus se pro něho stal pramenem. Takové setkání je novým počátkem a apoštol Pavel našel pro ně nový, neslýchaný výraz: "V Kristu Ježíši". Ne "u Krista", nýbrž v něm. Zde však už jsme ve vyšší sféře, než je sféra duše a těla.

Pokračujme však v započaté cestě. Nejprve hledání, pak samota. Jsme na konci? Ještě ne. Zbývá ještě otázka: "Ach odkud vyvěrá, to, čím tu odtékáme?" Máš pocit, že všechno uniká jako voda mezi prsty. A pak ty probdělé noci bez odpovědi: snad je znáš: ležíš, nemůžeš spát a nasloucháš do prázdna. Prázdnost. Tady cesta končí, jsme na posledním stupni. A zase: jak změřit toto prázdno? Hledání chybí jistota. Samotě chybí přítomnost. Co chybí prázdnotě? Plnost. A znova: Tak jako samotu nepřeklene jakákoliv přítomnost, nýbrž jen ta, která spojuje duše, tak prázdnotu života nemůže vyplnit jakákoliv činnost. Gabriel Marcel o tom mluví, když popisuje "zkušenost plnosti" a "zkušenost prázdna". Tvůj život může být přeplněn prací, že máš sotva času k oddechu a přece se Ti zdá prázdným. Je totiž vyplněn jen materiálně něčím nesourodým jako pokoj, v němž je složen bez ladu a skladu nábytek. Ale tvé "Já", Tvá vlastní tvář, je nepřítomno. Pozoruje, jak den za dnem uplývá, s úzkostí hledá sebe sama a nenalézá. A snad jsi se setkal s někým, jehož život se zdál na venek prázdny, chudý, měl jsi však mocný dojem, že to, co dělá a mluví, vychází z jakéhosi tajemného středu: že jeho slova a činy nejsou jen beztvárná řada, nýbrž že je vede zákon a řád.

Být sám sebou! Nebýt jen nahodilým svazkem myšlenek, přání, slov a gest! Být sebou samým, proniknout k tajemství vlastní identity! Jak je to těžké! Kámen je tím, čím je, bez nahánění, a tím je vyčerpán celý jeho smysl. Ale

kdo zná tajemství naší identity? Zná-li ji dokonce, odkud tento pocit beztvárnosti, odkud ono falešné "Já"? Připadám si jak pláč, bez času, bez podob", říká Jiří Orten. Ztratil jsem tajemství své tváře a víc, daleko víc: "nevím, zda jsem živ". Jak odevšad čiší prázdnota! Jsme na posledním stupni: "nalezl jsem svůj pád".

Cesta, kterou jsme ušli, není složená z etap, které následují jedna za druhou jako kilometry: nejprve hledání, pak samota, pak prázdno. Dá se spíše přirovnat k prolínajícím kruhům: v prvním je ztracen styk s dobrým nekonečnem, v druhém zavřen přístup k lidské bytosti, v třetím ztracen klíč vlastní identity. Jeden pád podmiňuje a prohlubuje druhý. Každý je obsažen v obou ostatních. Dívám-li se nyní nazpět a chci-li obsáhnout a shrnout tuto úvahu, zdá se mi, že mi zkušenost Jiřího Ortena připadá jako převrácená zkušenost apoštola Petra: opustil jsem všechno, abych získal Krista /Boha/. Zde opustil jsem Boha, abych získal všechno. Tam stojí na konci podstatná identita božího Bytí: "Ego sum qui sum", "Já jsem ten, který jest". Zde prázdno. "Nescio, quis sum", "Nevím, kdo jsem". Ale ve všech těchto ztrátách našel Jiří Orten přece něco cenného: našel jsem svůj pád.

Snad jsi pochopil, milý příteli, že básnická zkušenost této elegie není jen osobním dramatem. V tom je právě cena poctivá básně, že v prismatické osobní zkušenosti dovede zachytit nadosobní hodnotu a tak postaví most k ostatním smrtelníkům a umožnit ono oplodňující mlčení, o čemž jsem mluvil na začátku. "L'art, mes enfants, c'est d'être absolument soi-même", napsal Verlaine. Tato upřímnost, tato neopakovatelnost je však zárukou, že můžeme v básníkově najít sami sebe.

Falešná mince této upřímnosti je originalita: chce-li umělec být originálním, uzavírá se sám v sobě. Originalita je egoistická, upřímnost je sdílná a štědrá. Elegie Jiřího Ortena je upřímná. Je proto obtěžkána zkušeností širší.

Jiří Orten pojmenoval tuto zkušenost "pád". Snad si vzpomeneš na něco obdobného. Snad si vzpomeneš na Rilke-ho báseň "Podzim", která je celá vystavena na motivu pádu: "Padá listí ..." začíná až k verši: "My všichni padáme". Snad si též vzpomínáš na slova Nietzscheho: "Nepadáme neustále? Dozadu, na stranu, dopředu, na všechny strany? Existuje ještě nahoře a dole?" Nepřekvapuje tedy, že pád končí pláčem. "Nalezl jsem svůj pád. A na čem? Na pláči". Pascal napsal v Memoriálu, když našel živého Boha: "Radost - Radost. Radost vzlyky radosti". Jiří Orten končí: "Směji se do krve a pláči kapky krve". Jsme na opačném pólu, na dně propasti. Avšak dno propasti, říká Arnošt Hello, má tu výhodu, že nutí vystoupit. Dává duši novou sílu koncentrovat se, činí ji pozornou. A absolutní pozornost poznamenává Simone Weil, je modlitba. Cesta tedy není ukončena. Je třeba obrátit se a vystoupit. Abyssus abyssum invocat.

Končím slovem Kierkegaardovým: "Potřebovat Boha je nejvyšší dokonalost člověka".

S přáním všeho dobrého

J.B.

& & &

VŠEM ČTENÁŘŮM ARCHY !

Spokojené svátky vánoční a šťastný
nový rok 1959 přeje

REDAKCE.

ZRCADLO DOMOVA**KAREL JASPERS A CENA
MÍRU**

"Profesor Karl Jaspers, jehož filosofie je v pokrokových kruzích nazývána "svobodnou", nezávislou "dvorní filosofii Adenauerovou", nedávno obdržel mírovou cenu západoněmeckého nakladatelství. /Tuto cenu, nikoliv bezvýznamnou, obdrželi v minulých letech tak zasloužilí kulturní činitelé jako profesor Albert Schweitzer a Hermann Hesse. / Oficiálně se zdůrazňuje nepochybnost Jaspersových názorů, ale i jeho projev při slavnostním odevzdání ceny ukázal, že je nepochybnosti velmi vzdálen. Podporoval Adenauerovu hesi "nejdříve svobodu, pak mír" a bezvýhradně podporoval "neotřesitelnou" zahraniční politiku Spolkové republiky. List Neues Deutschland v komentáři věnovanému novému "mírovému laureátu" připomíná Jaspersovo dílo "Atomová bomba

a budoucnost lidí, v níž slavnou götting-skou výzvu německých vědců proti atomovému vyzbrojení odmítá jako zcela "omezenou" a "bez vztahu ke světu".

/LITERÁRNÍ NOVINY č. 43,
25. října 1958-str. 8./

x

ATOMOVÉ EVANGELIUM

"Říkám: Čihožť hadra. Představte si, že se doktor Stovel obrátil zase na víru. Dočetl jsem se to nedávno, nahlížeje sousedovi přes rameno:

"Moderní vědec o síle modlitby!" I jinak to bylo lákavé.. Bylo to psáno na průklepovém a už dost ohmataném papíře. To bude počteníčko, myslím si... a tak jsem se dozvěděl, že doktor Stovel, přední americký vědec, v souvislosti s úžasnými objevy na atomovém poli se odvrátil od svého bezbožectví a zase se

modlí. Podle něho - člověk by bez vyšší moci takových objevů nedosáhl. Člověčí mozek - prohlašuje doktor Stovel - je v podstatě radiostanicí, která vysílá i přijímá a je-li tomu tak, kde je pak záruka, ha, že někdo vyšší neposlouchá to, co naše palice vysílá? A naopak, kdo vyvrátí, že ten Někdo nevysílá opět instrukce, podle nichž se nemůžeme zmýlit při typování Sportky?

Napnut čekám až souseď obrátí list. Snad tam bude i zmínka o poruše přijímačky amerického matematika Donalda Flanderse, který vypočítal konstrukci atomové pumpy a letos v létě pak spáchal sebevraždu! Nemohl snést odpovědnost, že přispěl k zabití statisíců lidí v Japonsku. Vyšší moc přece nemůže člověka dohnat k něčemu, co sama zakazuje a proto by její relace v tomto případě byla zajímavá. Ale nic takového tam nebylo a vlastně ani nemohlo být, šloť v tom lejstru „Moderní vědec

o síle modlitby" o jakési poselství finskému křesťanskému bratrstvu z roku 1956, tedy starší „dokument", což bylo pod podpisem napsáno jako uvedení pramene. Věru, světoběžnické pojednání o obrácení moderního vědce.

Soused dočetl /vypozerovav zřejmě mé příživnictví/ a zahloubal se do knížky v koženém obalu, kde na stránce jsem jen letmo zahlédl titul: „Zjevení Svatého Jana"...

Zdá se, že ani tomuto „četci" řádně nefungovala jeho radiostranice, neboť málem přejel svou zastávku."

/ Z komentáře ostravského deníku KV KSČ
NOVÁ SVOBODA - 24.
srpna 1958 - str.3/

x

DIVADLO DO SLUŽEB SOCIÁLISTU

"V poslední době se v dramaturgii některých našich divadel začalo

objevovat heslo, vyjádřit na divadle životní pocit dnešního člověka. Je to jistě ve své podstatě záměr správný. Avšak často těm, kdož jej chtějí uskutečnit, nevychází. Výsledkem těchto pokusů jsou inscenace děl plných pesimismu, beznaděje, bezvýchodnosti, životního ztroskotání, pocitu křivdy a ponížení. Hlavní jednající osobou těchto děl není skutečný dnešní člověk, ale člověk včerejší, v podstatě maloměsták!

/ Výňatek z referátu J. Griessla, tajemníka KV KSČ na schůzi KV KSČ dne 8. září 1958, který uveřejnil list pražského KV KSČ SVOBODA, 16. září 1958 - str. 3 /

x

KULTURNÍ PROBLÉMY PRAHY

,Pražská divadla - kromě Národního divadla a Divadla čs. armády - jsou umístěna v nevyhovujících prostorách a

jejich technické vybavení neodpovídá dnešním požadavkům. Jistě je nutno zamyslet se nad tím, že poslední divadelní budova v Praze byla postavena před 51 lety. Všechna ostatní divadla, která v Praze poté vznikala, byla umístěna v adaptovaných budovách nebo provizorních místnostech. Tato situace nebude ani zdaleka vyřešena stavbou nové divadelní budovy v Praze XVI. a přestavbou bývalé Plodinové bursy pro divadelní účely...

K dokreslení situace pražských divadel je třeba upozornit na neuspokojivý stav dílen, ských prostorů a divadelních výrobních středisek. Pražským divadlům jsou přidělovány k výrobním účelům nevyhovující místnosti. V divadlech neexistují dílny na opravy nábytku a speciální výroby, které by mohly realizovat novou technologii podle výzkumu Scénografické laboratoře."

/ LIDOVÁ DEMOKRACIE,

27. listopadu 1958,
str. 1 /

x

PŘEKVAPENÍ PŘI ZÁVRATĚ

"Účastníci promítání se scházivali u orloje a po skupinách se troušili do "kina". Jen "stálí zákazníci" chodili rovnou. Vítejte je

MUŽ V POPŘEDÍ

celého případu, Vlastimil Mynařík z Vinohrad. Staří - 28 let, jinak bez pracovního poměru, ale častý host nočních podniků. Vyměňoval v nich - zvláště v Alhambře - americké časopisy za "panáky". On sám sebe pokládá za "hudebního teoretika". Snad k tomu měl také doma bednu časopisů americké armády Hvězdy a pruhů v evropském vydání a navíc - snad pro duševní posilu? - i Mein Kampf. Tak to byl tedy pořadatel, který zval své známé a známé svých známých na "svá" filmová představení. Ukazoval jim - a vstupné bylo podstatně vyšší než u pokladen našich kin -

detektivky, kovbojky, filmové výstřelky jako třeba film Výkřik hrůzy. Jinými slovy: pašoval na plátno "americkou literaturu" a západní způsob života. Nyní čeká na trestní oznámení. A měl by rychle začít dělat něco pořádného.

MUŽ V POZADÍ

je pan Artur Hoffman, tiskový atašé velvyslanectví Spojených států, specialista informační služby USA. Přijel do Prahy na jaře loňského roku. Brzy začal rozvíjet své schopnosti - seznamoval se s lidmi z uměleckého prostředí. Chodili ho navštěvovat, odnášeli si různé revue a bulletiny... Stopy pana Hoffmana vedou až na Slovensko; školní děti v Prešově odevzdaly materiál, který jim rozdával... Nejuzší spolupracovníkem pana Hoffmana byl právě Vlastimil Mynařík. Zvláště od loňské zimy, kdy pan Hoffman začal půjčovat filmy k podloudnému promítání...

Je to neuvěřitelné, ale je to tak. "Představení"

- odpolední i večerní - se konala v závodním klubu n.p. Laboratorní potřeby v Praze I., Michalská ulice č. 19." / VEČERNÍ PRAHA, 25. listopadu 1958 - str. 1 a 2 / x DIVADELNE PREDSTAVENIA NAMIESTO CMŠE "Školský odbor rady ONV v Michalovciach pomáha školám v ateistickej výchove žiakov...Každú nedeľu predpoľudním budú sa hrať divadelné predstavenia, na ktoré	zorganizujú spoločné zájazdy riaditeľstva škôl v okrese." / PRAVDA, 2. prosince 1958 - str. 7 / x OSVĚTOVÁ ZAŘÍZENÍ "Budovali jsme jich mnoho, až nám to svět závidí, v některých však leží drahé vybavení - bez lidí." / Josef Wimmer v RUDÉM PRAVU, 7. prosince 1958 - str. 4 / x
---	--

& & &

AUTOŘI OSMÉHO SVAZKU ARCHY:

Josef BENÁČEK / Assisi / - Jaroslav DRESLER / Mnichov / - Ivan JELÍNEK / Londýn / - Václav RENČ / v komunistickém vězení / - Dr. Pavel Š. VLAŠÍM / Solnohrad /.

& & &

ARCHU řídí Dr. Antonín KRATOCHVIL, odpovědný redaktor Josef NĚMEČEK. Vydavatel ČS. uprchlický výbor v Německu, Mnichov, Tivoli strasse 1/2. Toto číslo vyšlo 15. prosince 1958.

Dr. Antonín Kratochvíl

Redigoval
Ročník I (XXXII)
V Mnichově 1958

Kulturní referát Československého uprchlického výboru v Německu

Archa mnichov 1958

Obsahy

BASNĚ

PŮVODNÍ EXILOVÁ POESIE

Ivan Jelínek	Žena – lýra Orfeus	37
	Pythia	38
	Mojžíš	39
	Píšťalka	129
	Modlitba strachu a odvahy	206
Jiří Kovtun	Z modliteb sv. Jana z Kříže	1
	Super flumina Babylonis	1
	O věcech Božských	3
František Listopad	Na ostrovech a na konci světa	181
	Svět dědictví	182
	Civilní nenie	183
Zdeněk Rutar	Meditace o Fiat	
	Setkání ve snu	4
Robert Vlach	Májová variace	73
	Strom	74
	Přadleny	75
Stěpán Vlašín	Můj prosinec	205
Miroslav Zlámal	Budu se dívat	105

Z GALERIE UVĚZNĚNÝCH BASNIKŮ

Jakub Deml	Neboť jsou děti	146
Jiří Karásek ze Lvovic	V chrámě michalském v Mnichově	92
Helena Ondřejovská	Popěvek	57
Václav Renč	Čechy, královské	210
Zdeněk Rotrekl	Z "Dějů"	6
	Přadénko z drátu (Sbírka veršů vězňů z Jáchymovska)	153-164
Nina Svobodová	Rameaův menuet	91

NOVÉ PREKLADY

Juan Ramón Jiménez	Nokturno (Christen)	
	Břehy (Christen)	107

Sain – John Perse Supervielle	Koráby úzke jsou (Listopad) Věřit nevěřit (Listopad)	168-170 29
PRÓZA		
J. Benáček Petr Den	Elegie J. Ortena Plaza del 25 de Mayo Otvírání studánek na vysočině a jinde	218 185 89
Jaroslav Dresler Karel Erban	Karl Jaspers Svědectví Marka Hlaska Revisionismus maďarských spisovatelů Dopis o Číně	177 75 118 192
Juan Ramón Jimenez Jan Janich Karl Jaspers	Platero a já (Kovtun) Osmý rok v Mnichově Výtah z projevu při udělení Ceny míru	130 114 178
Ant. Kratochvíl	Revue Archa Zemřel básník (J. R. Jimenez) Dva hlasy z čs. tisku o B. Pasternakovi Mlčící básník (J. Deml)	5 105 180 141
Frant. Listopad	Venku a uvnitř (Portugalsko) Svobodný člověk a mofe (Saint John Perse) Světlo naproti	78 164 21
Felix Mikula Štefan Osuský Přemysl Pitter	Moc idejí Dopis Jsem, kterýž jsem List do vězení	39 34 8 62
Oldřich Toman Štěpán Vlašim	Morloci přicházejí Malá bilance	108 213
KNIŽNÍ RECENZE		
V. Bernard M. Bureš K. Čapek G. Fussenegger F. Listopad Zd. Pluhář K. Schulz M. Zlámal	Kde se básníkům poroučí (Kratochvíl) Otvírání studánek (Den) Proč nejsem komunistou? (Vlašim) Dům temných džbánů (Dresler) Byty a prostory (Vlašim) Opustíš-li mne (Netik) Pochvala svatých patronů českých (Kratochvíl) Keby se jaro nevrátilo (Kratochvíl)	96 89 131 207 67 123 58 33
OKNA (VÝBĚR)		
M. Oren	Úspěchy Miroslava Šaška Vzpomínky pražského vězně Setkání s Gertrudou Toyaen	35 101 102 102

Komunističtí agenti přiskřipnutí	122
Vynikající vědec na stolci papežskem	199
Diskriminace na čs. školách	200
M. Hlasko požádal o osyl	199
Pedagogické výsledky letní školy (J. N.)	195
Čs. školství v exilu (Pokorný)	170
Náčrtek psychologického pojmání dějin a řada dalších zpráv	147

ZRACADLO DOMOVA

Březina dnešku (Kulturný život)	202
Proti nábož. Předsudkům (Literární noviny)	203
O. Vávra o čs. filmu (Kultura)	175
Rusínský o M. Hlaskovi (Nová svoboda)	174
Sláva o bida moderní karikatury (Květen)	128
Generace nebo "generace" (Štern v Květnu)	126
A. Lustig o sobě (Květen)	125
Čapek aktuální a problematicky (Pravda)	124
Šolochov na besedě s čs. spisovateli (Lit. noviny)	103
Vysoké školy (Hospodářské noviny)	104
Kdo je vlastně Nazim Hikmet? (Nová svoboda)	70
Jiří Valja o současné próze (Nový život)	69
Výtvarní umělci v bídě (Výtvarná práce)	68

ROMÁNOVÁ PŘÍLOHA

Ant. Kratochvíl Christen	Poutník neznámých oceánů (Samostatné číslování)
--------------------------	---

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Don Christobald Colon	Faksimile Kolumbova rukopisu (Románová příloha)
-----------------------	---

CITÁTY	32
	30
	7
	77
	128
	152
	140 a další